

T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

BURDUR EĞİTİM KURUMLARI TARİHİ (1850-1950)

Tuncay SAKAR
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Burdur, 2018

T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

BURDUR EğİTİM KURUMLARI TARİHİ (1850-1950)

Tuncay SAKAR
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Burdur, 2018

**MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 17.05.2018 tarih ve 237/3 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 19/06/2018 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Tuncay Sakar'ın Burdur Eğitim Tarihi (1850-1950) konulu tez çalışması Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE : Prof. Dr. Zafer GÖLEN
(Tez Danışmanı)

**ÜYE : Doç. Dr. İbrahim
SERBESTOĞLU**

ÜYE : Doç. Dr. Celal ERDÖNMEZ

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tuncay SAKAR

19.06.2018

İmza

Burdur Eğitim Kurumları Tarihi (1850-1950)

(Yüksek Lisans Tezi)

Tuncay SAKAR

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Burdur'un eğitim kurumları tarihini belli bir başlık altında, bilimsel metotlar çerçevesinde incelemektir. Burdur'u inceleyen ve anlatan eserler içinde nispeten ele alınan eğitimin, kronolojiden yoksun olduğu ve bir sistematik içinde verilmediği söylenebilir. Ayrıca, bu çalışma ile Burdur eğitim kurumları tarihi ile ilgili eksikliklerin giderilmesi ve bundan sonraki çalışmalara katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada izlenen yöntem başta arşiv belgeleri olmak üzere birinci elden kaynakların tespit edilerek incelenmesi, diğer kaynak eserlerin taranarak konuların kronolojik sıra içerisinde ele alınmaya çalışılmasıdır. Burdur Eğitim Kurumları Tarihi araştırılırken, konu ile ilgili eksiklerin giderilmesi için; 1850 ile 1950 yılı arasında eğitimde meydana gelen değişimler Türk Eğitim Tarihi ışığında incelenmeye çalışılmıştır. Burdur'da eğitimin özellikle Cumhuriyetten sonra ivme kazandığı görülmüştür. Burdur'da (1850-1950) açılan eğitim kurumları ve türleri, eğitim gören öğrenci sayısı ve eğitim veren öğretmenler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Eğitim, Öğrenci, Öğretmen, Tarih

Sayfa Adedi:

Danışman: Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Education History of Burdur (1850-1950)

(Master Thesis)

Tuncay SAKAR

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the education history of Burdur within the framework of scientific methods and under certain title. The works which examined and described the education history of Burdur has not chronology and they don't describe it systematically. In addition, the pupose of this study is to eliminate the deficiencies of education history of Burdur and contribute subsequent studies. The method followed in this study is to examine mainly the archive documents ,determined first-hand resources and handling the subjects in chronological order and scanning the other resources. While investigating education history of Burdur, the changes that have occured in education from 1850 to 1950 have been examined in the light of Turkish history of education in order to eliminate the deficiencies in education. Education in Burdur has gained momentum especially after announcement of the Republic in Turkey. The number of students, educational institutions, and teachers have been determined in Burdur between 1850 and 1950.

Key Words : Burdur, Education, Student, Teacher, History.

Page Number :

Supervisor : Pof. Dr. Zafer GÖLEN

Co-supervisor : (if available)

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden bugüne kadar çalışmamın her aşamasında engin tecrübeleri, değerli tavsiyeleri ile çalışmamı sabır ve hoşgörü ile yönlendiren önerileriyle bana akademik süreçte yol gösteren ve destekleyen, her konuda yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Zafer GÖLEN'e şükranlarımı sunarım.

Beni sürekli destekleyerek yüreklendiren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Yıldırım ATAYETER'e, teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin yazım sürecinde desteğini esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hasan BABACAN'a teşekkür ederim.

Önerileri ve destekleri ile yardımcı olan Mustafa ARSLAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili anne babama ve hayat arkadaşım Güler SAKAR'a ve kendisini sabırsızlıkla beklediğimiz bugünlerde bana ayrı bir enerji ve heyecan veren ilk göz ağrım Ali Orhan SAKAR'a sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TABLOLAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	4
1.2.1. Alt problemler.....	4
1.2.1.1.Osmanlı Devleti Dönemi.....	4
1.2.1.2.Cumhuriyet Dönemi.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sınırlılıklar	5
BÖLÜM II.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Osmanlı’da eğitim-öğretim anlayışı.	6
2.1.2. Milli mücadele döneminde eğitim.	9
2.1.3. Cumhuriyet döneminde eğitim.	9
BÖLÜM III	11

YÖNTEM.....	11
3.1. Araştırmanın Modeli	11
3.2. Verilerin Toplanması.....	11
3.3. Verilerin Analizi.....	11
BÖLÜM IV	13
BULGULAR VE YORUM.....	13
4.1. Osmanlı Dönemi Eğitim Sistemi.....	13
4.1.1. Maarif Nezareti Merkez Teşkilatı.....	13
4.1.1.1. Öğretmenler.....	18
4.1.2. Okullar	25
4.1.2.1. Sıbyan mektepleri.....	25
4.1.2.2. İptidai Mektepler	27
4.1.2.2.1. Rehber-i İntizam Mektebi (Yoğurtçu Mahallesi Mekteb-i İbtidaiyesi).....	27
4.1.2.2.2. Hamidiye İnas (Şehit Asım Bey).....	30
4.1.2.2.3.Mebde'üt Teali Mektebi (Kuyu Mahallesi İbtidai Mektebi).....	32
4.1.2.2.4.Feyziye Mektebi	32
4.1.2.2.5.Selimiye İnas (Kız) Mektebi.	33
4.1.2.2.6.Hilal-i Milli Mektebi	34
4.1.2.3. Rüşdiyeler.	35
4.1.2.3.1. Rüşdiyelerde okutulan dersler ve kitaplar.	36
4.1.2.3.2. Rüşdiyelerde ders geçme ve mezuniyet.	38
4.1.2.3.3. Burdur Rüşdiye Mektebi.	39
4.1.2.4. İdadiler.	42
4.1.2.4.1. İdadilere öğrenci seçimi	43
4.1.2.4.2. İdadide okutulan dersler ve kitaplar.	45

4.1.2.4.3. İdadilerde ders geçme ve mezuniyet.	45
4.1.2.4.4. Burdur İdadisi.	47
4.1.2.5. Gayri Müslim Okulları.	47
4.1.2.6. Medreseler.	54
4.1.2.6.1. Medreselerde okutulan dersler ve kitaplar.	55
4.1.2.6.2. Medreselerde ders geçme ve mezuniyet.	56
4.1.2.6.3. Burdur’da bulunan Medreseler.	57
4.1.3. Kütüphaneler.	62
4.1.3.1. Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi.	65
4.1.3.2. Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi.	67
4.1.3.3. Hacı İsmail Ağa Kütüphanesi.	68
4.2. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemi	68
4.2.1. Maarif merkez teşkilatı.	71
4.2.1.1. Öğretmenler.	72
4.2.1.1.1. Öğretmenlerin özlük hakları.	75
4.2.1.1.2. Öğretmenlerin maaşları.	77
4.2.2. Okullar.	80
4.2.2.1. İlkokullar.	82
4.2.2.1.1. Burdur’da Açılan İlkokullar.	88
4.2.2.2. Ortaokullar.	108
4.2.2.2.1. Burdur Ortaokulu.	109
4.2.2.3. Liseler.	111
4.2.2.3.1. Burdur’da açılan liseler.	112
4.2.2.4. Üniversiteler.	115
4.2.2.5. Kütüphaneler.	115
4.2.2.5.1. Burdur Halkevi Kütüphanesi.	115

BÖLÜM V	119
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	119
5.1. Sonuç ve Tartışma	119
5.2. Öneriler.....	122
KAYNAKLAR	124
EKLER.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
EK-1	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
EK-2	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
EK-3	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

KISALTMALAR

BCA : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BEO : Babıali Evrak Odası

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BVÜİM: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü

C.H.P : Cumhuriyet Halk Partisi

DHMKT: Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî

H : Hicri

M : Miladi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MF : Maarif Nezareti

MKT : Mektubi Kalem

MÖ : Milattan Önce

R : Rumi

S : Sayfa

ŞD : Şura-yı Devlet

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

YA.RES : Sadâret Resmî Maruzât Evrakı

YY : Yüzyıl

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1875-1876 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu Üyeleri	14
Tablo 2.1877 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu Üyeleri	14
Tablo 3.1878-1879 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu Üyeleri	14
Tablo 4.1881-1882 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu	15
Tablo 5.1883-1884 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu	15
Tablo 6.1886 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	15
Tablo 7.1887 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	16
Tablo 8. 1888 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	16
Tablo 9. 1889 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	16
Tablo 10. 1891 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	17
Tablo 11. 1892 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	17
Tablo 12. 1899 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	17
Tablo 13. 1906 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu	17
Tablo 14. Burdur İdadisinde Görev Yapan Öğretmenlerin Ücret Çizelgesi	22
Tablo 15. 1874 Yılında Burdur ve Kazalarında Bulunan Sıbyan Mektepleri ve Öğrenci Sayıları	26
Tablo 16. 1919-1920 Eğitim Öğretim Yılında Rehber-i İntizam Mektebinin Yılısonu Öğrenci Başarı Durumu	29
Tablo 17. Rüşdiye Mekteplerinde Okutulan Dersler	36
Tablo 18. Kız Rüşdiyelerinde Sınıflara Göre Haftalık Ders Programı	37
Tablo 19. İstanbul ve Taşradaki Rüşdiyelerde İmtiharlarda Öğrencilere Verilen Notlar.....	38
Tablo 20. 1871'de Burdur Mektebi Rüşdiyesi İçin Gönderilen Kitap ve Risalelerin Adedi	40

Tablo 21. Burdur'a Gönderilen Kitaplar	41
Tablo 22. 1903 Senesinde Rumlara Ait Sıbyan Mektepleri ve Öğrenci Sayısı	50
Tablo 23. 1906 Yılında Gayrimüslim Okulları	50
Tablo 24. 1874 Yılında Burdur ve Kazalarında Bulunan Öğrenci ve Medrese Sayısı	57
Tablo 25. 1903 Maarif Salnâmesi'ne Göre Burdur'da Eğitim Veren Medreseler	58
Tablo 26. 1877-1886 Tarihleri Arasında Burdur Kütüphaneleri	63
Tablo 27. 1887-1888 Tarihlerinde Burdur Kütüphaneleri	63
Tablo 28. 1889 Tarihinde Burdur Kütüphaneleri	63
Tablo 29. 1903'de Burdur Kütüphaneleri	64
Tablo 30. Burdur İlinin 10 Yıllık Okul İnşaat Programı	70
Tablo 31. İlde Yapılmakta Olan Okulların Bugünkü İnşaat Durumu	71
Tablo 32. 1927-1932 Yıllarında Burdur'da İlkokullarda Görev Yapan Öğretmen Sayıları	74
Tablo 33. Öğretmen ve Eğitimci Durumu	75
Tablo 34. Öğretmen Lojmanları	77
Tablo 35. 1929 Yılında Burdur'da Bulunan Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Taadül Kanununa Göre Aldığı Maaşlar	79
Tablo 36. 1933-1955 Yılları Arasında Burdur'da Okul Sayısı Erkek ve Kız Öğrenci Sayıları	80
Tablo 37. 1946 Burdur'da İlkokul Durumu	81
Tablo 38. İlde Mevcut Öğrenci Durumu	82
Tablo 39. Öğrenci Durumu	82
Tablo 40. 1927-1931 Yıllarında Burdur'da Bulunan İlkokullar	83
Tablo 41. 1927-1931 Yıllarında Burdur'da İlkokul Öğrenci Sayıları	84
Tablo 42. 1945-1946 Yılında Merkez ve Köylerde Öğrenci Durumu	85
Tablo 43. Çeltikçi Bucağı Öğrenci Durumu	86

Tablo 44.Sertaç Bucağı Öğrenci Durumu.....	87
Tablo 45. Askeri Köyü Pansiyonu'nun 1939'daki 1 Haftalık Yemek Listesi	93
Tablo 46. 1928 Yılında Sakarya İlkokulu'ndan Mezun Olan Öğrenciler	103
Tablo 47.1929 Yılında Sakarya İlkokulu'ndan Mezun Olan Öğrenciler	104
Tablo 48.1933-1934 Yıllarında Burdur'da Ortaokul Kütüphanesindeki Kitap Mevcudu.....	110
Tablo 49. Ortaokullarda Öğrenci Durumu	111
Tablo 50.1933-1934 Yıllarında Burdur'da Halk Okuma Odalarında Okuyucu Sayısı ile Mesleklerini Gösteren Tablo.....	117
Tablo 51.1933-1934 Yıllarında Burdur Vilayeti'nde Bulunan İlkokul Kütüphanelerdeki Kitap Mevcudu	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.Ermeni Mektebi planları	52
Şekil 2Ermeni Mektebi planları	53
Şekil 3.Sadrazam Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi'nin restore edilmeden önceki hali ve günümüzdeki hali.	66
Şekil 4.Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi.....	67
Şekil 5.Hacı İsmail Ağa Camii ve Kütüphanesi.....	68
Şekil 6.Dönemin Valisi Abdülhak Savaş Gazi İlkokulu öğrencileri	88
Şekil 7.1938 Gazi İlkokulu	89
Şekil 8.Yıkılmadan önce Gazi İlköğretim Okulu.....	89
Şekil 9.Cumhuriyet İlkokulu binası günümüzde Özel Eğitim İlkokulu ve Ortaokulu	90
Şekil 10.Kışla İlkokulu eski ve günümüzde eğitim veren yeni binası	91
Şekil 11. Mehmet Akif Ersoy İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.....	91
Şekil 12.Akyaka İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.	92
Şekil 13. 1939 Yılında Askeriye Yatılı Okulu	94
Şekil 14.Şehit Hazım Bey (Askeriye) İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	94
Şekil 15.Aziziye İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	95
Şekil 16.Çatağıl İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	95
Şekil 17.Düğer İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.	96
Şekil 18. Gökçebağ İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	96
Şekil 19.Halıcılar Vefik Kitapçığı İlkokulu eski ve günümüzde eğitim veren yeni binası.	97
Şekil 20.İlyas Köyü İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	97

Şekil 21. Kayaaltı İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.	98
Şekil 22.Kayış İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	99
Şekil 23.Taşkapı İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.	99
Şekil 24.Yarıköy İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.....	100
Şekil 25.Yazıköy İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.	101
Şekil 26.İstiklal Ortaokulu günümüzde eğitim veren binası.....	101
Şekil 27.Sakarya İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.....	102
Şekil 28.Turan İlkokulu binası günümüzde Şehit Hakan Aktürk Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi.....	106
Şekil 29.Bügdüz Ömer Naci Bozkurt İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.....	107
Şekil 30. Hacılar Yılmaz Turgan İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.....	108
Şekil 31.Burdur Lisesi günümüzde eğitim veren binası.	113
Şekil 32.Burdur Kız Meslek Lisesi günümüzde eğitim veren binası.....	114
Şekil 33.Burdur Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi günümüzde eğitim veren binası.	115
Şekil 34. 1936 Yılında Halkevi Kütüphanesi'nin içerisinde yer aldığı Halkevi Binası	116

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Anadolu'nun güneybatısında Göller Bölgesi'nde bulunan Burdur, 36° 53' ve 37° 50' kuzey paralelleri ile 29° 24' ve 30° 53' doğu meridyenleri arasında yer alır. Yüzölçümü itibariyle 7.150 km² olan Burdur'un yükseltisi ortalama 1.000 metredir. Güneyde Antalya, kuzeyde Afyon, güneybatıda Muğla, batıda Denizli ve doğuda Isparta illeriyle komşudur (Akyol, 2015, s.1).

Burdur 1839 yılına kadar nahiye merkezidir. Tanzimat Fermanı sonrasında yapılan düzenleme ile önce Kütahya'ya, daha sonra Kütahya'dan ayrılarak Konya Vilayeti'nin Isparta Sancağı'na bağlanmıştır. 1851'de müstakil bir kaymakamlık olan Burdur, 1872'de ise Konya Vilayeti'ne bağlı bir sancak haline getirilmiştir. 1920'de müstakil bir sancak olan Burdur, 1923'te ise vilayet yapılmıştır (Uysal,1998, s.10).

Osmanlı Devleti'nde eğitim; Klasik Dönem Eğitimi ve Tanzimat Dönemi (Yenileşme) Eğitimi olarak iki ana başlık altında toplanabilir. Tanzimat Fermanı ile başlayan batılılaşma süreci, eğitim alanında da kendini hissettirmiş ve klâsik dönemden ayrılmıştır (Antel, 1940, s. 441).

Tanzimat Fermanı'nın içeriğinde eğitim ile ilgili herhangi bir hükmün yer almamasına rağmen 11 Nisan 1845 tarihinde sorumluluk alanı sadece eğitim olan Muvakkat Meclis-i Maarif kurulmuştur. Yeni düzenlemenin en önemli tarafı, Osmanlı eğitim sisteminin de tıpkı Avrupa'daki gibi üç aşamalı olarak belirlenmiş olmasıdır. İlköğretim sıbyan mektepleri, ortaöğretim Rüşdiye okulları, yükseköğretim ise Darü'l-fünun olarak belirlenmiştir. 1846 yılına gelindiğinde Meclis-i Maarif-i Umumiye kurulmuştur. Bundan kısa süre sonra Meclis-i Maarif-i Umumiye dâhil olarak "Mekatib-i Umumiye Nezareti" kurulmuş sıbyan ve Rüşdiye okulları bu nezarete bağlamıştır (Gölen, 2010, s. 181-182).

Yürürlüğe girdiği tarih 1 Eylül 1869 (H. 24 Camazeyilevvel 1286) olan Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi, 198 madde ve beş bölümden oluşmaktadır. Bu nizamnamede eğitimin hemen hemen her konusuyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Nizamname ilkokuldan üniversiteye tüm öğretim kademelerinde

yapılacak eğitim ve öğretimin özelliklerini; okutulacak dersleri, kayıt kabul işlerini, kız ve erkek çocukların öğrenimlerini ne şekilde yapacaklarını, idarecilerin, hizmetlilerin ve öğretmenlerin aylık ücretleri gibi konuları düzenlemiştir. Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi, Maârif Nâzırı Saffet Paşa'nın (1814-1883) ve Şura-yı Devlet Maarif Dairesi üyelerinin çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır (Çağır ve Türk, 2017,s.64

Tanzimat Dönemi'nde başlayan ve daha sonraki dönemlerde de hız kesmeyen eğitim politikaları devam etmiştir. II. Abdülhamit Dönemi'nde (1876–1908), ülkenin farklı yerlerinde birçok meslek ve sanat okulları açılmıştır. Bu dönemde ilk kez sağır ve dilsizlerin eğitim görmesi için bir okul açılmıştır. 1892 yılında, Nazır Münif Paşa zamanında, Fransız okul programları örnek alınmış, ilk kez ilk ve orta dereceli okulların öğretim programları düzenlenmiştir. 1894-1895'ten itibaren ise ilk kez ülke genelinde eğitim istatistiklerini yayınlamaya başlamıştır (Kazan, 2009, s. 10).

II. Abdülhamit'in 33 yıllık saltanatı boyunca, (1876-1908) 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne işlerlik kazandırma çabaları aralıksız sürmüştür. Bu dönemde toplumsal çalkantılar ve ulusçu hareketler de eğitimi şüphesiz etkilemiştir. Fakat dönemin en önemli özelliği de kuşkusuz eğitimin altın çağı olmasıdır. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin her yerinde bir eğitim seferberliği yaşandığı gözlenir (Sakaoğlu, 2003, s. 97).

İkinci Meşrutiyet Dönemi eğitim faaliyetlerine gelince, Osmanlı Devleti ülkenin ihtiyaçlarını göz önüne alıp milli bir eğitim politikası gütmüştür. Cumhuriyet Dönemi eğitim sisteminin pek çok yönleri bu dönemden feyz alınarak belirlenmiştir. Eğitimin içinde bulunduğu sorunlar, devlet adamlarının ön planda tuttuğu konular arasında yer almıştır. Diğer yandan Trablusgarp, Balkanlar ve Arap ülkelerinin elden çıkmasına neden olacak uzun savaşlar her alanda görülen karışıklıklar, hükümetin istikrarlı ve kalıcı bir politika oluşturamaması, ülkede genelinde huzursuzluğu daha da artırmıştır. Bütün alanlarda görülen bu olumsuzluklar eğitim alanına da yansımıştır. Eğitim yönetiminin başında bulunan bütün bakanlar ya kendinden önceki eski düzeni bozmuş ya da kendilerine göre bir düzen kurmaya çalışmıştır (Kazan, 2009, s. 12-13).

Millî Mücadele Dönemi'nde İstiklal Harbi, eğitim politikalarını derinden etkilemiş, eğitimin paydaşları da topyekûn bu ölüm kalım savaşına katkı sağlamıştır. Millî Mücadele'nin yapıldığı savaşın en zor dönemlerinde Ankara'da bir eğitim kongresi toplanmıştır. Bu kongreye katılan Mustafa Kemal Atatürk eğitimle ilgili çok önemli bir konuşma yapmıştır. Mustafa Kemal bu konuşmasında, millî bir eğitimin öneminden bahsetmiş, millî varlığını korumayı kendisine en temel değer olarak gören yeni bir insan tipi yetiştirilmesi gereği üzerinde durmuştur (Akyüz, 2013, s. 317).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra eğitimde köklü değişiklikler yapılmıştır. İlk köklü değişiklik, 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. Kabul edilen bu kanunla yeni bir eğitim sistemi kurulmaya çalışılmıştır. Bu yeni eğitim sisteminde Türk milletinin ekonomik, siyasi ve sosyal yapısı, bilim ve teknikte yaşanan gelişmeler, yabancı eğitim uzmanlarının ülkemizdeki eğitim sistemiyle ilgili görüşleri, Cumhuriyet Dönemi'ndeki eğitim anlayışını etkilemiştir (Özodaşık, 1999, s. 189).

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Eğitim-Öğretim Birliği Yasası) ile bütün öğretim kurumları Maarif Vekâletine bağlanmıştır. Okul programları üzerinde kapsamlı ve çağın gereklerini yerine getirecek değişiklikler yapılmıştır. Öğretimin birleştirilmesi, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi, çok sayıda Millet Mekteplerinin açılması, Özel idare bütçelerinin % 10'un eğitime ayrılması, öğretmen okulu sayılarının artırılması gibi faaliyetler bu değişim dönüşümün en önemli örnekleridir. Bütün bu değişikliklerin özünde lâiklik, müspet ilimler ve ulusal bütünlük yatmaktadır (Balkan, 2014, s. 2).

Tarihi süreç içerisinde yaşanan gelişmeler, doğal olarak Burdur'daki eğitimi de etkilemiştir. Burdur'da Osmanlı Devleti döneminde 1850 yılından itibaren Sıbyan Mektepleri, Rüşdiye, İdadi ve medreselerin bulunduğu bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise hızlı bir okullaşma başlamış yeni okul binaları en ucra köylere kadar inşa edilmiş, okullarda görev yapmak üzere öğretmenler atanmıştır.

1.2.Problem Cümlesi

1850-1950 yılları arasında Burdur'da bulunan eğitim kurumlarının tarihi gelişim süreci nasıldır?

1.2.1. Alt problemler.

1.2.1.1.Osmanlı Devleti Dönemi.

1. 1850-1923 yılları arasında Burdur Maarif Teşkilatı kimlerden oluşmaktadır?
2. 1850-1923 yılları arasında Burdur'a atanan öğretmenler kimlerdir, bu öğretmenlerin aldıkları ücret ve yaşadığı sorunlar nelerdir?
3. 1850-1923 yılları arasında Burdur'da bulunan eğitim kurumları nelerdir ve bu eğitim kurumlarında bulunan öğrenci sayısı ne kadardır?
4. 1850-1923 yılları arasında Burdur'da bulunan okullarda, okutulan derslerde kullanılan araç gereçler nelerdir?
5. 1850-1923 yılları arasında Burdur'da hangi kütüphaneler bulunmaktadır ve bu kütüphanelerdeki kitap sayısı ne kadardır?

1.2.1.2.Cumhuriyet Dönemi.

1. 1923-1950 yılları arasında Burdur'da bulunan eğitim kurumları nelerdir ve bu eğitim kurumlarında bulunan öğrenci sayısı ne kadardır?
2. 1923-1950 yılları arasında Burdur'da görev yapan öğretmen sayısı ne kadardır?
3. 1923-1950 yılları arasında Burdur'da bulunan kütüphaneler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, 1850-1950 yılları arasında Burdur'da eğitim alanında yaşanan gelişmeleri ortaya koymaktır. Ayrıca, bu çalışmayla Burdur'da bulunan eğitim kurumlarının tarihi ile ilgili eksikliklerin giderilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemlerinde meydana gelen değişikliklerin somut olarak ortaya konması hedeflenmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Burdur'u inceleyen ve anlatan eserler içinde nispeten ele alınan eğitim konusunun kronolojiden yoksun olduğu ve bir sistematik içinde verilmediği söylenebilir. Bu çalışma ile 1850-1950 yılları arasında Burdur'da eğitim alanında yaşanan yenilik ve gelişmeler incelenmektedir. Eğitimle ilgili istatistiksel bilgiler, öğrenci, öğretmen, derslik ve okul durumları ulaşılabilen bilgiler ışığında ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma; 1850-1950 yılları arasında Burdur Eğitim Tarihi ile ilgili, literatür tarama, arşiv belgelerinden elde edilen kaynaklar, TÜİK verileri ve yazılı dokümanlar ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Osmanlı'da eğitim-öğretim anlayışı. Osmanlı Dönemi eğitim yapısının temelini teşkil eden ilk dönem medrese teşkilat yapısı bugün tam anlamıyla bilinmemekle birlikte Osmanlı devletindeki medrese sisteminin teşkilat ve program itibarıyla Anadolu medreselerinin bir devamı niteliğinde olduğu söylenebilir (Baltacı, 1976, s. 15).

Fatih Sultan Mehmet, 1453'te İstanbul'u fethetmesiyle birlikte İstanbul'da yer alan sekiz kiliseyi medreseye dönüştürmüş ve dönemin meşhur müderrislerini ders vermeleri için İstanbul'a davet etmiştir. Bu medreselerde meydana getirilen külliye Sahn-ı Seman Medreseleri adı verilmiştir. Fatih Sultan Mehmet, bunların dışında Tetime adı verilen küçük ve kubbesiz sekiz medrese daha yaptırmıştır. Tetime medreseleri Sahn medreselerinde okuyacak talebeler için bir hazırlık okuluydu. Sahn medreselerinde ders gören öğrenciye Danişmend, Tetime medreselerinde öğrenim gören öğrenciye Softa deniliyordu. Öğrencilere ders verenlere Müderris, müderris yardımcılara ise Muid adı verilmiştir (Ergin, 1977, s. 98-99).

Medreselerde sınıf düzeyleri okutulan derslere göre yapılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde medrese teşkilatının önemli bir safhası da Süleymaniye Medreselerinin kurulmasıdır. Bu dönemde medreseler gerek teşkilatlanma gerekse teamül bakımından altın çağını yaşamıştır. Bu dönemden sonra Osmanlı Devleti klasik medrese sistemini korumaya çalıştığı söylenebilir. Bu dönemde medreseler, kendi uzmanlık alanlarına göre Darültıp (tıp), Darülhendese (matematik), Darülhadis (hadis), Darülkurra (Kur'an okuma) olarak sınıflandırılmıştır. 16. yy'da devletin ekonomik yönden güçlenmesiyle birlikte ve öğrenim görmek isteyenlerin sayısı artınca devlet Sivas, Konya, Erzurum ve Edirne gibi şehirlerde yeni öğretim kurumları açmıştır. Medreselerden mezun olan kişiler kadı, müderris, müftü, nişancı, defterdar, tabiplik gibi alanlarda da görev yaparak aynı zamanda devletin ihtiyaç duyduğu kalifiye insan açığını da kapatmıştır (Türkyılmaz, 2009, s. 196).

17. yy'dan itibaren Osmanlı Devletinde vakıf müessesesinin bozulmasıyla birlikte medreseler de eğitim yuvası olmaktan çıkıp birer menfaat yuvasına dönüşmüşlerdir (Balkan, 2014, s. 17). Vakıf kurucusu tarafından kişinin kabiliyetine ve bilgisine bakılmaksızın kendi ailesinden, dost ve akraba olanları, medreselerde görev yapması için müderris veya hoca olarak tayin etmeye başlamıştır. Medreselerde okutulması gereken dersler, çağın ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi veya yeni derslerin konması gerekirken bunların değiştirilmesi engelleniyordu. Bundan dolayı medreseler her türlü yeni ve müspet ilime kapılarını kapatmıştır. Medreseler ilim yapılan yer olmaktan çıkıp yalnızca ilim tarihi okutulan eski öğretilerin tekrar edildiği yerler haline gelmiştir (Kodaman, 1991, s. 10).

1773 yılında ilk askeri okullar açıldıktan sonra Rüşdiye (Ortaokul), Mekteb-i Maarif-i Adliye, Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye gibi sivil okulların açılışı sağlanmıştır. Batı'daki yenilikleri takip etmek amacıyla yabancı ülkelere öğrenci gönderilmeye başlanılmıştır. Tanzimat Fermanı'nın ilânına kadar geçen dönemde atılan en olumlu adımlardan biri de, şüphesiz II. Mahmut tarafından çıkarılan fermanla ilköğretim bütün çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir. 1826'da Evkaf-ı Hümayun Nezareti kurulunca eğitim işleri belli bir sisteme bağlanmış, eğitim tamamen devletin himayesi altına alınmak istenmiş medreseler dışındaki birçok okul bu nezarete bağlanmıştır (Sakaoğlu, 2003, s. 58).

1869 yılında Fransız eğitim sisteminden esinlenerek hazırlanan önemli bir nizamname çıkarılmıştır. Bu nizamname, Osmanlı eğitim politikasını bir sistem içerisinde toplayan ve örgütleyen ilk resmi nizamnamedir. Nizamnamenin ilk kısmı okul sisteminin yapısını ele almış ve genel eğitimi Sıbyan, Rüşdiye, İdadi, Sultani ve Mekatib-i Aliye olarak sınıflandırmıştır. İkinci kısmında ise merkez ve taşra teşkilatlarının organizasyonu oluşturmuştur. Buna göre merkez teşkilatı, bir bakanlık, büyük bir istişare komisyonu (Meclis-i Kebir-i Maarif), bir sekreterlik ve bir de muhasebe kaleminden meydana gelmektedir. Taşra teşkilatı ise her vilayette, bakanlığa bağlı ve bakanlığın kararlarını bulunduğu vilayete uygulayacak, okulları denetleyecek ve ödenek sorunları ile ilgilenecek bir eğitim komisyonu kurulmasını öngörmüştür. Üçüncü bölümde ise imtihan ve mezuniyet kaideleri, dördüncü kısımda ise öğretmenler ile ilgili hususlar ve beşinci bölümde de ödenek konuları esasa bağlanmıştır (Sarıkaya, 1997, s. 61).

19. yüzyılda II. Mahmud'dan sonra eğitim problemi üzerine kafa yormuş padişah II. Abdülhamit olmuştur. II. Abdülhamit ülkedeki kötü gidişatın eğitilmiş insan gücü sayesinde önlenebileceğini düşünüyordu. Onun döneminde özellikle ilk ve orta öğretim ülke geneline yayılmış, taşra ilk defa okul ve öğretmenle tanışmıştır.

II. Abdülhamit Dönemi eğitim politikalarının en çok eleştirilen kısmı şüphesiz eğitimin niteliğidir. Ancak yapılan eleştiriler genelde yükseköğretimdeki uygulamalarla ilgilidir. İlk ve orta öğretimdeki gelişmeler bu eleştirilerin dışında yer almıştır. Bunun nedeni ise ilkokul ve ortaokullardan beklenen görevler olmuştur. Bu okulların görevi, öğrenciler okuma yazma ve hesap öğretmek, daha sonra genel olarak fen, sosyal ve kültür bilgilerini vermektir. Bu bilgiler okullarda az çok verilmekle birlikte, ilk ve orta öğretim, hiç bir zaman Avrupa'daki emsal okulların seviyesine ulaşamamıştır. II. Abdülhamit devrinde görülen siyasî fikir akımları ilk ve orta öğretim üzerinde etki göstermiştir. İlköğretimin amacı İslamcılık, ortaöğretimin amacı da Osmanlıcılık siyasi fikrine uygun yürütülmüştür. Devrin sonlarına gelindiğinde, her iki siyasi düşünce akımı tamamen terk edilerek, Türkçülük fikri okulların amaçlarını oluşturmuştur. Bu yönüyle bakıldığında II. Abdülhamit Dönemi'nde ilk ve ortaöğretimin siyasî hedeflerini tam olarak kestirmenin zor olduğu söylenebilir (Kodaman, 1991, s. 164).

II. Meşrutiyet döneminde eğitimle ilgili sorunların üzerinde önemle durulmuştur. Basına yönelik sansür içeren düzenlemelerin kaldırılmasıyla gazete, dergi, telif ve tercüme eserlerin sayısı hızlı bir artış göstermiş, bu arada eğitim problemlerini ele alan çeşitli dergiler çıkarılmıştır. Öğretmen yetiştirilmesi konusunda yenilikler yapılmış, ders programlarına sosyal ve siyasî nitelikler taşıyan hayatın gerçeklerine yönelik bazı dersler konulmuştur (Çınar, 2005, s. 31).

Eğitim öğretim sorunlarının geniş çapta tartışıldığı Meşrutiyet sonrası dönemde, köylünün eğitimi için de çeşitli fikirler ve öneriler ileri sürülmüştür. Bu fikirlerin başında devlet dairelerine memur yetiştirme vazifesi gören idadilerin işlevlerinin genişletilmesi yer almış, bu okulları köylülerin gündelik yaşamlarında yaralı olabilecek, onları tarım ve hayvancılık konusunda bilinçlendirecek kurumlar haline dönüştürülmüşlerdir. Diğer bir deyişle, idadilere savaş yılları içinde köylülere tarım ve hayvancılık eğitiminin verildiği yerler şeklinde yeni görevler yüklenmiştir.

Ekonomisi tarıma ve hayvancılığa dayalı Türk köylüsünün bilinçli bir şekilde topraklarını işleyebilmesi amaçlanmıştır (Çınar, 2005, s. 31).

2.1.2. Milli mücadele döneminde eğitim. Milli Mücadele Dönemi'nde milletin gösterdiği azim, kararlılık ve vatanseverlik duyguları eğitim politikalarına da yansımıştır. Bu durum yeni bir insan karakteri yetiştirme çabası fikrini gündeme getirmiştir. Bu yeni insan karakteri milli eğitim almış, öncelikle milli varlığını koruması kendisine amaç edinmiş bir insan tipidir. Milli mücadele hakkında halkın bilgilendirilmesi için bu dönemde halk eğitimi çalışmalarına hız verilmiştir (Akyüz, 2013, s. 317).

Nitekim Millî Mücadele hareketine toplumun hemen her kesimi aktif olarak katılmış, özellikle eğitim çağındaki genç nesillerin Milli Mücadele'nin kazanılmasındaki rolü büyük olmuştur. Eğitimin merkezinde yer alan öğretmen ve öğrenciler Milli Mücadeleye her türlü desteği vererek, cephede ve cephe gerisindeki katkılarıyla büyük bir mücadele örneği göstermişlerdir (Balkan, 2014, s. 22).

2.1.3. Cumhuriyet döneminde eğitim. Cumhuriyet Dönemi eğitim anlayışını, Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasi yapısı etkilemiştir. Yeni oluşturulan eğitim programları ise bu anlayışın etkisine göre yeniden düzenlenmiştir. 1928 yılında yapılan harf inkılâbının amacı da, eğitimi toplumun tabanına hızlı bir şekilde yayarak, modern bir toplum oluşturabilmektir. Bu durum Mustafa Kemal ve arkadaşlarının modern eğitim kurumlarını ülke genelinde yaygınlaştırmaya verdikleri önemi göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş felsefesine göre Millî Eğitimin hedefleri, okul sistemleri, okutulacak dersler ve bu derslerin muhtevası tekrardan belirlenmiştir. Bu hedefler belirlenirken Türkiye'ye Dewey, Kühne, Albert Malche ve Omar Buyse gibi uzmanlar davet edilmiş ve eğitimin muhtevası hazırlanırken bu uzman kişilerinde görüşleri alınmıştır. Bu dönemin eğitim anlayışına, eğitim düşünürleri Ziya Gökalp, Rüştü Uzel ve Hasan Ali Yücel gibi pek çok kişinin katkıları olmuştur (Özodaşık, 1999, s.190).

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel, her alanda değişim ve çağdaşlaşma adına yenilikler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Toplumun %10 bile okuma yazma bilmediği için, bu yeniliklerin topluma benimsetilmesi ve toplumda kalıcı olması için eğitimin üstlenebileceği sorumluluk her zamankinden daha fazla hissedilmiş ve eğitime ayrı bir önem gösterilmiştir. Mustafa Kemal

Atatürk, Başöğretmen sıfatı ile eline tebeşiri alarak kara tahta başında halka ders vermiş, halkın eğitim seviyesinin yükseltmek için büyük gayret göstermiştir. Bu dönemde eğitimde nicelik olarak önemli gelişmeler görülmüştür. 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) kanunu ile bütün okullar Maarif Vekâletine bağlanarak medreseler kapatılmıştır. Eğitim öğretim laikleştirilip demokratik bir yapıya kavuşmuştur. Latin alfabeleri kabul edilmesiyle okuma yazma oranı artmıştır. Ayrıca kız çocukların eğitimine büyük önem verilmiş, bu alanda büyük başarı sağlanarak karma eğitim sistemine geçilmiştir (Akyüz, 2013, s. 327).

Eğitimde yaşanan tüm bu değişim ve gelişmeler, Türk Eğitim Tarihi'nin oluşmasına katkı sunmuştur. Burdur Eğitim Tarihi de; tarihi süreç içerisinde yaşanan gelişim ve değişimler, sosyal ve kültürel etkiler doğrultusunda şekillenerek günümüze kadar gelmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, betimsel nitelikte tarama modelinde bir araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak veriler toplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2005); "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte kullanılabilir". Bu araştırmada da Burdur'un Eğitim Kurumları Tarihi doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir.

Araştırmada ortaya koyma, tanımlama, açıklama, gibi çeşitli teknikler uygulanmakla birlikte, dikey ve yatay yaklaşım kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde 1850 yılından Cumhuriyet'in ilanına, Cumhuriyet Dönemi ve Cumhuriyet'ten sonra 1950 yılına kadar genel eğitim sistemini anlamak amacıyla bir tarihi analiz yapılarak dikey yaklaşım kullanılmıştır. Dönem itibariyle gerek Osmanlı Devleti'nde gerekse yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinde genel eğitim sisteminin Burdur'a yansımaları, Burdur'da açılan okullar, öğretmen ve öğrenci sayıları tespit edilerek yatay yaklaşım kullanılmıştır.

3.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada nitel veri kaynağı olarak Konya Vilayeti Salnâmeleri, Maarif Salnâmeleri, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda mevcut Burdur eğitimi ile ilgili belgeler, Burdur il yıllıkları, TUİK verileri, Türk Eğitim Tarihi ile ilgili lisansüstü tezler, kitaplar, makaleler, gibi yazılı bilgi kaynakları kullanılmıştır. Bunların yanı sıra çalışma dönemimize ait Burdur'da bazı okullarda bulunan yazılı ve görsel materyallerde bazı konuların aydınlatılmasına katkıda bulunmuştur.

3.3. Verilerin Analizi

Çalışmada toplanan veriler, doküman analizi yöntemiyle çalışmanın problem cümlesi 1850-1950 yılları arasında Burdur'da bulunan eğitim kurumları tarihinin gelişim süreci ile ilişkilendirilmiştir.

1850-1923 yılları arasında Burdur eğitimiyle ilgili arşivlerden alınan Osmanlıca belgeler okunarak konuyla ilgili bölümlere eklenmiştir. Belgelerdeki tarihlerde Hicri ve Rumi takvim esas alındığı için bu tarihler Miladi takvime göre çevrilerek kullanılmıştır. Ayrıca belge, salnâme ve istatistik kayıtlarından elde edilen ders saati, okul, öğretmen ve öğrenci sayısı gibi sayısal veriler tablo haline getirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Osmanlı Dönemi Eğitim Sistemi

4.1.1. Maarif Nezareti Merkez Teşkilatı. Tanzimat Dönemi'nin başında Maarif Nezareti çok basit bir yapıya ve işleyişe sahipti. Maarif Nezareti, Maarif Nazırının yardımcıları olan iki kâtip, bir Genel Maarif Meclisinden ve birkaç kalem memurundan oluşmaktadır. Vilayetlerde ise maarif işlerini yapmakla görevli bir kişi bulunmamaktadır (Koçer, 1999, s. 126).

1869 tarihli Maarif-i Umumiyye Nizamnamesiyle merkez maarif teşkilatı, kanuni ve bütüncül bir yaklaşımla yeniden ele alınmıştır. Merkez maarif teşkilatı ana hatlarıyla şu şekilde yeniden düzenlenmiştir: 1-Maarif-i Umumiye Nezareti, 2-Meclis-i Kebir-i Maarif: a-Daire-i İlmiye ve b-Daire-i İdare, 3-Tahrirat Kalemi, 4-Muhasebe Kalemi. Bunun yanında 10 Şubat 1862 tarihinde Takvim ve Tabhane-i Amire Nezareti, Maarif Nezareti'ne bağlanmış olduğundan dolayı Maarif Nezareti kadrosu biraz daha artmıştır. Yeni düzenlemeye göre 20 Eylül 1869 tarihinde kurulan Meclis-i Kebir-i Maarif, maarif idaresinin genel merkezi haline gelerek, idari daire ve ilmi daire olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Oluşturulan bu daireler kendilerine ait iş ve işlemlerde ayrı ayrı toplantılar düzenlemişlerdir. Fakat ortak konularda bu daireler bir araya gelip karar alma esasına da kabul etmişlerdir. Bu meclisin şubeleri de vilayetlerde Vilayet Maarif Meclisi kurmuşlardır. Meclis-i Kebir-i Maarif, Maarif nazırı başkanlığında toplanarak karar alma yetkisine de sahiptir. Meclisin bütün kadrosu Maarif Nezareti tarafından tayin edilmiş bu meclisin yetkileri bazı zamanlar daraltılıp genişletilmiştir. Böylelikle meclis bir danışma organı haline getirilmiş Osmanlı devletinin yıkılışına kadar varlığını devam ettirmiştir (Erdoğan, 1999, s. 209).

Maarif teşkilatıyla ilgili tüm bu gelişmeler Burdur'a da yansımış Burdur'da Maarif Komisyonu ilk olarak 1875 yılında kurulmuştur. Teşkilatlanmaya göre komisyon aşağıdaki tablo 1-7'de verilmiştir

Tablo 1.
1875-1876 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu Üyeleri

Reis	Müftü Hüseyin Hüsnu Efendi
Üyeler	Yakub Efendi, Mehmed Hulusi Efendi, Hasan Efendi, Bahaeddin Bey, Ahmed Ağa
Kâtip	Ahmed Efendi

Salnâme-i Konya, H.1292, M.1875, s.54; Salnâme-i Konya, H.1293, M.1876, s.55.

Tablo 2.
1877 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu Üyeleri

Reis	Hüseyin Hüsnu Efendi
Üyeler	Yakup Efendi, Mehmed Hulusi Efendi, Hasan Efendi, Ahmed Ağa, Bahaeddin Bey
Kâtip	Ahmed Efendi

Salnâme-i Konya, H.1294, M.1877, s.71.

Tablo 3.
1878-1879 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu Üyeleri

Reis	Müftü Hüseyin Hüsnu Efendi
Üyeler	Yakub Efendi, Mehmed Hulusi Efendi, Hasan Efendi, Ahmed Ağa, Bahaeddin Bey
Kâtip	Ahmed Efendi

Salnâme-i Konya, H.1295, M.1878, s.74; Salnâme-i Konya, H.1296, M.1879, s.125.

Tablo 4.

1881-1882 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi
Üyeler	Hacı Yakup Efendi, Hacı Yakup Efendi, Ahmet Ağa, Behaeddin Bey
Kâtip	Nuri Efendi

Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1298,M.1881, s.103; Salnâme-i Konya, H.1299, M.1882, s.118

Tablo 5.

1883-1884 Tarihlerinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Müftü Hasan Zühdü Efendi
Üyeler	Yakub Efendi, Hacı Yakub Efendi, Ahmed Ağa, Behaeddin Bey
Kâtip	Nuri Efendi

Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1300, M.1883, s.133; Salnâme-i Konya, H.1301, M.1884, s.117.

Tablo 6.

1886 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Naib Rüşdü Efendi
Üyeler	İbrahim Bey, Fettullah Efendi, Behaeddin Bey, Hacı Abdullah Efendi,
Muhasebeci	Hakkı Efendi
Kâtip	İsmail Efendi

Salnâme-i Konya, H.1303, M.1886, s.265.

Tablo 7.

1887 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Naib Rüşdü Efendi
Üyeler	Müftü Necib Efendi, Mahkeme-i Bidâyet Azasından İbrahim Bey, Evkâf Müdürü Hüsnü Bey, Defter-i Hakânî Memuru Rüşdü Efendi
Muhasebeci	Hakkı Efendi
Kâtip	Bahri Efendi

Salnâme-i Vilâyet-i Konya, H.1305, M.1887, s.162.

Tablo 8.

1888 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Naib Ahmed Dürri Efendi
Üyeler	Müftü Necib Efendi, Evkâf Müdürü Sadullah Bey, Hasan Hilmi Efendi
Muhasebeci	Hakkı Efendi

Konya Vilâyet-i Celîle Salnâmesi, H.1306, M.1888 s.173.

Tablo 9.

1889 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Naib Mehmed Celâleddin Efendi
Üyeler	Müftü Necib Efendi, Evkâf Müdürü Sadullah Bey, Hasan Hilmi Efendi
Muhasebeci	Naci Efendi

Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1307, M.1889, s.159.

Tablo 10.

1891 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Hakim Efendi
Üyeler	Müftü Hacı Yakub Efendi, Evkâf Müdürü Sadullah Bey, İbrahim Bey, Boyacızâde Ali Efendi, Defter-i Hakanî Memuru Sıdkı Efendi

Salnâme-i Konya, H.1309, M.1891, s.160-161.

Tablo 11.

1892 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Naib Mehmed Rüşdü Efendi
Üyeler	Osman Necib Efendi, İbrahim Bey, Hasan Efendi, Ali Efendi

Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1310, M.1892, s.193.

Tablo 12.

1899 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis	Hasan Bey
Üyeler	Hacı Raşid Efendi, Hacı Hüsnü Bey, Abdullah Efendi, Boyacızâde Ali Efendi, İbrahim Efendi,
Katib	Hacı Mehmed Efendi

Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.262.

Tablo 13.

1906 Tarihinde Burdur Maarif Komisyonu

Reis-i evvel	Reis-i evvel Mutasarrıf Mustafa Nuri Paşa
Reis-i sâni	Hasan Bey
Üyeler	Müderrisinden Hacı Abbas Efendi, Edhem Efendi, Mekteb-i İdadi Müdürü Saib Efendi, Mehmed Bey, Hüsnü Efendi
Katib	Refet Efendi

Konya Vilâyet Salnâmesi, R.1322, M.1906, s.128.

Tablo 1-13'den anlaşılacağı gibi Burdur'da ilk maarif komisyonu 1875 yılında Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi başkanlığında kurulmuştur. 1881 senesine kadar komisyon hep aynı üyelere oluşurken, 1881'de Mehmed Hulusi Efendi ve Hasan Efendi üyelikten ayrılmış yerlerine Hüseyin ve Hacı Yakub Efendiler üye olarak komisyona dâhil olmuşlardır. Aynı yıl Ahmed Efendi'nin de görevini Nuri Efendi'ye devrettiği anlaşılmaktadır. 1883'te ise bu kez Hüseyin Efendi'nin üyelikten ayrıldığı buna karşın yeni bir atama yapılmadığı görülmektedir. Yine 1883'te 7 yıldır komisyon başkanlığı yapan Müftü Hüseyin Hüsnü'nün yerini yeni müftü Hasan Zühdü Efendi'ye bırakmıştır. 1886'da ise Bahaeddin Bey hariç tüm komisyon üyeleri yenilenmiş, eğitimin malî boyutunu bir nebze olsun istikrara kavuşturmak için bir muhasebeci komisyona dâhil olmuştur. 1887'de ise Maarif Komisyonu yeniden değişmiştir. 1887'de komisyona dâhil olan Mahkeme-i Bidâyet Azasından İbrahim Bey'in yanına Evkâf Müdürü Hüsnü Bey ve Defter-i Hakânî Memuru Rüşdü Efendiler üye olarak komisyona katılırken, Müftü yeniden komisyona girmiştir. Bu yılda dikkati çeken en önemli değişiklik ise 1875'ten itibaren komisyonda üye bulunan Baheddin Bey koltuğunu kaybetmiştir. Yine 1887'de Kâtip İsmail Efendi de yerini Bahri Efendi'ye devretmiştir. 1888'de komisyon yine değişmiştir. Ancak 1889'daki değişimin sebebi komisyona üye olan kişilerin yürüttükleri makamlara yapılan atamalardan kaynaklanmıştır. Bu salnâmede ilk kez Maarif için sancak bütçesinden ayrılan pay da öğrenilebilmektedir. Maarif giderleri için 1888 senesinde 128.015 kuruş aşar ve 23.663 kuruş 10 parası musakkafat vergisi gelirlerinden olmak üzere 151.678 kuruş 10 para ayrılmıştır (Konya Vilâyet-i Celile Salnâmesi, H.1306, M.1888, s.267). Görüldüğü gibi Burdur'da eğitim için ayrılan pay oldukça hatırı sayılır bir meblağdır. Ancak öğretmenlerin çoğu zaman 500 kuruş civarında olan aylıklarının dahi ödenmesinde güçlük yaşandığı dikkate alındığında, maarife ayrılan bütçenin ya toplanamadığı ya da verginin toplandığı ancak başka kalemlere harcandığı anlaşılmaktadır. 1890'lardan sonra Maarif Komisyonu'nun yapısı ve üyeler sıkça değişmeye başlamıştır.

4.1.1.1. Öğretmenler. Osmanlı Devleti'nde eğitimin karşılaştığı en önemli sorun öğretmen problemleridir. Geniş bir coğrafya da yeterli okul olmadığı gibi açılan okullarda da yeterli öğretmen istihdamı ne yazık ki gerçekleşmemiştir. Bunda öğretmenlerin yeterli ve düzenli maaşlarının olmaması etkili olmuştur.

Gerçi 1869 tarihli Maârif Nizamnâmesi'nde Rüşdiyelerdeki muallim-i evvel maaşı aylık 800 kuruş, muallim-i sâni aylık 500 kuruş, mubassır aylık 250 kuruş, bevvâb aylık 150 kuruş ve masârif-ı müteferrika 1500 kuruş olarak belirtilmiştir. Nizamnamede öğretmenlere bu ücretlerin verileceği belirtilmişse de uygulama her yerde aynı olmamıştır. 1913 tarihli Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkati'nden sonra, muallim-i evvel maaşları 880 kuruştan 500 kuruşa, muallim-i sânilerin aylık maaşı 400 kuruştan 200 kuruşa düşürülmüştür. Öğretmen maaşlarında kesintiye gidilmesinde savaşların uzun sürmesi ve askeri başarısızlıkların yaşanmasıyla birlikte ekonomik buhran ve siyasi istikrarsızlık neden olmuştur. Hükümet savaşlarla meydana gelen ekonomik buhranın özverisini memurlardan beklemiş, yükselen fiyat artışlarına karşın, memur aylıklarının % 50'sinde zorunlu tasarruf yapmıştır. Bu zorunlu tasarrufta en çok etkilenen ise öğretmenler olmuştur. 1918 yılında Dersaadet İcra Dairesi'ndeki bir kâtip aylık 400 ila 1000 kuruş arasında maaş alırken, Rüşdiyede görev yapan yazı öğretmeni 80 ila 100 kuruş arasında maaş almıştır. Maliye Nezareti, savaşla birlikte vilâyetlere bütçeden para gönderilemeyeceğini belirtmiş o yıla ait öğretmen maaşlarının ancak dörtte üçünü ödeyebilmiştir. Hatta imparatorluğun merkezi olan İstanbul Üsküdar'da bulunan ibtidâi öğretmenlerinin maaşlarının ancak yarısı verilmiştir. Taşrada ise durum daha da vahimdir. Bu dönemde taşrada görev yapan birçok öğretmen maaş alamadığı için istifa etmiş ve okulların çoğu öğretmensiz kaldığı için tatil edilmiştir (Soydan, 2013, s. 58).

Öğretmenlerin tayin, maaş ve soruşturma gibi özlük haklarının yer aldığı bu durum Burdur'da görev yapan öğretmenlere de yansımıştır. Burdur'a atanan ve Burdur'da görev yapan öğretmenler de aynı problemleri yaşamıştır.

Mesela, Konya Muallimi Okulu mezunu Ahmet ve Mehmet Efendi, 150'şer kuruş maaşla tayin olmuşlardır. Ahmet Efendi Alaiye'ye (Alanya), Mehmet Efendi ise Burdur'a tayin edilmiştir. Ancak Muallim-i Sani Ahmet Efendi 150 kuruş maaşla geçimini sağlayamadığı için istifa etmiştir. 20 Mart 1899'da (R.8 Mart 1315) Mehmet Efendi Burdur Mektebi Rüşdiyesi'nde göreve başlamıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 384, Gömlek No:18).

21 Eylül 1899'da Burdur İnas (Kız) Mektebinin öğretmen ihtiyacını karşılamak için İstanbul'dan bir kadın öğretmen istenmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 476, Gömlek No:73). İstek üzerine Ayşe Hanım isminde bir öğretmen tayin edilmiştir.

Ancak Ayşe Hanım Burdur'da göreve başlamadan İstanbul'da başka bir okula tayin edildiğinden Burdur kız mektebine yeni bir öğretmen tayini gündeme gelmiştir. Bunun üzerine daha önce Eyüp ve Molla Gürani İnas mekteplerinde hizmet etmiş olan Hayriye Hanım, Burdur İnas (Kız) Rüşdiyesine 500 kuruş maaşla atanmıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 498, Gömlek No:9). Hayriye Hanımın maaşının maarif sandığından ödenmesine karar verilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 500, Gömlek No:53).

11 Eylül 1902'de Burdur İnas Rüşdiyesi Muallimeliğine Halime Halide adında yeni bir öğretmen tayin edilmiştir. Halime Halide Hanım'ın göreve başlaması için 590 kuruş harcırah Burdur Maarif Müdürlüğü tarafından ödenmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 660, Gömlek No:26). Ancak Halime Halide Hanım 1906 Ocak sonunda istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. Bunun üzerine Burdur Maarifi Halime Halide Hanım yerine Darülmualimat mezunlarından birinin tayin edilmesini istemiştir. Ancak Konya Valisinin Maarif nezaretine yazdığı yazıdan anlaşıldığına göre, Burdur Maarif Müdürlüğünün bütçesi mevcut öğretmen ve müstahdemlerin maaşlarını dahi karşılamakta yetersizdir. Bu yüzden Burdur'a gelen özellikle kadın öğretmenler maaşlarını düzenli alamadıklarından fakru zaruret içerisinde düşüp çareyi istifa edip Burdur'dan ayrılmakta bulmaktadırlar. Yeni gelecek kadın öğretmenin de aynı problemlerle karşılaşmaması için maaşlarının doğrudan iane (yardımlaşma) sandığından karşılanması istenmiştir. Ancak İstanbul mevcut bütçe şartları dikkate alındığında bu isteğin kabul edilemeyeceğini gelecek öğretmenin maaşının Burdur mutasarrıflığına bağlı başka bir kaynaktan karşılanmasını Konya Valiliğine bildirmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 921, Gömlek No:21).

1902 yılında Burdur'da Hamidiye İptidai Mektebi açılmış ve öğretmenliğine Darülmualimat mezunlarından, Sandıklı kazası İnas mektebi öğretmeni Sabiha Hanım'ın getirilmesi gündeme gelmiştir. Kendi ifadesine göre; Sabiha Hanım 1897'de İstanbul Darülmualimatı'ndan mezun olarak Sandıklı Kazası İnas Mektebine tayin edilmiştir. Ancak bünyesinin Sandıklı iklimine uyum sağlayamaması ve eşi Hüsnü Efendi'nin Burdurlu olması sebebiyle eşinin baskısıyla Sandıklı'dan Burdur'a gelip Burdur'da boş kadro bulunan Hamidiye İnas mektebinde maarif komisyonunun muvafakatıyla göreve başlamayı düşünmüştür. Fakat bu sırada eşini kaybetmiş annesi ve iki çocuğuyla zor durumda kalmıştır. Burdur'a gelme

kararını gözden geçiren Sabiha Hanım Burdur'a gelmesi durumunda kendisine verilmesi vaat edilen 500 kuruşun belli bir istikrardan yoksun olduğunu öğrenmiş ve Burdur'a gelmekten vazgeçmiştir. Nihayetinde 500 kuruş maaşla Çorum Sungurlu'ya atanmıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 603, Gömlek No:7).

Burdur Rüşdiye mektebinde 1 muallimi evvel, 1 muallim sani, 1 muavin ve 40 talebe bulunmaktadır. Fakat bir öğretmen ataması yapılmadığı için biran evvel öğretmen atanması istenmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 737, Gömlek No:60).

23 Ekim 1906'da Burdur İdadisi yeniden açılmıştır. Mekteb-i İdadi'de Türkçe ve Fransızca derslerini okutmak için Ali Naim Efendi tayin edilmiştir. Ali Naim Efendi İstanbul'dan Burdur'a gidecek parası olmadığını, kendisine 105 kuruş Bab-ı Ali tahsilatından para ayrılmış olsa da istediği yardımı alamadığını belirterek (BOA. MF. MKT., Dosya No: 961, Gömlek No:17) kendisine tahsis edilen harcırahı istemiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 960, Gömlek No:46). Nitekim 5 kuruş hesabıyla saat başına verilmek üzere harcırah verilmesine karar verilmiştir. Ali Naim Efendi'ye 30 para ve 505 kuruş harcırah ödenmesine karar verilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 1013, Gömlek No:18). Ödemelerdeki gecikmeler sebebiyle İstanbul'da 15 yıldır görev yapan Ali Naim Efendi Burdur'da görevine başlayamamıştır. Görevinden istifa etmiş sayılmamak için 2 ay izin istemiştir. Ali Naim Efendi'nin bu izin talebi 21 Kasım 1906 tarihine kadar uygun görülmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 1079, Gömlek No:46). Nihayet görevine başlayan Ali Naim Efendi 2 yıl Burdur İdadisi'nde çalıştıktan sonra 30 Ocak 1909'da Çatalca İdadisine tayin olmuştur (BOA. MF. MKT., Dosya No: 1034, Gömlek No:39).

Benzer şekilde Burdur Mekteb-i İdadisi Coğrafya, Tarih ve Ahlak dersleri muallimliğine tayin olunan Emin Efendi'de harcırahını istemiştir. Emin Efendi'nin saati 5 kuruş olmak üzere harcırahının %15 inin tasarruf edilmesi istenmiştir. Devletin öğretmenlerin harcırahında tasarrufa gitmesi o dönem için devletin ekonomisinin zayıf olduğunun da bariz göstergesidir. Diğer bir ifadeyle devletin parası olmadığı için tasarrufa gitmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 961, Gömlek No:7).

Öğretmenlerin yaşadığı problemlerden biri de sık sık görev yaptığı yerlerin değiştirilmesiydi. Burdur Mektebi İdadisi müdürü ve aynı zamanda Hesap ve Hendese dersi muallimi Mehmet Nuri Efendi'nin tayini Van'a çıkmıştır. Bunun

üzerine 40 kuruş maaşla İkinci sene hesap dersini muallim Ali Naim Efendi okutmuştur. Hesap Hendese derslerine İzmir Mektebi İdadisinden Samsun İdadisine tayin edilen Arif Efendi tayin edilmiştir. Nitekim Samsun İdadisine Arif Efendi yerine başka biri tayin edildiğinden Arif Efendi'nin tayini Burdur'a çıkmıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 1015, Gömlek No:31). Burdur'da göreve başlayan Arif Efendi, Burdur'un nemli olduğunu ve romatizmalarının rahatsız olduğunu Burdur'da tedavisinin mümkün olmadığını bu nedenle de memuriyetinden azledilmesini istemiştir. Tedavisini gerçekleştirmek için İstanbul'a gitmiştir. İstifa eden Hendese ve Hesap muallimi Arif Efendi'nin yerine ise Ahmet Şükrü Efendi tayin edilmiştir. Ahmet Şükrü Efendi'nin alacağı 200 kuruş maaş ile geçinemeyeceğini ve bütün dersleri okutmak için tüm derslere talip olduğunu ifade etmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 1052, Gömlek No:64).

1906'da Burdur'da İdadi açılması gündeme geldiğinde bu okulda görev yapacak öğretmenlerin maaşları ve verdikleri dersler takip edilebilmektedir. Tablo 14'te ilgili hususlar gösterilmiştir.

Tablo 14.

Burdur İdadisinde Görev Yapan Öğretmenlerin Ücret Çizelgesi

	Ders saati	Görevi ve Okuttuğu Dersler	Ücret (Kuruş)
		Müdüriyet	500
	9	Fransızca	252
1-Burdur İdadisi müdürü Mustafa Saib Efendi	4	Ziraat	112
	3	Kitabet (Kâtiplik)	84
	7	Hesap 3,4,5	140
Toplam ders saati	23	Aldığı toplam ücret	1088
2- Muallim evvel (Müdür Yardımcısı)		Müdür Muavinliği	150
	10	Arabi (Arapça)	200
Hüseyin Hüsnü Efendi	6	Ulum-1 diniye(Dini İlimler)	160

Toplam ders saati	16	Aldığı toplam ücret	510
3- Muallim-i sani Ahmed Efendi	2	Ulum-ı diniye1	40
	6	Türkçe 1	120
Toplam ders saati	8	Aldığı toplam ücret	160
Rüşdiye bevvabı (Hizmetli) Rıza Efendi		Hademe	100
4-Daru-ı muallim edebiyat şubesinde mezun Ahmed Efendi	14	Türkçe 2,3,4	280
	8	Farisi (Farsça)	160
Toplam ders saati	22	Aldığı toplam ücret	440
5-Daru-ı Funun Şahane Edebiyat şubesinde mezun Mehmed Emin Efendi	8	Tarih	160
	4	Ahlak	80
	10	Coğrafya	200
Toplam ders saati	22	Aldığı toplam ücret	440
6-İdadi mezunlarından Nizib Rüşdiyesi muallim saniliğinden ayrılmış Mehmed Nuri Efendi	4	Hesap 1,2	80
	5	Hendese	100
		(...)	150
Toplam ders saati	9	Aldığı toplam ücret	330
Münhal(Boş Bulunan Kadro)	6	Hat	120
	5	Resim	100
		Hademe	100

BOA.MF.MKT., Dosya No: 961, Gömlek No:77.

Tablo 14’te görüldüğü gibi öğretmenlerin saatlik ders ücretlerinin 20 kuruş olduğunu söyleyebiliriz. O dönemde öğretmenlerin girmiş oldukları derse göre ücret aldığı anlaşılmaktadır. Yalnız müdür ve müdür yardımcısı vermiş oldukları derslerin ücretlerinin yanı sıra 500 kuruşluk müdürlük ve 150 kuruşluk müdür yardımcısı

maaşı almışlardır. Ayrıca burada dikkat çeken başka bir ayrıntı da okul müdürünün vermiş olduğu ders ücretinin diğer öğretmenlerinkinden fazla olması. Zira diğer öğretmenlerin 1 saatlik ders ücreti 20 kuruştan ödenirken okul müdürü olan Saib Efendi'nin 1 saatlik ders ücreti 28 kuruştur. Rüşdiyede 2 hademe kadrosu olup birinde Rıza Efendi 100 kuruş maaşla çalışmakta diğer hademe kadrosu ise boştur.

20 Şubat 1316/5 Mart 1901 tarihli 155 numaralı emirnameye göre Burdur Mektebi Rüşdiyesi Muallimi evveli İbrahim Nafi Efendi ve Kirmastı Mektebi Rüşdiyesi Muallimi Ramazan Efendi becayiş talebinde bulunmuşlardır. Kirmastı Mektebi Rüşdiyesi Muallimi Ramazan Efendi yeni görev yeri Burdur'a gitmediği için İbrahim Efendi'de Kirmastı'da görevine başlayamamıştır 24 Mayıs 1317/9 Haziran 1901 tarihinde Burdur Mektebi Rüşdiyesi'ne tayin edilen Muallim-i evvel Ramazan Efendi'nin yeni görev yerine gitmediği tespit edilmiştir. Görev yerine gitmeyen Ramazan Efendi'nin yerine yarı maaşla Hacı Abdurrahman Efendi vekâleten göreve başlamıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 516, Gömlek No:33).

İstifa etmiş sayılmasından ve görevinden atılmış olmasından dolayı Ramazan Efendi görevine geri dönmek için dilekçe vermiştir. Ramazan Efendi dilekçesinde Taif'ten 1 sene önce tayin olup Kirmastı'ya geldiğini, perişan durumda olduğunu ve bu becayişi istemediğini bildirmiştir. Ramazan Efendi'nin dilekçesine verilen cevapta ise defalarca kendisine göreve başlamak için uyarılmasına rağmen göreve başlamadığı ve bundan dolayı kendisine memuriyetten çıkarılma cezası verildiği görevine tekrar dönemeyeceği bildirilmiştir. Ramazan Efendi Kirmastı'ya tayin edilmeden önce Taif'te görev yapmıştır ve Kirmastı'ya geleli 1 yıl olmuştur. Kirmastı'da şikâyet edildiği için becayişe zorunlu olarak tabi tutmuştur. 7 Mayıs 1319/20 Mayıs 1903 tarihli bir belgeyle Ramazan Efendi'nin azledilmesinden sonra Burdur Rüşdiyesine Anamurlu Hasan Hüsnü Efendi tayin edilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 961, Gömlek No:17). Ramazan Efendi'den istifade edilemeyeceği kesinleşince Alüyül Ala derecesi ile mezun olan Anamurlu Hasan Hüsnü Efendi Burdur Mektebi Rüşdiyesine tayin edilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 715, Gömlek No:5).

Mualim-i sanilikten, Muallim-i evveliğe geçmek için Burdur Rüşdiyesi Muallim-i sanisi Ali Avni Efendi altı yılını doldurduktan sonra Dersaadet'te imtihana girmiş ve imtihanı kazandıktan sonra Burdur Rüşdiyesi'nde Muallim-i evveliğe tayin edilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 838, Gömlek No:07). 29 Kanunisanı

1290/10 Şubat 1875 tarihinde Burdur Muallim-i evveli Ali Avni Efendi Isparta'ya tayin edilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 25, Gömlek No:31).

Burdur Mekteb-i Rüşdiyesi'nde 1875 senesinde görev yapan Mehmed Nurettin Efendi'ye, Muallim-i Sani (İkinci Öğretmen) Ali Efendi sürekli muhalefette bulunmuştur. Mehmed Nurettin Efendi ise Ali Efendi'yi yapmış olduğu bu muhalif hareketlerden dolayı uyarmış; fakat kendisini dinlemediğinden ve bu muhalefetine devam ettiğinden dolayı okuldaki düzenin bozulacağını ileri sürerek Ali Efendi'nin görevden alınmasını aynı göreve Burdurlu Hacı İbrahim Hakkı Efendi'nin atanmasını istemiştir(BOA. MF. MKT., Dosya No: 31, Gömlek No:135). Bu durum aslında öğretmenler arasında birlik ve beraberliğin olmadığı aksine birbirlerinin açığını aradığını kendilerini eğitim öğretim işlerine vermekten ziyade bu tip konulara kafa yorarak eğitim ve öğretimi aksattığı söylenebilir. Belki de öğretmenlerin birbirini çekemeyip muhalefette bulunmaları ve şikâyet etmeleri o dönemde görev yapan öğretmenlerinde birbirlerine bakış açısını yansıtmaktadır.

4.1.2. Okullar

4.1.2.1. Sıbyan mektepleri. Sıbyan Mekteplerinde resmi olarak belirlenmiş bir eğitim-öğretim programı bulunmamaktadır. Buna rağmen dersler hakkında vakfiyelerdeki şartlardan ve zaman zaman Sıbyan Mektepleri ile ilgili çıkartılmış hükümlerden hareketle bazı bilgilere sahip olmak mümkündür. Bu mekteplerin amacı, çocuklara okumayı ve yazmayı öğretmek, İslam dininin temellerini ve Kuran-ı Kerim'i okumayı öğretmektir. Bu nedenle mekteplerde Elifba, Kuran-ı Kerim Talimi, bazı surelerin ezberletilmesi, temel dini bilgiler, tecvit, yazı yazma ve dört temel işlem öğretilmeye çalışılmıştır. Bunların yanında Subha-i Sıbyanlar ve Tuhfe-i Vehbi gibi 18. yy için klasikleşmiş bazı manzum eserler de okutulmuştur. 1868 yılında bu okutulan derslere imla, malumat-ı nafia ve coğrafya gibi dersler de dâhil edilmiştir (Memioğlu, 2003, s. 243).

Sıbyan Mektepleri'nin eğitim öğretim süresi dört yıl olmakla birlikte dördüncü yılın sonunda mektebi bitirme sınavı yapılmaktadır. Sınavda başarılı olup sıbyan mektebinden mezun olan öğrenciler istemeleri halinde Rüşdiye mekteplerine devam etme hakkına sahiptirler. Sıbyan mekteplerinde sadece dördüncü yılını tamamlayan öğrencilere bitirme sınavı yapılırdı. Bu durumda, bu mekteplerde sınıfların

oluşmadığını yani öğrencilerin 1.sınıf, 2. Sınıf, 3. Sınıf, 4.sınıf olarak ayrılmadığını gösterir. Başka bir ifadeyle eğitim öğretim yine eski düzende çocuğa göre ve bireysel olarak yapılmaktadır. Gerekli olan bilgileri dört yıl süresince öğrenemedikleri sınavla tespit edilen çocuklar, dört yılın sonunda üç veya daha fazla yıl mektebe devam etme hakları vardır. Bitirme sınavları, önceden belirlenen mektep binalarında yapılırdı. İstanbul'un dışında başka bir şehre veya civar semtlerine ya da başka mahallelerinde okul değiştiren çocuklar, derslerine asıl mekteplerinde bıraktıkları yerden devam ederlerdi. Sıbyan mektebindeki görev yapan öğretmenler, bu mektepte okuyan çocukları dört yıl içinde Rüşdiye mekteplerinde okuması için yeterli eğitimi vermekle yükümlüydü (Akyüz, 1994, s. 19).

Bu durumda, mektepte görev yapan öğretmenlerin, bu dört yıllık eğitim süresi içinde gerekli dikkat ve çabayı göstermeleri, dersleri iyi planlamaları ve dersleri çocuklara iyi öğretmeleri istenmektedir. Başka bir deyişle, başarı sadece çocuğun çabasıyla değil, öğretmenin de çaba göstermesi ve dersi iyi programlamasına bağlıdır. Bu durum günümüzün eğitim-öğretim görüşleriyle de tutarlıdır. Yani bireysel eğitim anlayışı uygulanmaktadır.

Tablo 15.

1874 Yılında Burdur ve Kazalarında Bulunan Sıbyan Mektepleri ve Öğrenci Sayıları

	Sıbyan Mektebi	Erkek Öğrenci	Kız öğrenci
Burdur	43	1404	824
Tefenni Kazası	48	906	733
Asi Karaağaç	68	1581	593
Ağlasun Nahiyesi	9	321	205
Toplam	168	4312	2355

Salnâme-i Vilâyet-i Konya, H.1291, M. 1874, s.135.

Tablo 15'te görüldüğü gibi 1874 yılında Burdur'da 43, Tefenni Kazası'nda 48, Asi Karaağaç'ta 68, Ağlasun Nahiyesi'nde 9 olmak üzere toplam 168 tane Sıbyan Mektebi vardır. Burdur Sıbyan Mektebi'nde eğitim gören erkek öğrenci 1404, kız öğrenci sayısı ise 824'tür. Tefenni Kazası'nda eğitim gören erkek öğrenci 906, kız öğrenci sayısı 733'tür. O dönem Burdur'a bağlı olan günümüzde ise Denizli'nin

Acıpayam İlçesi olan Asi Karaağaç'ta eğitim gören erkek öğrenci 1581, kız öğrenci sayısı 593'tür. Ağlasun Nahiyesi'nde eğitim gören erkek öğrenci 321, kız öğrenci sayısı 205'tir. Bu mekteplere giden erkek öğrenci sayısı toplamda 4312, kız öğrenci sayısı ise 2355'tir.

1869-1878 arasında 20 İslam, 2 Rum ve 1 Ermeni Sıbyan mektebi olduğu belirtilmektedir. 1899'da okul sayısının arttığı anlaşılmaktadır. Zira bu yılda usûl-i atike olarak adlandırılan Müslümanlara ait okulların sayısı 38'e yükselmiştir. Bu okullarda 1383'ü erkek 1126'sı kız olmak üzere toplam 2509 öğrenci öğrenim görmektedir. Aynı yılda Tefenni'de 15 okul ve 770'i erkek, 479'u kız olmak üzere 1249 öğrenci bulunmaktadır. Gölhisar'da ise 21 okulda 1605'i erkek, 903'ü kız 2508 öğrenciye eğitim verilmektedir (Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.266, 270-271).

Burdur merkez ve merkeze bağlı köylerde 1895 ile 1921 yılları arasında 13 sıbyan mektebi vardır. Bunlardan 12'si resmi devlet okulu, bir tanesi ise özel okuldur. Bu 13 okuldan sadece iki tanesi kız öğrencilerin eğitim gördüğü okullardır.

Şerif Korkut anılarında bu okullardan hiç te iyi bahsetmez.

Bu okullar yalnız Kur'an cüzleri okutan yerlerdi. Camilere bitişik idi bu mektepler. Bizimki Mustafa Hoca idi. Mustafa Hoca Camii'ne bitişikti. Buralara veliler çocuklarını "eti senin kemiği benim" diye teslim ederlerdi. Falaka vardı, dayak vardı, teneffüsü yoktu.

Bir tek geniş damdan ibaret okulun arkası abdesthane, önünde hoca ve kalfaların oturdukları daha yüksekçe olan yerleri vardı. Çocuk zekâları manası bilinmeyen ezberlemelerle hiçleşir ve zor edilirdi. Kur'an okuyabilecek kadar bir tahsille mahalle mektebini bitiren çocuklar sanata giderlerdi. Sanat denilen şeyler de basitin basitiydi (Şerif Korkut, *Yaşadığım Dört Devir: Mutlakîyet, Meşrutîyet, Cumhuriyet, Demokrasi*, Yazma Nüsha, s.8-9).

4.1.2.2. İptidai Mektepler

4.1.2.2.1. Rehber-i İntizam Mektebi (Yoğurtçu Mahallesi Mekteb-i İbtidaiyesi). Burdur'un Yoğurtçu Mahallesi'nde açılan bu iptidai mektebine 18 Aralık 1893 tarihinde Mustafa Efendi adında bir öğretmen atanmıştır. Okul muallimi Osman Pertevi Efendi 1895 yılında 24, 1896 yılında ise 15 öğrenciye şahadetname vermiştir (Çora, 2015, s. 77-78).

1899'da okulda iki öğretmen mevcuttur. Bu öğretmenler Muallim-i evvel Osman Efendi ve Muallim-i sâni Hafız Hasan Hüseyin Efendi'dir. Öğretmenlerin yanında

bir de temizlik ve diğer işlerle görevli kapıcı Veli Ağa da okulda görev yapmaktadır. (Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.263).

1906'da okulda eğitim faaliyetleri Muallim-i evvel Mustafa Efendi ve Muallim-i sâni Hafız Hamdi Efendi tarafından yürütülmektedir. 1906'da okulda eğitim gören öğrenci sayısı ise 145'dir (Konya Vilâyet Salnâmesi, R. 1322, M.1906, s.131)

Rehber-i İntizam Mektebi, sadece erkeklere eğitim veren, gündüz eğitim yapan, umumi bir okuldur. Okulun mülkiyeti hükümete ait olan mektebin değeri 100.000 kuruştur. Vilayet bütçesinden 7.500 kuruş okula ayrılmıştı. Bu paranın 7.200 kuruşu öğretmen maaşlarına, 300 kuruşu ise okulun diğer ihtiyaçlarına harcanması için verilmiştir. Okulda görev yapan iki öğretmen ve bir hademenin bulunduğu, bu öğretmenlerden birinin 300 kuruştan az, diğerinin ise 300-400 kuruş arasında maaş aldığı söylenebilir. Her iki öğretmeninde ortalama 30-35 yaşlarında ve muallim muavinliği ehliyetnamesine sahip olduğu bilinmektedir (Çora, 2015, s. 77-78).

1919-1920 eğitim öğretim yılında okulda iptidai mekteplerinin bütün sınıfları eğitim yapmaktadır. Okulun (Devre-i evveli) birinci sınıfında elliden fazla öğrenci bulunduğundan dolayı bu sınıf iki şubeye ayrılmıştır. Okul binası derslik sayısı bakımından yetersiz olduğu için (devre-i mutavassita) ikinci sınıfı ile (devre-i aliye) üçüncü sınıfları 14 Ocak 1920 tarihinde idadi binasına taşınarak öğrenciler İdadi binasında eğitim görmüşlerdir. 1920 eğitim öğretim yılında okulun Mehmet Nuri Efendi, İzzet Efendi, Ahmet Efendi, Mehmet Efendi, Nuri Efendi ve Mahmut Efendi adında altı öğretmeni vardır. İzzet Efendi 14 Ekim 1918 tarihinde bu okula da göreve başlamıştır. Bu öğretmenlerden Ahmet Efendi 1920 yılında Mart ayında Mehmet Efendi ise Nisan ayında bu okula atanmışlardır. Rehber-i İntizam mektebinin 1919-1920 ders yılının ilk üç aylık dönemi ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır. İkinci üç aylık dönemde ise nedeni bilinmemekle birlikte eğitim öğretimde bazı aksamlar meydana gelmiştir. İlk üç aylık sürede 49 gün eğitim yapılmış, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında ise 58 gün ders işlenmiştir. Okul, 10 Mayıs 1920 tarihinde tatile girmiştir (Çora, 2015, s. 77-78).

Tablo 16.

1919-1920 Eğitim Öğretim Yılında Rehber-i İntizam Mektebinin Yılsonu Öğrenci Başarı Durumu

Sınıf	Başarılı	Başarısız	Toplam
Devre-i Mutavassıta 1. Sınıf	22	7	29
Devre-i Evveli 2. Sınıf	31	13	44
Devre-i Evveli 1. Sınıf	26	34	60
Toplam	79	54	133

Çora, Ersin,(2015), Osmanlı Döneminde Burdur'da Modern Eğitim Kurumları, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.77-78

Tablo 16'da görüldüğü gibi 1919-1920 yılında Rehber-i İntizam Mektebinde toplam 133 öğrenci eğitim görmüş birinci sınıfta toplam 48 öğrenci başarılı olup 20 öğrenci başarısız olmuştur. 2.sınıfta başarılı olan öğrenci sayısı 31 olup 13 öğrenci ise başarısız olmuştur.

Okul müfredatında bulunan ve okutulan dersler; Elifbâ, Müshebat-ı Ahlâkiye ve Medeniye, Malumat-ı Dinîye, Kıraât, İmla, Sarf ve Nahiv, Manzume Ezberi, Yazı, Hesap, Hendese, Eşya, Ziraat, Tarih, Coğrafya, Resim, El işleri, Musiki, Terbiye-i Bedeniye ve Tahrir dersleridir. İmla, Sarf ve Nahiv, Tarih ve Coğrafya dersleri ikinci sınıftan itibaren işlenmiş, Hendese dersi ise 3. sınıftan itibaren verilmeye başlanmıştır. Okulun ismi Cumhuriyet ilan edildikten sonra 1925 yılında Sakarya İlkokulu olarak değiştirilmiş ve günümüzde de bu isimle ilkokul olarak eğitim öğretim devam etmektedir (Çora, 2015, s.77-78).

Muhtemelen 1906'da bu okula gitmiş olan Şerif Korkut'un okul hakkında verdiği bilgiler çok önemlidir. Korkut anılarında şu bilgileri verir:

Devam ettiğim ilkokul hocası iyi (Arap Hoca) bir insan ve bir âlimdi. Disiplini fevkalade olan bu okuldan yetişen o zamanın bütün Burdur gençleri bu hoca ile bihakkın iftihar ederler. 1324'de meşrutiyet ilan olunca iptidai denen ilkokul ikileşti. Birisi çarşıdaki Arap Hoca idi diğeri Oluklar Altı'nda idi. Köylerde yine okul yoktu. İlkokulda hocamız Arap Hoca adı ile anılan Nevşehirli esmer, bir Dârümuallimîn mezunu idi. Adı da Mustafa Efendi idi. Çeşitli dersler okuturdu. Ulûm-ı diniye derslerini Dağ Öttüren veriyordu. Dağ Öttüren Şerfe (Hafız Şerife) hocanın kardeşi idi. Sesi güzeller gurubuna dâhildi. Öğleden evvel 3 öğleden sonra üç dersimiz vardı. Perşembe günü merasimle öğle sonu tatil yapılıyordu. Okul bahçesinde sıraya girer hocalar, hademeler, hafızlar, misafirler semt semt merasim-i mahsusadan sonra dağılırdık. Her gün öğle ve akşam son derslerde salavat getirmek âdeti vardı. Ve hocamızın nezareti altında hep bir ağızdan bu dini vazife yerine getirilirdi. "Padişahım

çok yaşa” diye bağırduğumuz her Perşembe tatil günlerinden başka dini ve resmi merasim günlerinde Hükümet Konağı önünde, güneş altında bekler ve bu merasime “Padişahım çok yaşa” feryadı ile son verirdik. Mutlakiyetin bu âdeti Meşrutiyette de devam etti. Coğrafya hocamız Emin Bey Burdur civarını bir gün, Meşrutiyet devrinde buraya ne mıntıkası derler diye sormuştu. Kimseden cevap yoktu. Herkes susuyordu. Ben mutlakiyet devrinde Arap Hoca'nın atlasından haritaları cam üzerinde çizip zengin çocuklarına satardım. Bu hocanın Dârülmualimin'de tedarik ettiği büyük Almanya Atlası yavaş yavaş evinden okula taşındığında yegâne faydalanan ben olduğumdan hoca beni seviyordu. Ben adeta ilkokulun coğrafyûnu idim. Arap Hoca'nın benimle münasebetinden faydalanan ben o vakit hocadan Burdur'un göller mıntıkasının merkezi olduğuna dair laflar işitmiştim. Bana hoca sevgisinden büyük adam gibi hitap ederdi. Bu civarlardaki kervansarayların eski Türkler, Selçuklular zamanında yapılmış olduğunu söylerdi. Ben de esasen yörük sütannelerimle yazları bazen beraberce gezdiğimizde buraları görürdüm. Deve sırtındaki seyahat, memleketi tanıma demektir. Antalya'dan gelirken Kırkgöz'de Bucak'a gelmeden Susuz'u ve daha beride bir diğeri ve Çardak'ta daha güzeli, Denizli kenarında Akhan denilen başka birisini tanıyordum. Arap Hoca'ya ben de gördüklerimi söylerdim. O bana gayet mufassal malumat verirdi. Hatta o bile Nevşehir'e silaya giderken Sultan Hanı'na uğradığını da söylemişti. Burdur-Isparta'nın güneyi Konya'nın batısı, (Seydişehir-Beyşehir) Muğla'nın doğusu, Antalya ve Alanya'nın kuzeyindeki mıntıka; şarka, İran'a, Mısır'a Irak'a gidecek İslam ordularının cem' ve toplanma yeri olagelmıştır evvel zamanda... Onun için bu civarlarda kışla veya dev gibi sultan sarayları ta eskiden, Selçuk oğulları zamanlarında yapılmış ve sonraları Osmanlı i'tilâ devrinde faydalanılmış yerlerdir diye laf ederdi Arap Hoca... Büyüktü bu Arap Hoca. İlkokul hocası idi. Ama üniversite dersi gibi ders verirdi. Mutlakiyetteki bu Arap Hoca'nın yetiştirdiği talebeleri sonra Meşrutiyetin ve daha sonra cumhuriyetin hocaları yetiştiremediler. Yalnız belki daha geniş ve çeşitli bilgili idiler. Ama bir Arap Hoca gibi kendini ibadet edercesine halk çocuklarına, yurdun yarınki çocuklarına açarak, severek fedakâr olarak, feragat göstererek, veremediler, veremezlerdi. Verenlerin sonu berbattı. Arap Hoca kendini vermişti milletin çocuklarına ama... Bizler de onun kadir kıymetini bugünkü kadar anlar değildik...

Zaten onun için Arap Hoca Yazıköy'de yetmiş beş yaşını aşkın olduğu halde köy ilkokul hocalığı yaparken sıtma nöbetleri arasında ilgisizlik içinde öldü gitti de... İlkokula 6 yaşında başlamıştım. Okulda falka, kalfa var. İlkokuldan evvel de mahalle mektebi başlıyor. Dini mürebbiye var. Evde ve ilkokulda Allah korkumuz büyüktü.

Medeni hâl hazır ve asifalardan tamamen mahrumduk ilkokulun iki öğretmeni ve bir müdürü tedris kadrosunu teşkil ediyordu. Bunlar sabahın erken saatinden akşamın geç vaktine kadar kendilerine vazife edindikleri biz çocuklar ile meşgul oluyorlar. Talim ve terbiye adı altında neler öğretmiyorlardı. Biz çocuklarla öğretmen kadrosu okul müstahdemini okur programlı meşgul ediyorlardı ki akşamın geç saatlerinde okul tarafından ailelerine nüvvab ve hocalar tarafından bayağı teslim olunur gibi bir şeydi bu (Şerif Korkut, *Yaşadığım Dört Devir: Mutlakiyet, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Demokrasi*, Yazma Nüsha, s.7-54).

4.1.2.2.2. Hamidiye İnas (Şehit Asım Bey) Mektebi. Burdur'un Üç Dibek Mahallesi'nde 1898-1899 yılında Hamidiye İnas mektebi açılmıştır. Burdur'da devlet tarafından 1898 tarihinde bir İptidai Kız mektebi kurulması kararlaştırılmıştır (BOA. BEO., Dosya No: 1215, Gömlek No:113). Bu okula Sultan Abdülhamit'in isminin verilmesi istenmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 416, Gömlek No:12). Meşrutiyetle birlikte pek çok okulun ismi değiştiğinden dolayı 1912 yılında okula İlk hava Şehidi Asım Bey'in adı verilmiştir.

27 Eylül 1898 tarihinde İzmir Orhaniye İptidai Mektebi öğretmenlerinden Mehmet Nuri Bey buraya 100 kuruş maaşla atanmıştır; ancak okulun kız mektebi olmasından dolayı Mehmet Nuri Efendi göreve başlamadan istifa etmiştir. Kısacası 1898-99 yılından önce bu okula öğretmenler atanmış fakat bunlar göreve başlamadıkları için mektebin eğitim öğretime başlaması gecikmiştir. 1899 yılında okulun üç öğretmeni bulunuyordu. Bunlar Muallim-i evvel Kemal Efendi, Muallim-i sâni Ahmet Efendi, Halı muallimesi Azime Hanım'dı. Ayrıca okulda Hacı Salih Ağa adında bir de bevvab (hizmetli) görev yapmaktadır (Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.263; Çora, 2015, s. 77-78).

1906'da okulda sadece bir öğretmen görünmektedir. O da Muallim Vekili Naciye Hanım'dır. Naciye Hanım tek başına 60 öğrenciye eğitim vermektedir(Konya Vilâyet Salnâmesi, R. 1322, M.1906, s.131).

1915-1916 eğitim öğretim yılında mektep binası yeni ve eğitime elverişli olup okulun altı dershanesi bulunuyordu. Mektebin değeri 40.000 kuruştur ve binanın mülkiyeti hükümete aittir. Şehit Asım Bey İnas Mektebi ilk açıldığı yıllarda bir veya iki dershanesi bulunan bir okul olduğu söylenebilir. Bu yeni bina muhtemelen Burdur depremiyle yıkılmış şehrin okul ihtiyacından dolayı 1915 yılına gelindiğinde altı dershaneli yeni bir okul inşa edilmiştir (Çora, 2015, s. 77-78).

1919-1920 eğitim öğretim yılına gelindiğinde okulda altı sınıf bulunmaktaydı. Eğitim öğretim araç gereci olarak okul yetersizdi ve mektepteki tek eğitim öğretim aracı haritalardı. Bu öğretim yılında boğmaca salgını nedeniyle doktor raporu doğrultusunda eğitimde kesintiler olmuş ve ders yılı boyunca 193 gün eğitim yapılabilmektedir. Okulun 1919-1920 eğitim öğretim yılı başında okula devam eden 125 öğrenciden yılsonuna kadar 113'ü devam edebilmiştir. (Çora, 2015, s. 77-78).

1919-1920 eğitim öğretim yılının son üç ayında 4 öğretmenin görev yaptığı bilinmektedir. Bu öğretmenlerin okuttukları dersler ve ders saatleri şu şekildedir:

Fatma Hanım; Kurân-ı Kerîm (3-6 saat), Malumat-ı Dinîye (3-6 saat), Sarf ve Nahiv (3-6 saat), Tahrir (3-6 saat), Hendese (2-6 saat), Hesab (2-6 saat).

Sururiye Hanım; Hesab (3-6 saat), Müsehibat-ı Ahlâkiye (1-2 saat), Kıraat (2 saat), Manzume Ezberi (2-6 saat), Resim ve El işleri(2-6 saat),

Melek Hanım; Kıraât (2-6 saat), Yazı (1-6), Tarih(2-6 saat), Eşya Dersleri ve Ziraat (2-6saat)

Naciye Hanım; Kurân-ı Kerîm(1-2 saat), Malumat-ı Dinîye(1 saat), Elifbâ (1 saat), Hesab (1 saat), Müsehibat-ı Ahlâkiye (1 saat), Resim ve El işleri (1 saat) olarak okutuyorlardı.

1924-1925 Eğitim öğretim yılında Şehit Asım Bey İnas Mektebi'nin ismi Turan İlkokulu olarak değiştirilmiştir. Günümüzde bu okulun ismi 2017 yılında Şehit Hakan Aktürk Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi adıyla değiştirilerek eğitim öğretime devam etmektedir (Çora, 2015, s. 77-78).

4.1.2.2.3.Mebde'üt Teali Mektebi (Kuyu Mahallesi İbtidai Mektebi). Mektep, Burdur'un Kuyu Mahallesi'nde 1902/1903 yılında açılmıştır. 1906'da okulda sadece bir öğretmen görünmektedir. Bu tek öğretmen Mustafa Efendi'dir. Mustafa Efendi tek başına 60 öğrenciye eğitim vermektedir (Konya Vilâyet Salnâmesi, R. 1322, M.1906, s.131).

1915-1916 Eğitim öğretim yılında okul sadece erkek öğrencilere mahsus, umumi ve gündüz öğrenim yapan bir okuldur. Okulun mülkiyeti hükümete ait olup okulun tek dersliği bulunmaktadır. Binanın değeri 4.000 kuruştur. Okulun vilayet bütçesinden ayrılan 7.500 kuruş ödeneği vardır. Bu ödeneğin 7.200 kuruşu öğretmen maaşına ayrılmış, geriye kalan 300 kuruş ise okulun diğer ihtiyaçlarını gidermek için harcanmıştır. Mebde'üt Teali Mektebinin iki öğretmeni bulunmaktadır. Bu öğretmenlerden biri 50 yaşından büyük olup muallim muavinliği ehliyetnamesine sahiptir ve 300 kuruştan az maaş almaktadır. Diğer öğretmen ise 30-35 yaşlarında, Darümuallim mezunu olup 300-400 kuruş arasında maaş almaktadır. 1914-1915 eğitim öğretim yılında mektebin bir dersliği ve iki öğretmeni bulunmaktadır. Bu okulda ya ikili öğretim (sabahçı öglenci) yapılmakta ya da mektebin yakınında bir oda yahut bir mekân derslik olarak kullanılmakta veya aynı sınıfta iki öğretmenin iki farklı sınıfı tek derslikte okuttuğu tahmin edilmektedir (Çora, 2015, s. 81).

4.1.2.2.4.Feyziye Mektebi. 1906-1907 yılında Burdur'un bugünkü Karasenir Mahallesi'nde açılmıştır. Mektep ilk açıldığında iki dersliği bulunmaktadır. Bu okul sadece erkeklere mahsûs, gündüz eğitim veren bir okuldur. Okulun mülkiyeti devlete ait olan binanın değeri 7.000 kuruştur. Okulun vilayet bütçesinden ayrılan yıllık 7.500 kuruş ödeneği bulunuyordu. Bu ödeneğin 7.200 kuruşu öğretmen maaşlarına ayrılmış, geriye kalan 300 kuruş ise okulun diğer ihtiyaçları için harcanmıştır. Feyziye Mektebi'nin, 1919-1920 eğitim öğretim yılında dört sınıfı vardır. Ancak

mektepe binası yetersiz olduğundan 1919-1920 yılında birinci sınıfı açılmamıştır. Okulun başmuallimi İsmail Hakkı Efendi'dir. İsmail Hakkı Efendi, derslik sayısının yetersiz olduğunu yaz tatilinde okulun büyük salonlarından birini ikiye bölüp yeni bir derslik oluşturacaklarını, böylece gelecek yıl birinci sınıfın açılabilceğini belirtmiştir. İsmail Hakkı Efendi, böyle yapılmadığı takdirde aynı sınıfta farklı yaş ve düzeyde öğrenci guruplarının eğitim göreceğini, bu durumun hem eğitim öğretim hem de sağlık açısından uygun olmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca yeni sınıfın açılması ile birlikte gelecek ders yılında öğretmen ihtiyacının artacağını belirtmiştir. 1919-1920 eğitim öğretim yılında baş gösteren bulaşıcı hastalıklar ve soğuklar eğitimin aksamasına neden olmuş ve bu sebeple 1919-1920 eğitim öğretim yılında 180 gün eğitim yapılabilmektedir (Çora, 2015, s. 81).

1919-1920 ders yılında okulun, İsmail Hakkı Efendi ve Hasan Efendi adlarında iki öğretmeni bulunmaktadır. İsmail Hakkı Efendi başmuallim, Hasan Efendi ise muallim muavini derecesindedir. 1919-1920 eğitim öğretim yılı başında Feyziye Mektebi'nin öğrencisi sayısı 89 iken Mayıs 1920'de 105'e yükselmiştir.

1919-1920 eğitim öğretim yılında İsmail Hakkı Efendi; Sarf ü Nahiv, Tahrir, Hesap, Hendese, Eşya, Ziraat, Tarih, Coğrafya, Resim, El İşleri, Terbiye-i Bedeniye derslerini okutmuş, Hasan Efendi ise; Kurân-ı Kerîm, Malumat-ı Dinîye, Elifbâ, Kıraât, İmla, Manzume Ezberi, Yazı derslerini okutmuştur. Tarih, Coğrafya, Sarf ve Nahiv dersleri ikinci sınıftan itibaren işlenmiş, Hendese dersi ise üçüncü sınıftan itibaren işlenmiştir (Çora, 2015, s. 81).

4.1.2.2.5.Selimiye İnas (Kız) Mektebi. Selimiye İnas Mektebinin açılış tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Ancak 1915'ten sonra açıldığı tahmin edilmektedir. 1919-1920 eğitim öğretim yılında okulda devre-i evveli birinci ve ikinci sınıflar bulunmaktadır. Daha üst sınıfların bulunmaması, bu mektebin iki ya da üç yıllık bir geçmişi olduğunu göstermektedir. 1919-1920 eğitim öğretim yılında mektebin başmuallimesi Nermin Hanım mektebin fiziki şartları ile ilgili hazırlamış olduğu raporda; mektebin iki katlı olduğunu iki büyük oda ve ikide küçük oda olmak üzere dört odasının bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca binanın alt katının ahır olarak kullanıldığını mektebin pencerelerinin olmadığından dersliklerin güneş almadığını; fakat mektebin kuzey cephesinde yalnızca bir pencere olduğunu ifade etmiştir. Yine mektebin çatısının olmadığı tavanın toprak olmasından dolayı yağmur yağdığında

tavandan su aktığını güneş görmeyen sınıflarda pencere açılmazsa öğrencilerin rutubetten sağlıklarının bozulacağını ve mektebin bakımsız olduğundan sıvalarının döküldüğünü ifade etmiştir.

Bu okulun iki muallimesi vardır. Nermin Hanım başmuallim, Azime Hanım ise muallim derecesi ile okulda görev yapan diğer muallimedir. 1919-1920 eğitim öğretim yılında toplam 170 gün eğitim yapılmış, ikinci üç aylık dönemde ise salgın hastalıklar ve şiddetli kış eğitim öğretimi olumsuz etkilemiştir. Ders yılı 10 Mayıs 1920 tarihinde sona ermiştir. Ders yılının başında 78 öğrenci bulunan okulda ders yılı sonunda bu sayı 100'e ulaşmıştır.

Selimiye İnas Mektebi'nin müfredatında yer alan dersler; Elifbâ, Kurân-ı Kerîm, Malumat-ı Dinîye, Müshebat-ı Ahlâkiye, Kıraât, İmla, Sarf ve Nahiv, Manzume Ezberi, Yazı, Hesap, Hendese, Eşya Dersleri, Tarih, Coğrafya, Ziraat, El işleri, Musiki, Terbiye-i Bedenîyedir. Elifbâ dersi üçüncü üç aylık dönemde de işlenmiştir. Çeşitli nedenlerle salgın hastalık, kış şartları vs. eğitim öğretimi aksatması nedeni ile çocuklar Elifbayı; ancak son üç ayda bitirerek okuma yazma öğrenebilmişlerdir. Kıraât, İmla, Manzume, Yazı ve Hesap dersleri birinci sınıfların ilk altı aylık dönemde işlenmemiştir. Nitekim öğretmenlerin öncelikli amaçlarının çocuklara okuma yazma öğretmek olduğu için diğer dersler sonraki aylara bırakılmıştır. Hendese, Tarih, Coğrafya dersleri ikinci sınıftan itibaren okutulmuştur (Çora, 2015, s. 84).

4.1.2.2.6.Hilal-i Milli Mektebi. 24 Mart 1913 tarihinde Divanbaba Mahallesi'nde açılan okul gündüz eğitim veren Burdur'un ilk özel okuludur. Mektebin kurucusu ve ilk öğretmeni Fitnat Hanım'dır. Mektebin diğer bir öğretmeni ise Azime Hanım'dır. Kurulan bu mektepte nizamnâme hazırlanmış ve nizamnamede şu hususlar belirtilmiştir: Mektebin ismi Hilal-i Millî olarak belirlenmiştir. Mektepte hem ana sınıfı hem de iptidai sınıfları bulunacaktır. Ana sınıfında 4 ila 6 yaş arasındaki kız ve erkek çocuklara karma eğitim verilecektir. Mektebin İptidai kısmında ise yalnızca 4-12 yaş aralığında kız çocukları eğitim görecektir. Kız öğrencilere dikiş ve nakış işleri ayrıntılı bir şekilde öğretilecektir. Ana sınıfında bulunan erkek öğrenciler iki senelik anasınıfı eğitiminden sonra başka iptidailere gönderilecektir. Ayrıca mektepte öğrenim gören öğrencilerinin yüzde onu maddi

durumu iyi olmayan öğrencilerden oluşacaktı. Mektep, her ne kadar özel okul olsa da maddi durumu kötü olan öğrencileri ücretsiz olarak okutmayı kabul etmiştir.

Bu nizamname hazırlandığında okulda bir müdire Fitnat Hanım, bir muallime Azime Hanım, biri erkek diğeri kadın hademe olmak üzere dört personel görev yapmıştır. Okul masraflarının karşılanması, personel maaşlarının ödenmesi, personelin nakli ve azledilmesi müdire Fitnat Hanım'ın yetkisinde olacaktır. Bu kadro ile eğitime başlanılacak, sınıfların teşkili sırasında ayrıca muavinler tayin ve ilave olunacaktır (Çora, 2015, s. 86).

4.1.2.3. Rüşdiyeler. Rüşdiyeler ilk açıldığında, sıbyan mekteplerinden daha iyi eğitim veren üst sınıflar olarak açılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde orta öğretimin en alt seviyesindeki okullar haline gelmiştir. Askeri Rüşdiyelerin dışında kalanlara Mülkiye Rüşdiyesi adı verilmiştir. 1846 tarihinde Mekatib-i Umumiye Nazırlığı kurulduktan sonra Rüşdiyeler açılmaya başlanmış ve sayıları gün geçtikçe hızla artmıştır. 1852 yılında İstanbul'da 12 Rüşdiye bulunurken, 1874 yılına gelindiğinde bu sayı ancak 18'e yükselmiştir. Mülkiye Rüşdiyesinden mezun olanlar daha çok kalemlerde memur olarak istihdam edilmişlerdir. 1875 tarihinden itibaren Askeri Rüşdiyeler ordunun ihtiyacını karşılayamadığı için İstanbul ve bazı büyük vilayetlerde askeri eğitim veren rüşdiyeler açılmaya başlamıştır (Güven, 2015, s.164).

Osmanlı Devleti'nde 20. yy. başlarında İstanbul ve taşra rüşdiye mektepleri için birbirinden farklı olarak rüşdiyeleri yönetme talimatı uygulanmaktadır. Genel olarak gerek İstanbul gerekse taşradaki rüşdiyelerin idari talimatı birbirlerine benzerlik gösterse de aralarında bir takım farklılık bulunmaktadır. İstanbul rüşdiye mekteplerinden her birinin genel idaresinden birinci derecede sorumlu olan kişi mektep müdürü idi. Taşra rüşdiyesinde ise mektebin genel sorumlusu muallimi-i evvel (birinci öğretmen, başöğretmen) idi. Taşra rüşdiyelerinde öğrencilerin terbiyesinden eğitim programlarının işlenmesine kadar bütün nizam ve emirlerin uygulanmasından sorumlu kişi muallim-i evveldir. İstanbul Rüşdiyesi'nde öğretmenler, derslerde mutlaka Meclis-i Kebir-i Maarif tarafından belirtilen kitapları okutmakla yükümlüydü. Dersin başladığı saatten 10 dakika sonra derse geç gelen öğretmen, o derse gelmemiş kabul edilir ve bu geç gelmeyi alışkanlık haline getiren öğretmenler Rüşdiye Mektebi İdaresi'ne bildirilirdi. Bununla birlikte geçerli özrünü

daha önceden ya da diğer ders saatine kadar bildiren öğretmenlere izin verme hakkı okul müdürüne aitti. Taşrada ise bu izinleri muallim-i evvel verirdi. Herhangi bir mazereti olmaksızın ayda üç gün derse gelmeyen ve işinin başında bulunmayan öğretmenin durumu hakkında Rüşdiye Mektepleri İdaresi'ne bilgi verilirdi. İstanbul Taşra rüşdiye mekteplerindeki müdür ve öğretmenler ile idari personelin öğrencilerle tartışması ve münakaşa etmesi yasaktı (Ünal, 2015, s. 7-8).

4.1.2.3.1. Rüşdiyelerde okutulan dersler ve kitaplar. 20. yüzyıl başlarına kadar sayıları her geçen gün artan 3 yıllık eğitim veren Rüşdiye Mekteplerinde daha çok Türkçe derslere ağırlık verilmiştir (Ünal, 2015, s. 18). Rüşdiyelerde okutulan dersler tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17.

Rüşdiye Mekteplerinde Okutulan Dersler

Ders Adı	1.sınıf	2. sınıf	3.sınıf
Tecvitli Kuran-ı Kerim ve Dini İlimler	3	2	2
Türkçe	7	6	4
Arapça	1	2	2
Farsça	0	1	2
Fransızca	0	0	3
Hesap	2	2	2
Hendese	0	0	1
Coğrafya	2	2	2
Tarih	0	2	2
Malumat-ı Nafia ve Hıfzısıhha	1	1	1
Hüsnühat	1	1	1
Resim	1	1	1
Toplam(haftalık saat)	18	20	23

Uğur Ünal, II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri (1897-1907), TTK Yayınları, Ankara, 2015,s.18.

Erkek Rüşdiyelerin yanı sıra Osmanlı Devletinde sadece kızların eğitim gördüğü Rüşdiyeler de bulunmaktadır. İlk kez 1859 yılında kız Rüşdiyeleri açılmıştır. 1900

yılında iptidai ve rüşdi sınıflardan oluşan kız rüşdiyeleri 6 senelik bir eğitim süresi vardır. 20. yüzyıl başlarına gelindiğinde kız rüşdiyelerinin ders programı aşağıda tablo 18’de gösterildiği gibidir.

Tablo 18.

Kız Rüşdiyelerinde Sınıflara Göre Haftalık Ders Programı

Ders Adı	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf
Elifba ve Sözlü Malumatlar	18	0	0	0	0	0
Tecvidli Kuran-ı Kerim	4	6	5	3	2	1
Dini İlimler	0	2	2	2	2	2
Kıraat	4	4	4	2	1	1
İmla	4	4	3	2	1	1
Kitabet	0	0	0	0	1	1
Osmanlı Lisanı Kaideleri	0	0	2	2	1	2
Arapça	0	0	0	0	2	2
Farsça	0	0	0	0	1	1
Hüsnühat	0	2	2	1	1	1
Eşya Dersleri ve Nafia Bilgileri	2	2	2	1	1	1
Ev İdaresi	0	0	0	2	2	2
Ahlak	0	0	0	1	1	2
Hıfzısıhha	0	0	0	0	1	1
Hesap	2	2	2	2	1	1
Coğrafya	0	0	0	2	2	2
Tarih	0	0	0	2	2	1
El Hünnerleri	2	2	2	2	2	2
Toplam	36	24	24	24	24	24

Uğur Ünal, II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri (1897-1907), TTK Yayınları, Ankara, 2015,s.19.

Tablo 17 ile 18 karşılaştırıldığında kız Rüşdiyelerinde, erkek Rüşdiyelerinden farklı olarak Kıraat, İmla, Kitabet, Osmanlı Lisanı Kaideleri, Ev İdaresi ve El Hünnerleri

dersleri bulunmaktadır. Erkek rüşdiyelerinde ise kız rüşdiyelerinde okutulmayan Fransızca, Hendese ve Resim derslerini görmekteyiz.

20. yüzyıl başlarında Rüşdiye mekteplerinde okutulan ders kitapları tıpkı günümüzde M.E.B Talim ve Terbiye Kurulunda olduğu gibi Meclisi-i Kebir-i Maarif'te oluşturulan komisyon tarafından belirlenmektedir. Rüşdiyelerde okutulan ders kitapları ve risaleler dönemin önemli bilgin ve ilim adamlarınca kaleme alınmıştır. Rüşdiyelerde okutulan 27 derse ait 35 kitap ve risaleden sadece 2'si yabancı yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Bu kitaplar Terziyan Efendi'nin yazdığı Fransızca Alfabe ve Wiesenthale tarafından kaleme alınan Teshil-i Lisan kitaplarıdır.

4.1.2.3.2. Rüşdiyelerde ders geçme ve mezuniyet. Bir eğitim öğretim yılı içinde gerek birkaç defa hasta olup toplamda üç ay veya daha fazla derslere katılamayan, gerekse kesintisiz üç ay hasta olan öğrenciler, imtihanlara katılıp katılmama konusunda serbest bırakılmışlardır. Bu mazerete bağlı olan öğrenciler, imtihanlara katılmazsa sınıfta kalmış sayılmazlardı. Öğrenciler imtihana katılır ve imtihani kazanamaz ise sınıfta kalmış sayılırdı.

Taşradaki rüşdiye öğrencileri her yıl Maarif Nizamnamesinin 154. ve 155. Maddelerine göre imtihan edilmiştir. Taşradaki öğrencilerden birinci sınıfta 3 kez, diğer sınıflarda 2 kez art arda sınavı geçemezse mektepten atılması kararlaştırılmıştır (Ünal, 2015, s. 13).

Tablo 19.

İstanbul ve Taşradaki Rüşdiyelerde İmtihanlarda Öğrencilere Verilen Notlar

Derece	İstanbul İçin	Taşra İçin
Aliyy'ül-a'la (En İyi, Fevkalade)	9-10	9-10
A'la (Yüksek)	8	8
Karib-i a'la (Yükseğe Yakın)	6-7	7
Vasat (Orta)	5	6
Karib-i Vasat (Ortaya Yakın)	4	5
Za'if (Zayıf)	3	4
İstanbul için Edna (Pek Az,Aşağı) – Taşra için Sıfır	1-2	1-2-3

Uğur Ünal, II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri (1897-1907), TTK Yayınları, Ankara, 2015,s.14.

Tablo 19’da rüşdiyelerde verilen notlar ve bu notlara karşılık gelen dereceler belirtilmiştir. Rüşdiye’de her ders için almak zorunda olduğu notların ortalaması 4 olup sınıf geçmek için toplam notun yarısını; diploma almak için onda altısını kazanmak gerekirdi. Tam not toplamının yarısından fazlasını almış bir öğrencinin iki dersten notu 4’ten aşağı ise imtihanların sonunda o derslerden tekrar imtihana alınırdı. İkinci imtihanda kazanamayanlar ile ikiden fazla dersten aşağı not alanlar sınıflarını geçemezlerdi. Yarı ya da onda altıdan üç not eksik alanların en zayıf dersinden tekrar imtihan olmasına izin verilirdi. Son imtihanlarda başarılı olanlara Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nin 155. maddesine dayanarak diploma verilirdi (Ünal, 2015, s. 13-14).

4.1.2.3.3. Burdur Rüşdiye Mektebi. Gerek Maarif gerekse Konya Vilayet Salnâmesi’ne göre 1870’den 1906 yılına kadar Burdur’da bir rüşdiye mektebi bulunmaktadır. 1870 yılında Burdur Rüşdiye Mektebi’nde 2 öğretmen ve 74 öğrenci bulunmaktadır. 1874’te okulun öğrenci sayısı 61’dir (Salnâme-i Vilâyet-i Konya, H.1291, M.1874, s.135).

1874-1878 yılları arasında ise bir muallim-i evvel, bir muallim-i sani ve bir de rika öğretmeni olup toplamda 3 öğretmen ve bir bevvab (hizmetli) görev yapmaktadır. 1898 yılında Burdur Mekteb-i Rüşdiyesi’nde görev yapan öğretmenler; Muallim-i evvel Hasan Hüsnü Efendi, Muallim-i sani Hacı Ali Efendi, Muallim-i sülüs Ahmet Efendi, Hüsnü Hat Muallimi Mustafa Efendi’dir. Maarif Salnâmesi’ne göre Rüşdiyede bulunan öğrenci sayısı 73 olup, 1 de hademe görev yapmaktadır. Müslümanlara ait erkek rüşdiye mektebinin yanı sıra 1899 yılında gayrimüslimlere ait 2 rüşdiye mektebinin bulunduğu ve bu mekteplerde toplam 70 öğrencinin eğitim gördüğü bilinmektedir (Uysal, 1998, s. 120).

1907’de Burdur İnas Rüşdiyesinin temel atma töreni yapılmıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 1027, Gömlek No:57). Burdur Hamidiye İnas Rüşdiyesi açıldığından 18 Haziran 1904’e kadar merkezi bütçe tarafından bütün masrafları karşılanmıştır. Senelik 6.800 kuruş gideri olduğundan bu paranın Maarif Sandığından karşılanması istenmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 794, Gömlek No:07).

Burdur Rüşdiye Mektebi'nde Okutulan Dersler ve Araç Gereçleri İstanbul'dan gönderilmekteydi. Okulun açılışının hemen ardından tablo 20'de yer alan ders kitapları ve diğer araç gereçler İstanbul'dan gönderilmiştir.

Tablo 20.

1871'de Burdur Mektebi Rüşdiyesi İçin Gönderilen Kitap ve Risalelerin Adedi

Kitaplar	Adet
Bina	20
Talimi Farsi	20
Medhal-i Kavaid	25
Avamil	25
Nasihatü'l haki	25
Kavaid-i Farsi	25
Risale-i Hesap	25
Gülistan	?
Fezleke-i Tarih-i Osmani	25
Risale-i sülüse	25
Jurnal Varakası	3
Nahiv	1
Toplam	249

BOA. MF. MKT., Dosya No: 3, Gömlek No:31.

Tablo 20'de yer alan bu tip yardımları devlet sadece Burdur'a değil diğer okullara da yapmıştır. Mesela 1872'de Burdur'a 5 paket kitap gönderilirken Ereğli, Yalvaç ve Elmalı'ya da 8 paket kitap gönderilmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 04, Gömlek No:102).

22 Haziran 1288/4 Temmuz 1872'de Burdur Mektebi Rüşdiyesi öğrencilerinin devam çizelgeleri üç ayda bir Konya Vilayetine gönderilmesi gerekirken, Burdur'da 6 ayda gönderilmiş bu durum da bazı probleme yol açmıştır. Şöyle ki; bazı öğrencilerin devam durumu takip edilememiştir. Bazı öğrencilerin ise şahadetname almadan çeşitli devlet memurluklarına kabul edilmiştir. İstanbul, Konya Vilayetine bir emir göndererek, Burdur Mektebi Rüşdiye'sinin devam çizelgesinin 3 ayda bir merkeze gönderilmesini aynı zamanda şahadetname alanların ve alamayanların

listesinin aksatılmadan bildirilmesini istemiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 2, Gömlek No:66).

6 Temmuz 1872’de Asya ve Avrupa haritalarından birer tane ve Miyaru’l Kalam kitabından 20 adedinin Burdur’a gönderilmesi ve İstanbul’dan gönderilen ders kitabı ve ders araç gereçlerinin Burdur’a bir an önce gönderilmesi istenmiştir (BOA. MF. MKT., Dosya No: 2, Gömlek No:70). İlgili kitaplar Tablo 21’de gösterildiği gibi 27 Mart 1873’te gönderilmiştir.

Tablo 21.

Burdur’a Gönderilen Kitaplar

Kitaplar	Adet
Ta’limü’l-hendese	25
Mi’yarü’l-keîâm	45
Hesap Risâlesi	20
Coğrafya Risâlesi	25
İlmihâl	50
Risale-i ahlâk	25
Bina	25
Toplam	215

BOA. MF. MKT., Dosya No: 10, Gömlek No:47.

13 Mart 1893’te ise tarihinde Burdur Mektebi Rüşdiyesi’ne coğrafya dersi için Küre-yi Mücesseme (dünya küresi) ve malzemeler istenmiştir. Fakat İstanbul, elinde Küre-yi Mücesseme mevcut olmadığı için gönderememiştir. Küre-yi Musattaha (Dünya Haritası) ile 5 kıtanın haritaları 10 Temmuz 1893’te postaya teslim edilmiştir.

1895’te Burdur Rüşdiyesi’nde 4 sınıfta 116 talebe kayıtlıdır; fakat bunlardan sadece 4 talebe mezun olabilmıştır (BOA. MF. MKT., Dosya No: 265, Gömlek No: 37).

1889-94 yıllarında okulda üç öğretmen bir kapıcı bulunmaktaydı. Okul kadrosu Mualli-i evvel İbrahim Nafi Efendi, Muallim-i sâni Şükrü Efendi, Rika Muallimi

Nuri Efendi ve Kapıcı Abdülkadir Efendi'den ulaşmaktaydı. Nafi Efendi uzun yıllar Burdur Rüşdiyesi'nde öğretmenlik yaptıktan sonra akademik kadrosu 17 Cemazeyilevvel 1309/19 Aralık 1891'de müderrisliğe yükseltilmiştir (Konya Vilâyet-i Celîle Salnâmesi, H.1306, M.1888, s.245; Konya Vilâyet Salnâmesi, H. 1307, M.1889, s.219; Salnâme-i Vilâyet, H.1309, M.1891, s.219; Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, H.1316, M.1898, s.1158; H.1317, M.1899, s.1358).

1894'te kadro sayısı aynı kalmak kaydıyla görevlilerde değişiklik meydana gelmiştir. Muallim-i evvel olarak İbrahim Nafi Efendi görevine devam ederken, Muallim-i sâni Şükrü Efendi yerine Hacı Ali Efendi atanmıştır. Rika Muallimi Nuri Efendi yerine Ahmed Efendi, kapıcılığa ise Abdülkadir Efendi'nin yerine Ali Efendi getirilmiştir (Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1312, M.1894, s.201).

1898-1899 yıllarında Burdur Rüşdiyesi'nde 47 öğrenci, 4 öğretmen 1 müstahdem vardır. Öğretmenler Muallim-i evvel İbrahim Nafi Efendi; Muallim-i sâni Hacı Ali Efendi; Muallim-i salis Mehmed ve Hüsn-i Hat Muallimi Mehmed Ziya'dır. Hacı Ali Efendi'nin rütbesi 15 Rebiülahir 1299/ 6 Mart 1882'de müderrisliğe yükseltilmiştir. 1317/1899 tarihi verilerde Konya Vilâyet Salnâmesi ve Maarif Salnâmesi kayıtlarında küçük bir farklılık vardır. Vilâyet Salnâmesi'nde Hüsn-i Hat dersi yerine dersin adı Rika olarak gösterilmiş ve öğretmeni de Mehmed Ziya yerine Ahmed Ziya olarak gösterilmiştir. İlk adları resmî kayıtlarda karıştırılmış olsa da her iki durumda da Güzel Yazı dersinin öğretmeni Ziya Bey'dir. (Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, H.1316, M.1898, s.1158; H.1317, M.1899, s.1358; Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.263).

4.1.2.4. İdadiler. Hazırlamak, geliştirmek manasına gelen Arapça "idadi" kökünden türemiş olan idadi kelimesi, hazırlama yeri demektir. Bunun içindir ki, 1869'dan önce pek çok okulların hazırlık sınıflarına idadi denmiştir. Bu terim, 1869 Nizamnâmesiyle açıklığa kavuşturulmuş ve ilk defa başlı başına orta öğretimin bir kademesi olarak ele alınmıştır. Böylece idadi kelimesi, eskiden ifade ettiği manayı kaybederek, yeni bir mana ve muhteva kazanmıştır (Kodaman, 1991, s.114).

Önceleri harp okulu ve askeri tıbbiyede eğitim almak isteyen gençlerin eksik bilgilerini tamamlayıp, onları bu okulların programlarını takip edebilecek bir seviyeye getirmek için açılan hazırlık sınıflarına verilen isim olarak kullanmıştır.

Aynı zamanda 1847 yılında açılan rüşdiyelere, öğrenci hazırlayan sıbyan mektepleri de idadi olarak anılmıştır (Yılmaz, 2015, s. 21).

İdadiler, Osmanlı Devleti'nde çağdaş eğitimin ilk adımı olan 1869 tarihli Maarif Nizamnamesi'nde tam olarak anlamını bulmuştur. Bu tarihte başlı başına orta öğretimin bir kademesi olarak idadiler ele alınmıştır. Rüşdiyelerden bir kademe daha üstte ve bugünkü lise düzeyindeki okullar olarak teşkil etmiştir. İdadiler, rüşdiyeden mezun olan Müslüman ve gayrimüslim çocuklarının bir arada öğrenim gördükleri yer olarak tanımlanmıştır (Yücel, 1994, s. 11).

Osmanlı hükümeti idadilerde uygulanan eğitim programıyla hem yüksekokullara öğrenci yetiştirmek, hem de devletin üst kademelerinde görev yapacak memur ihtiyacını karşılamayı hedeflemiştir. Çok uluslu yapısı nedeni ile farklı milliyetten çocuklarının bir arada eğitim görmeleri, Tanzimat dönemi eğitim politikalarının temel amacı olarak Osmanlıcılık ilkesinin hayat bulması için uygulanmıştır. Farklı din ve milliyete mensup genç bireyler birbirleriyle kaynaşıp aynı duyguları paylaşan ve aynı ideal için bir arada bulunan vatandaşlar olarak Osmanlı milletinin temelini oluşturacaklardı. Tanzimat döneminden itibaren teşekkül etmeye başlayan ve 1868'de açılan Galatasaray Sultanisi'nin dışında yükseköğrenime öğrenci yetiştiren herhangi bir kurum yoktu. Galatasaray Sultanisi ise İstanbul'da bulunduğu için vilayetler bu ayrıcalıktan mahrum kalmıştır. Galatasaray Sultanisi taşrada İdadilerin açılmasına örnek olmuştur. Rüşdiyelerin sayılarının artmasıyla birlikte İstanbul'da bazı meslek okullarının ve yüksekokulların açılması idadilerin açılmasını zorunlu hale getirmiştir (Yılmaz, 2015, s. 24).

4.1.2.4.1. İdadilere öğrenci seçimi. Yedi yıl eğitim veren idadilerin ilk üç yılı ve bazı şubeleri rüşdiye seviyesinde olup, geriye kalan dört yıllık eğitim idadi derecesindeydi. İptidai mekteplerden mezun olanlar sınavsız olarak idadilerin rüşdiye kısmı olan birinci sınıfa kaydedilirdi. Rüşdiyelerden ve idadilerin rüşdiye kısımlarından mezun olanlar ise idadilerin dördüncü sınıfına sınavsız olarak kaydedilirdi. Beş yıllık eğitim veren idadilerde ise ilk üç yıl rüşdiye olarak kabul edilmiş beş yılı tamamlayanlara ise sadece iki yıllık idadi diploması verilmiştir. İdadi diploması tam olarak sadece yedi yıllık idadileri bitiren öğrencilere ve İstanbul'daki idadilerinin dördüncü sınıfını bitiren öğrencilere verilmiştir. Beş yıllık idadileri bitirenler, yedi yıllık idadilerin altıncı ve yedinci sınıflarına kayıt yapma hakkına

sahip olmuşlardır. Aynı zamanda İstanbul idadilerinin üçüncü sınıfına, yedi yıllık ve Dersaadet idadilerini bitiren öğrencilerde İstanbul Yüksek Mektebi'ne kaydolma hakkına sahip olmuştur (Yılmaz, 2015, s. 83).

Özel idadilerde okuyan öğrencilerde bu uygulamaya tabi tutulmuştur. İdadilere kaydolmak isteyen öğrenciler, mezun oldukları okulun diplomasını ve herhangi bir bulaşıcı hastalık bulunmadığını gösteren doktor raporunu sunmak zorundadır. İdadilere kayıt olma yaşı 15 olup daha büyük yaştaki öğrenciler birinci sınıfa kayıt yaptıramazdı. Üst sınıflara kayıt yapmak için gelen öğrencilerin yaş sınırlaması da bu duruma göre belirlenmiştir. Gayri Müslim tebaaya ait öğrencilerde aynı şartlarda bu idadilere kaydolma hakkına sahiptir. Yatılı eğitim yapan idadilere yatılı öğrencilerin yedide biri kadar ücretsiz öğrenci alınır. Alınacak bu öğrencilerin derslerinde başarılı ve terbiyeli öğrenciler olmasına dikkat edilirdi. Gündüzlü öğrenim görmek isteyen öğrencilerde yatılı okuyan öğrencilerden boş kalan kontenjan kadar alınır (Yılmaz, 2015, s. 83).

Yatılı öğrenim gören öğrencilerden yıllık 12 lira ücret tahsil edilirdi. Ücretler 3 aylık dönemler halinde ödenir, ilk aylık sene başında alınır. Gündüzlü öğrenim gören öğrenciler öğle yemeğini yemek için 50 kuruş ödemişlerdir. Okulu dönem içinde bırakan veya gündüzlü öğretime geçmek isteyen öğrencilerin ödedikleri ücretler iade edilmezdi. Öğrencilerden alınan bu ücretler senet karşılığında maarif sandığına verilirdi. Maarif sandığının olmadığı yerlerde okulun müdürü veya kâtabi makbuz karşılığı parayı teslim alırdı. Yıl içinde gündüzlü eğitim görüp yatılıya geçmek isteyen öğrencilerden geçmiş zamanki ücret alınmaz bir sonraki taksitten itibaren ücret alınmaya başlanırdı. Gündüzlüden yatılıya ve yatılıdan gündüzlüye geçiş yılda sadece bir defa mahsus olur, bundan başka geçiş yapmak mümkün değildi (Yılmaz, 2015, s. 83).

Okula alınacak öğrenci sayısı her yıl, yerel gazetelerde yöre halkına ilan edilirdi. Okulda ücretsiz olarak öğrenim görmek isteyen öğrenciler yaşadığı yerdeki maarif idaresine başvuru yapardı. Yapılan başvuruları maarif idaresi, ticaret odaları ve belediyeler aracılığı ile öğrenci velisinin maddi imkânlarını araştırır, öğrencinin maddi imkânlarının yetersiz olduğu tespit edilirse bu öğrenciler ücretsiz olarak okula kayıt yaptırdı. Aksi durumda öğrencinin maddi imkânları iyi olup okula ücretsiz olarak alınıp bu durum tespit edilirse öğrencinin ödeyeceği ücret okul müdüründen

alınırdı. Maddi durumu iyi olmayan öğrenciler maarif idaresinden aldıkları bir belge ile okula başvuru yapardı. Eğitim öğretimin başladığı günden sonra iki hafta içerisinde kayıt başvuruları alınırdı. Mazereti olan öğrencilere kayıt için bir ay daha süre verilirdi. Bu süreden sonra kayıt yaptıranların ikinci ve üçüncü taksitleri öğrenciden talep edilirdi. Fakir oldukları komisyonca ve getirdikleri belgelerle ispat edilen öğrencilere okul tarafından ücretsiz kitap verilirdi. Bir okuldan başka bir okula geçmek isteyen öğrencilere ders notlarını ve genel sınavlarda aldıkları puanları gösteren belge verilirdi (Yılmaz, 2015, s. 83-84).

4.1.2.4.2. İdadide okutulan dersler ve kitaplar. 1869 Nizamnamesine göre dört senelik rüşdiyeleri bitirenlerin okuyacakları idadilerin üç senelik tahsil zamanında şu dersler okutulacaktır. Mükemmel Türkçe kitabet ve inşa, Fransızca, Kavanin-i Osmaniye, Mantık Mebadi-i ilmi serveti milel, Coğrafya, Tarihi umumi, İlm-i mevalit, Cebir, Hesap ve defter tutmak usulü, Hendese ve ilmi mesaha, Hikmeti tabiye, Kimya ve Resimdir (Yılmaz, 2015, s.59).

1873 Eylül ayında hazırlanıp müfredat programına giren ilk idadilerde okutulan dersler ise şunlardır: Kavaid-i Osmaniye, Arabi, Farsî, Kıraat ve Kitabet-i Türki, Tarih-i Umumi-i Osmani, Mükemmel hesap, Cebr-i Ali, Coğrafya-yı umumi-i Osmanlı, Jimnastik, Mükemmel hendese, Müsellesat-ı Müsteviye, Resim Almanca, İngilizcedir. Görüldüğü gibi 1869 Nizamnamesindeki Mantık, Kimya, Hikmet-i tabiye Mebadi-i ilm-i servet-i milel gibi dersler çıkartılmış bu derslerin yerine İngilizce, Almanca, Arabi, Farsî, Jimnastik, Müsellesat-ı Müsteviye dersleri eklenmiştir (Kodaman, 1991, s. 117).

4.1.2.4.3. İdadilerde ders geçme ve mezuniyet. İdadiye kabul sınavı haricinde her yıl imtihan-ı hususi ve imtihan-ı umumi olmak üzere iki türlü sınav yapılırdı. Her yıl belirlenen dönemlerde bu sınavlar rutin olarak yapılır, yıl içerisinde de dersler bitmeden üçer ay ara ile özel sınavlar yapılırdı. Bu sınavlar bir hafta içerisinde bitirilirdi. Genel yapılan sınavlar o dersi okutan öğretmen ile müdürün ortaklaşa belirlediği bir tarihte yapılırdı. Sınavlar on puan üzerinden değerlendirilirdi. On ve dokuz aliyy-ül-a'la, sekiz ve yedi a'la, altı karib-i a'la, beş vasat, dört karib-i vasat, üç zayıf, iki ve daha aşağı puan sıfır olarak kabul edilirdi (Mahmud Cevat, 1919, s.353).

Sınıf geçme puanı 3'tü. Bütün dersleri geçip iki dersi üçten aşağı notu olanlar kurtarma sınavına gireme hakkı vardı. Öğrenci eğer bu iki dersi geçemezse sınıfta kalmış sayılırdı. Bu uygulamaya Üss-ü mizan uygulaması denmekte, Cumhuriyet'in ilan edilmesinden 1960'lı yılların sonuna kadar bu sınıf ve ders geçme sistemi uygulanmaktaydı (Yılmaz, 2015, s.87).

Devamsızlık yapan öğrencilerin yılsonu sınavlarına girme hakkı yoktur. Ancak hastalık nedeniyle önemli ve geçerli bir mazereti olan öğrenciler bu durumunu ispat etmek şartıyla sınava girebilirlerdi. Taşrada bu uygulama devam ederken İstanbul'da yedi yıllık idadilerin son sınıflarında okuyan öğrencilerden genel sınavı geçemeyenler ve mazeretli olarak sınava giremeyenlere bir sınav daha hakkı verilir, bu yapılan sınavda da beşten aşağı not alırlarsa bir sınava daha girme hakkına sahiptirler. Eğer öğrenci bu sınavda da geçemezse sınıf tekrarı uygulanır ya da okuldan uzaklaştırılırdı (Yılmaz, 2015, s.87).

Sınavı yapacak görevliler tecrübeli kişilerden seçilirdi. Bu kişiler sınav yapılacağı zaman sınav yerinde hazır bulunmazlarsa yerlerine İdadinin müdürü tarafından başka kişiler görevlendirilirdi. Öğrencilerin aldıkları notların tarafsız olarak verilmesi gerekirdi ve verilen notların daha sonradan değiştirilmesi mümkün değildi. Sınavlar yapılırken sınavın yapıldığı yerde temsilci, öğretmen, müdür ve maarif müdüründen başka kimsenin bulunması yasaktı (Yılmaz, 2015, s.87).

Sınav zamanı sınav yerinde bulunmayan öğrenciye sınava girmedi muamelesi yapılırdı. Öğrencilerin yıl içerisindeki hal ve hareketleri de birer puana karşılık olarak değerlendirilirdi. Öğrencinin davranışlarına verilen notun bitirme notuna etkisi olmasa da eşit puandaki öğrencilerin rütbelerinin artmasında etkisi olurdu. Özel sınavlarda birinci olan öğrenciye imtiyaz ikinciye ise Tahsin belgeleri verilirdi. Üçten aşağı not alanlara ise izinsizlik cezası verilirdi. Yapılan bu özel sınavların yılsonu sınavlarına etkisi yoktu. Sınavda kopya çeken öğrenciye sıfır almış muamelesi yapılır ve izinsizlik cezası uygulanırdı (Mahmud Cevat, 1919, s.356).

Genel sınavlar yapıldıktan sonra okul müdürü öğrencilerin bütün derslerden aldıkları notları gösteren bir cetveli üç nüsha olarak hazırlardı. Nüshalardan biri okulda saklar, diğer ikisini maarif müdürüne gönderirdi. Maarif müdürü o nüshaları inceleyerek birini kendi saklar ve diğerini Maarif Nezareti'ne gönderirdi. Hazırlanan bu cetveller

kurtarma sınavlarından sonra düzenlenir, bu kurallara uymayan ve bu cetvellerde hata yapan kişilerin maaşlarında kesinti yapılır eğer bu hatalara devam ederse gerektiğinde meslektan uzaklaştırılırdı (Mahmud Cevat, 1919, s.356).

4.1.2.4.4. Burdur İdadisi. 29 Cemazeyilevvel 1324/21 Temmuz 1906'da Burdur'da İdadi kurulması istenmiştir (BOA. BEO., Dosya No: 2876, Gömlek No:215658). Nitekim 1906 yılında mevcut rüşdiyeye iki sınıf daha eklenerek beş senelik bir İdadi açılmıştır. İdadinin Müdürü Saib Efendi, Müdür Yardımcısı Hüsnü Efendi'dir. Saib Efendi aynı zamanda Fransızca, Hesab ve Kitabet derslerine, Hüsnü Efendi ise Ulum-ı Diniyye ve Arabî derslerine girmektedir. İdarecilerin yanında Türkçe, Farsî Muallimi Naim Efendi, Tarih, Coğrafya, Ahlak Muallimi Emin Efendi, Ulum-ı Diniyye, Türkçe Muallimi Ahmed Efendi, Hesab, Hendese Muallimi Nuri Efendi, Hüsn-i Hat Muallimi Vekili Rahmi Efendi ve Resim Muallimi Vekili Süvari Mülazımı Mehmed Efendi'de de okuldaki diğer dersleri vermektedirler. Okula kayıtlı 86 öğrenci mevcuttur (Konya Vilâyet Salnâmesi, R.1322, M.1906, s.130).

Burdur İdadisinin senelik açılışında 26 Kasım 1907'de (H.20 Şevval 1325) mükafat töreni yapılmıştır (BOA.MF.MKT., Dosya No: 1027, Gömlek No:56). 2 Eylül 1907'de (R.20 Ağustos 1323) Burdur İdadisine yakacak alınması için 400 kuruş para ayrıldığı; fakat bu paranın yakacak alımına yetmediği, kış geldiği içinde bu paranın biran önce gönderilmesi istenmiştir (BOA.MF.MKT., Dosya No: 1028, Gömlek No:05). 1915 yılına gelindiğinde mevcut sınıflara bir sınıf daha eklenerek 6 senelik bir İdadi haline gelmiştir. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle 1923 yılında mevcut İdadiler kaldırılarak tek devreli lise haline getirilmiştir ve 1925 yılına kadar lise olarak eğitim vermiştir (Yücel, 1938, s. 615).

4.1.2.5. Gayri Müslim Okulları. Burdur'da gayrimüslim okullarına ait en ayrıntılı bilgiler Amerikalıların şehirde bir misyoner okulu açması ile ilgilidir. Bu okulun açılışı ile ilgili olarak 1890'lı yılların başlarında kayıtlarla karşılaşmaktadır. Buna göre Bartlet isminde bir Amerikalı, Burdur'un Ermeni mahallesinde bulunan bir arsa üzerine miri arazi üzerine bina yapılmaması konusunda 10 Kasım 1884 tarihinde yayımlanmış olan emre rağmen, ruhsatsız bir bina yapmış ve durumdan merkezi yönetim haberdar olmuştur. Mesele Şura-yı Devlet'te ele alınmış ve söz konusu binanın yıktırılmasının uygun olmayacağı kararı çıkmıştır. Emre rağmen bu binanın yapılmış olması ya ilgili devlet memurlarına duyurulmamış ya da devlet

memurlarının bu duruma ilgisiz kaldığının göstergesidir. Dolayısıyla devlet fiili bir durumla karşı karşıya kalmış ve burada Bartlet'in haklı olduğu kanaatine varılmıştır. Kaynaklardan 1886-1887'lerde yaptırılmış olduğu anlaşılan bu binanın yıktırılmamasının altında bir de tebaanın rahatına hanel getirilmemesi düşüncesi ile kasabalar dâhilindeki arazilere bina yaptırılıp yaptırılmaması hususunda mahalli belediyelerin yetkili kılınmış olması da etkili olmuştur. Nitekim Bereket'in hamisi konumundaki Amerika'nın İstanbul maslahatgüzarı, inşaata başlanmadan önce adı geçen şahıs tarafından Burdur Belediyesi'nden alınan ruhsatı ilgililere göstermiştir (Dızlak, 2015, s. 964).

Bereket'in Burdur'da yaptırmakta olduğu binanın inşaatı durdurulmamış, yapılan bina yakılmıştır. Binanın yakılma sebebi ise; Bereket'in Burdur'da bulunan Rum ve Ermeni ahaliden bazılarını Protestanlığa davet etmeye çalışmasıdır. Nitekim Rum patrikliği Bereket'in Burdur'daki faaliyetlerinden huzursuz olmuş ve 1893 yılının Ağustos ayında Osmanlı merkezi yönetimine rahatsızlığını iletmiştir (Dızlak, 2015, s. 965).

Yapılan bu binadan gayr-i Müslim unsurların dahi huzursuz olduğu ve bu yüzden yakılmış olan okul inşaatı dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri önce Osmanlı Devleti'nden tazminat isteme meselesi gündeme getirmiş ve bu bağlamda Suriye limanlarına savaş gemisi göndermek gibi tehdit unsurları kullanılarak Osmanlı Devleti'ni tazminat ödemeye dahi ikna etmiştir. Söz konusu okul için önce Baretle adına ruhsat alınmış daha sonra ise Amerikan Board teşkilatı adına kaydı tashih ettirilmiştir. Hem okul hem de dini mabet olarak kullanılan bu binanın yanı başına bir çan kulesi inşası ve bu kuleye de çan takılması kararlaştırılmıştır. Neticede yaklaşık yirmi beş yıllık bir uğraşın ardından Burdur gibi küçük bir Anadolu şehrinde aynı zamanda Protestan kilisesi olarak da kullanılan bir misyoner okulunun şehirde yaşayan gayr-i Müslim unsurların huzursuzluğuna rağmen Osmanlı yönetimince tanınması sağlanmıştır (Tızlak, 2015,s. 969).

1899'da gayrimüslimlere ait rüşdiye seviyesinde 2 okul olduğu ve 70 öğrencinin öğrenim gördüğü kayıtlıdır. İbtidai seviyesinde ise 3 okul vardır ve 245'i erkek 145'i kız olmak üzere 390 öğrenci bu okullarda eğitim görmektedir (Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.266).

1900 yılında Ermeni okullarında gerçekleştirilmek istenen bir tamirat sebebiyle bu okullar hakkında ayrıntılı bilgi edinilebilmektedir. İlgili okullara ait ruhsatnâmede okulun derecesi ibtidai ve rüşdiye olarak belirtilmiş olup, öğrenim süresi 7 senedir. Okul Ermeni Mahallesi'nde Ermeni Kilisesi bahçesinde 19 Receb 1252/30 Ekim 1836'da eğitime açılmıştır. Okulun sıkı bir denetim altında eğitim öğretim faaliyetini icra ettiği anlaşılmaktadır. 1898'de okul idaresi Maarif Müdürlüğü'ne bildirdiği kitaplar haricinde okulda başka bir kitap okutmayacağını taahhüt etmiş, aksi bir durumda okulun ruhsatının iptal edilmesini kabul etmiştir. 1898'de 8 farklı ders vardır. Ancak bu derslerden sadece Elifbâ-yı Osmanî ve Letâif-i Âsâr derslerini verecek öğretmenlerin adları bellidir. Elifbâ-yı Osmanî dersine Isparta Ermeni Mektebi'nden 15 Mayıs 1306/27 Mayıs 1890'da mezun Hacı Mihailoğlu Hacı Kabrail vermektedir. Letâif-i Âsâr dersini ise 1 Nisan 1310/13 Nisan 1894'de Ermeni Patrikliği'nden mezun Köseyan Sergi Efendi yürütmektedir. Bir de hakkında bilgi verilmeyen bir kadın öğretmen söz konusudur. Diğer dersler ise Güldeste, Muhtasar Sarf-ı Osmanî, Mutavvel Sarf-ı Osmanî, İlm-i Akaid-i Muhtasar, Resimli Coğrafya, İlm-i Hesab'tır. Bu derslerden Elifbâ-yı Osmanî, Letâif-i Âsâr Güldeste, Muhtasar Sarf-ı Osmanî, Mutavvel Sarf-ı Osmanî, İlm-i Akaid-i Muhtasar Türkçe; İlm-i Akaid-i Muhtasar, Resimli Coğrafya, İlm-i Hesab Ermenice olarak okutulmuştur. Elifbâ-yı Osmanî, Letâif-i Âsâr Güldeste, Muhtasar Sarf-ı Osmanî, Mutavvel Sarf-ı Osmanî derslerinde okutulacak kitapların yazarı Mihran İpekyan'dır. İlm-i Akaid-i Muhtasar için Kirkor Margosyan'ın; Resimli Coğrafya dersi için Karabet Karakaşyan'ın, İlm-i Hesab dersi için ise Osep Yuusfyan'ın yazdığı kitaplar ders kitabı olarak takip edilecektir. Okulun uymak zorunda olduğu kurallar ise şunlardır:

- 1- Okutulmasına izin verilen kitaplar haricinde başka bir kitap okutulmaması.
- 2- Kitaplardan biri veya bir kaç değiştirilecek olursa bunun için izin alınması.
- 3- Okulu taşımak gerekirse ilgili makama bilgi vermek.
- 4- Okulun imtihan ve ödül törenlerinde Maarif veya Hükümet memurlarından birinin hazır bulunması.
- 5- Her yıl okuldan mezun olacak öğrencilerin adlarının yazılı olduğu bir defterin ilgili yerlere gönderilmesi.
- 6- Senede bir defa olarak öğrencinin devam cetvelinin ilgili yerlere verilmesi.

- 7- Maarif Müfettişleri okula geldiğinde, müfettişlere kolaylık sağlanması ve müdür başta olmak üzere öğretmenler ve diğer görevlilerin ilgili kanunlara harfiyen uyması (B.O.A., Y.A. RES. Dosya No:112, Gömlek No:10).

Tablo 22.

1903 Senesinde Rumlara Ait Sıbyan Mektepleri ve Öğrenci Sayısı

	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
Rum Mektebi	-	40
Rum Kız mektebi	90	-
Rum Erkek Mektebi	-	45
Rum Mektebi	-	40
Toplam	90	125

Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, H.1321, M.1903, s. 596.

Tablo 22’de görüldüğü gibi 1903 yılında Burdur’da Rumlara ait 1 kız mektebi ve 90 kız öğrencisi bulunmaktadır. 1 erkek mektebi ve 45 öğrenci bulunmaktadır. İsimleri bilinmemekle birlikte Rumlara ait toplam 4 Sıbyan Mektebi ve bu mekteplerde öğrenim gören 125 öğrenci bulunmaktadır. 40 öğrencinin eğitim gördüğü okulun ruhsatı 25 Teşrinisani 1315/7 Aralık 1898’de alınmıştır (Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, H.1321, M.1903, s. 596).

Tablo 23.

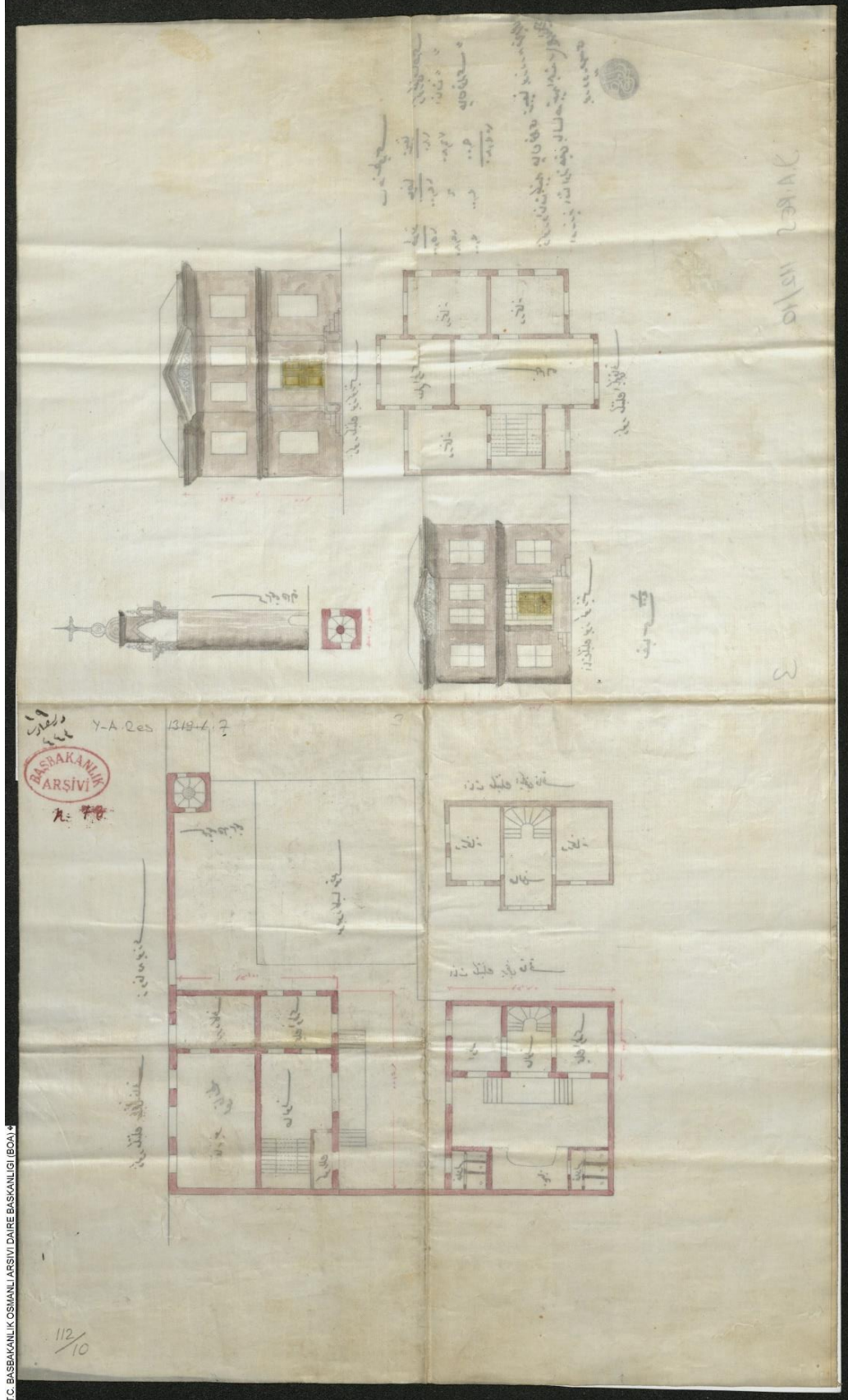
1906 Yılında Gayrimüslim Okulları

	Öğretmen Sayısı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
Rum Zükur Mektebi	3	-	150
Rum İnas mektebi	1	80	-
Ermeni Zükur Mektebi	2	-	130
Ermeni İnas Mektebi	1	40	-
Toplam	7	120	280

Konya Vilâyet Salnâmesi, R.1324, M.1906, s.131.

Tablo 23’de görüldüğü gibi 1906 senesinde Gayrimüslimlere ait 2’si Rumlara, 2’si Ermenilere ait olmak üzere 4 okul vardır. Öğrencilerin 230’u Rumlara, 170’i Ermenilere aittir. Rumların 4 öğretmenine karşı Ermenilerin 3 öğretmeni vardır. Kadronun 1898’den beri değişmediği anlaşılmaktadır.

Şekil 2. Ermeni Mektebi planları (B.O.A., Y.A. RES. Dosya No:112, Gömlek No:10).

4.1.2.6. Medreseler. Medreseler Osmanlı Devleti'nde klasik eğitim sisteminin en üst seviyesini oluşturmuştur. Orhan Gazi tarafından ilk Osmanlı medresesi 1331 tarihinde İznik'te kurulmuştur. İlk öğretmeni Şerefüddin Davud-ı Kayseri olan bu medreseden daha sonra Şemseddin Muhammed el-Fenârî gibi büyük âlimler yetişmiştir. Osmanlı Devletinin fetih hareketlerinin hızı ve topraklarının genişlemesiyle birlikte ülkenin hemen hemen her bölgesinde bu eğitim kurumları yaygınlaşmıştır (Gölen, 2010, s. 203).

İlk devir Osmanlı medreselerinin eğitim dereceleri, medreseyi kuran kişinin politik ve sosyal statüsü ve kurulan şehrin önemine göre belirleniyordu. Örneğin sultanlar tarafından dönemin başkenti İznik, Bursa ve Edirne'de kurulan medreseler zamanlarının en yükseköğretim kurumlarının teşkil etmişlerdir. (Sarıkaya, 1997, s. 25).

Medrese teşkilatının ilk resmi düzenlemeleri Sultan II. Murad (1421-1451) devrinde gerçekleştirilmiş, Tetime ve Darü'l- Hadis şeklinde bir tasnif yapılmıştır. Bütün devlet teşkilatında olduğu gibi medreseler konusunda da bir dönüm noktası olan Fatih devrinde, hükümdarın yaptırdığı caminin iki tarafındaki sekiz yüksek medrese ile tetimelerden oluşan Sahn-ı Seman Medreseleri sekiz yıl süren bir inşaatın sonra 1470'de tamamlanarak eğitime başlamıştır (Akgündüz, 2004, s.19).

Sahn- Seman Medreselerinin açılmasından sonra medrese dereceleri Haşiye-i tecrid (Yirmili), Miftah (Otuzlu), Kırklı (Telvih), Haric, Dahil ve Sahn olmak üzere beş aşamadan oluşturulmuştu. Sahn'a talebe yetiştiren Müsıla-i Sahn veya Tetimmeler ise Dahil Medreseleri ile aynı derecede kabul edilmiştir (Akgündüz, 2004, s.20). Kanuni Sultan Süleyman döneminde de medrese teşkilatında bazı değişiklikler yapılmıştır. Süleymaniye Camisi çevresinde sosyal bilimler matematik, geometri, tıbbiye, ileri düzey hesap bilimi derslerine özel önem verilmiştir (Kansu, 2015, s.10).

Yüzyıllar geçtikçe ilmin ve fennin yolu açılarak, çağdaşları ile belirli noktalarda birleşecekleri yerde, pozitif ilim Osmanlı eğitim sisteminden çıkartılarak, farklı yönde bir rota belirlemiştir. Medreseler, ilk zamanlarda dini ve Arabi ilimlerde bilim adamı yetiştirmiştir. Ancak Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra devlet yönetiminde baş gösteren bozulmalar devletin tüm kurumlarında ortaya çıkınca bu durumda medreselerde etkilenmiştir. Medreseler, cehaletin kıskançlığın, tutuculuğun, bağnazlığın merkezleri durumuna gelmiştir (Kansu, 2015, s.11).

4.1.2.6.1. Medreselerde okutulan dersler ve kitaplar. 17.yy sonlarına doğru medreselerde verilen eğitim hemen hemen dini bilimlerle sınırlıydı. Medreselerde sarf, nahiv, fıkıh, mantık, adab, meani, hikmet-i nazari, kelam, hendese, hesab, usul-i fıkıh, heyet, usul-i hadis, hadis, tefsir, coğrafya, astronomi ve belegat gibi genel anlamda İslami bilimlerin verildiği dersler okutulmuştur (Uzunçarşılı, 1988, s. 20-23).

İslami bilimlerin temel derslerine hazırlayıcı olan sarf, nahiv, belâgat, hesap, hendese gibi dersler temel eğitimi oluşturmuştur. Öncelikle bu dersler verilerek diğer derslerin alt yapısı oluşturulmuş diğer derslerin eğitimi daha kolay hale gelmiştir (Hızlı, 2008, s. 34).

a) Sarf (Etimoloji): Bu derste okutulan kitaplardan en önemli olanları Emsile, Binâ, Maksûd, İzzî ve Merah isimli kitaplardır. Bu kitaplarda kelime türemeleri ve fiil çekimleri konuları işlenmektedir.

b) Nahiv (Formoloji): Bu derste Arapçanın cümle yapısını ve kuruluşunun anlatılmıştır. Bu derste genel olarak okutulan kitaplar Avâmil, İzhar, Kâfiye'dir.

c) Belâgat: Doğru ve güzel konuşmanın kurallarını ele alan belâgat dersi, kendi içinde Meânî, Beyân ve Bedî'î olarak üçe ayrılmıştır. Medreselerde Seyyid Şerif, Sadeddin Taftazânî veya Şeyhülislâm İbn Kemâl'e ait olup aynı adı taşıyan Şerh-i Miftâh adlı eserlerden biri okutulurdu.

d) Tefsir: Tefsir alanında en çok okutulan eserler ,“Kadı Beydâvî'dir. Nasıruddin Abdullah b. Ömer Beydâvî'nin Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vil adlı tefsiri, Kadı Beydâvî veya Kadı Tefsiri adıyla bilinirdi.

e) Kıraat ve Tecvid: Kur'ân-ı Kerim'in okunmasındaki farklı bakış açılarından dolayı İslâm âleminde ortaya çıkan yedi kıraat ve tecvid bir bilim olarak ele alınmıştır.

f) Hadis: Hadis alanında okutulan kitaplar arasında en önemlisi Kur'ân'dan sonra İslâm'ın en önemli kaynaklarından biri kabul edilen daha çok üst düzey medreselerde okutulan Ebu Abdullah Muhammed Buhârî'nin yazmış olduğu el-Câmiu's Sahîh adlı hadis kitabıdır.

g) Fıkıh: İslam dinîne göre helâl ve haramın anlatıldığı bir içeriğe sahip olan fıkıh dersi, medreselerin hemen hemen hepsinde okutulmuş ve en üstün ilim dalı olarak kabul edilmiştir.

ğ) Kalam ve Akâid: Kalam konuları Osmanlı Devletinin yükseliş döneminde medreselerde epeyce önemli olan bir ders olarak okutulmuştur. Gazali ile İbni Rüşd arasında bazı kalam konuları tartışma konusu olmuştur. Ali Tûsî, Hocasâde ve Muslihiddin Mustafa gibi âlimlerce de bu konular tekrar gündeme getirilmiştir. Bu nedenle de Hâşiye-i Tecrîd kitabı medreselerde okutulan en önemli ders kitabı olmuştur.

Okutulan bu dersler ve kitapların yanında özellikle Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminde medreselerde, hikmet (fizik), hesap ve hendese, hey'et (astronomi), ve tıp alanlarında da kitaplar da yer almış ve medreselerde eğitim gören öğrencilere bu kitaplarda okutulmuştur (Hızlı, 2008, s. 34-35).

Osmanlı medreselerinde derece olarak aşağıdan yukarıya doğru, medreselerde okutulan derslerin ve kitapların ne ölçüde ve ne sıklıkla okutulduklarını net bir şekilde ifade etmek mümkün değildir. Medreselerin vakfiyelerinde medreselerde okutulması gereken dersler ve ders kitaplarından çok fazla bahsedilmemiştir. Okutulacak derslerin adalet-i kadim üzere okunacağı belirtilmiştir (Akyüz, 1993).

4.1.2.6.2. Medreselerde ders geçme ve mezuniyet. II. Meşrutiyet döneminde medreselerde yapılmak istenen en önemli yeniliklerden biride mevcutta yapılan sınav sisteminin yanı sıra sınıf geçme sınavları ile kur'a sınavlarında bir dizi yenilik yapmaya karar verilmiştir. Hoca Muhyiddin, medresede öğrenim gören öğrencilerin her sene sınava tabi tutulmalarını, yapılacak sınavlarda fen bilimlerinden de sorular sorulmasını, başarılı olan öğrencilerin ödülle teşvik edilmesi başarısız olan öğrencilerin özellikle üç yıl üst üste sınıf tekrarı yapan öğrencilerin medreselerde ilişkisinin kesilmesini önermiştir. Beyanü'l-Hakk adıyla yayın yapan gazetede bu durum gündeme gelmiş medreselerde uygulanan sınav sistemi ve öğrencilerin belli aralıklarla sınava tabi tutulması, bu sınavların hem yazılı hem de sözlü olarak yapılmasının medrese eğitim sistemine getireceği faydaları belirtmiştir (Ergun, 1996, s. 334).

1910 yılına gelindiğinde Medaris-i İlmiye Nizâmnamesi'nin 32-35 maddeleri gereğince medresede öğrenim gören öğrencilerin her eğitim öğretimin sonunda görmüş oldukları derslerden sınava girmeleri belirtilmiştir. Sınavların uygulanacağı tarihi, yeri ve sınavın şeklinin nasıl olması gerektiğine İstanbul'da, Meclis-i Mesâlih-i Talebe'nin, taşrada ise Müftünün başkanlığında toplanan komisyon

tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Yapılan sınavlarda, iki dersten fazla başarısız olan öğrencilerin bir üst sınıfa geçmeden sınıf tekrarı yapmasına, iki ders veya daha az dersten başarısız olan öğrencilere bütünleme sınavına kalma hakkının verilmesi uygun görülmüştür. Üç yıl üst üste sınıf tekrarı yapan öğrencilerin mekteple olan ilişkisi kesilip kayıtlarının silineceği, başarılı olan öğrencilere ise tasdikname verileceği kabul edilmiştir. Bir medreseyi bitirip diğer medresede eğitim görmek isteyen öğrenciye temessük (medreseyi bitirdiğine dair belge, ispat belgesi) denilen bir belge, Sahn'ı bitiren öğrenciye ise icazetname (diploma) verilirdi. Bu belgede öğrencinin ve o öğrenciyi okutan müderrislerin isimleri, o müderrisi yetiştiren hocaları, o hocalarında Peygamber ve Allah'a dayandıkları belirtilirdi. Ayrıca öğrencinin öğrenim süresi boyunca okuduğu kitaplarda yazardı (Akyüz, 2013, s. 70).

4.1.2.6.3. Burdur'da bulunan Medreseler. 1874 yılında Burdur ve kazalarında bulunan medrese ve talebe sayısını Tablo 24'de gösterilmiştir.

Tablo 24.

1874 Yılında Burdur ve Kazalarında Bulunan Öğrenci ve Medrese Sayısı

	Öğrenci sayısı	Medrese sayısı
Burdur	409	19
Tefenni Kazası	29	4
Asi Karaağaç	83	5
Ağlasun Nahiyesi	9	1
Toplam	530	29

Salnâme-i Vilâyet-i Konya, H.1291, M.1874, s. 135

Tablo 24'te görüldüğü gibi 19. yy. sonlarında Burdur ve Burdur'a bağlı kaza ve nahiyelerde toplam 29 medrese ve bu medreselerde okuyan toplam 530 öğrenci bulunmaktadır. Burdur merkezde 19 medrese bulunup 409 öğrenci öğrenim görmektedir.

Tablo 25.

1903 Maarif Salnâmesi'ne Göre Burdur'da Eğitim Veren Medreseler

Sıra	KAZA	MEDRESENİN İSMİ	MAHALLE	MÜDERRİSİ	ÖĞRENCİ SAYISI	KURUCUSU
1	Burdur	Abdi Bey Medresesi	Kuyu Mah.	Ahmet NumanEfendi	7	Abdi Bey
2	Burdur	Hatice Hanım Medresei	Kuyu Mah.	Numan Efendi	25	Hatice Hanım
3	Burdur	Hacı Osman Medresesi	Hacı Ahmed Mah.	Hacı Necip Efendi	90	Hacı Osman Efendi
4	Burdur	Hacı Mahmud Bey Medresesi	Hacı Ahmed Mah.	Hakkı Efendi	13	Hacı Mahmud Efendi
5	Burdur	Hoca Emine Hatun Medresesi	Derslik Mah.	Mustafa Efendi	22	Hoca Emine Hatun
6	Burdur	Mehmed Çavuş ve Mahmud Bey Medresesi	Hacı Ahmed Mah.	Şeyh Mehmed Efendi	48	Mahmud Bey
7	Burdur	Çilzâde Mehmed Ağa Medresesi	Derslik Mah.	Süleyman Efendi	8	Çilzâde Mehmed Ağa
8	Burdur	Hacı Şahin Bey Medresesi	Hacı Ömer Mah.	Nuri Efendi	16	Hacı Şahin Bey
9	Burdur	Hulûsi Efendi Medresesi	Yenice Mah.	Mustafa Efendi	2	Hulusi Efendi
10	Burdur	Müftü Şeyh Ali Efendi Medresesi	Kuyu Mah.	Mehmed Hûlusi Efendi	16	Şeyh Ali Efendi
11	Burdur	Kalkanizâde Medresesi	Recep Efendi Mah.	Ali Efendi	16	Kalkânizâde
12	Burdur	Kalkânizade Mustafa Efendi Medresesi	Derslik Mah.	İsmet Efendi	18	Kalkânizâde
13	Burdur	Ahmed Paşa Medresesi	Üçdibek Mah.	Mustafa Efendi	-	Ahmed Paşa

14	Burdur	İsmail Efendi Medresesi	Divan Mah.	Ahmed Efendi	-	Abdullah Efendi
15	Burdur	Tekeli Abdullah Efendi Medresesi	Kuyu Mah.	Hacı Mehmet Efendi	-	İsmail Efendi
16	Burdur	Taş Medresesi	Yenice Mah.	Mustafa Efendi	-	Mustafa Efendi
17	Burdur	Hacı İsmail Medresesi	Yenice Mah.	Halil Efendi	-	İsmail Efendi
18	Burdur	Hacı Yahya Efendi Medresesi	Hacı Ahmed Mah.	Hacı Yahya Efendi	-	Hacı Yahya Efendi
19	Burdur	Hacı Hüseyin Efendi Medresesi	Hacı Ahmed Mah.	Osman Efendi	15	-
20	Burdur	Sofuzâde Medresesi	Yoğurtçu Mah.	Rüşdü Efendi	-	Mahalle Halkı
21	Burdur	Yusuf Efendi Medresesi	-	Yusuf Efendi	-	Köy Halkı
22	Burdur	Hacı Ahmed Medresesi	Yukarı Kozulca Mah.	Hacı Abdurrahman Efendi	-	Köy Halkı
23	Burdur	Kışla Medresesi	Kışla	Molla Hüseyin Efendi	-	Köy Halkı
24	Burdur	Osman Efendi Medresesi	-	Osman Efendi	-	Köy Halkı
25	Burdur	Arvallı Medresesi	Arvallı Köyü	Mehmet Efendi	-	Köy Halkı
26	Burdur	Yüreğil Medresesi	Yüreğil Köyü	Ali Efendi	-	Köy Halkı
27	Tefenni	Ürkütlü Medresesi	Ürkütlü Köyü	Ali Efendi	-	Köy Halkı
28	Tefenni	Köse Medresesi	Kır Mah.	Ali Efendi	10	Mehmet Efendi
29	Tefenni	Hacıbey Medresesi	Kır Mah.	Ali Efendi	15	Mehmet Bey

30	Tefenni	Şeyh Efendi Medresesi	Karaman Mah.	Şeyh Efendi	50	Köy Halkı
31	Tefenni	Ahmed Efendi Medresesi	Hacı Cafer Mah.	Ahmed Efendi	25	Köy Halkı
32	Tefenni	Bekir Efendi Medresesi	Hacı Cafer Mah.	Bekir Efendi	40	Hacı Mehmed Efendi
33	Tefenni	Ali Efendi Medresesi	Hacı Cafer Mah.	Ali Efendi	40	Fatma Hatun
34	Tefenni	Himmet Efendi Medresesi	Karaman Mah.	Himmet Efendi	18	Mahmud Efendi
35	Tefenni	Mehmet Ali Efendi Medresesi	Hacı Cafer Mah.	Mehmet Ali Efendi	15	Köy Halkı
36	Tefenni	Hasan Efendi Medresesi	Karaman Mah.	Hasan Efendi	20	Köy Halkı
37	Tefenni	Hafız Efendi Medresesi	Karaman Mah.	Mehmed Efendi	15	Köy Halkı
38	Tefenni	Hacı İbrahim Medresesi	Çeşmeci Mah.	Hacı İbrahim Efendi	150	Hacı Süleyman Efendi
39	Tefenni	Müftü Medresesi	Çeşmeci Mah.	Emin Efendi	15	Abdurrahman Ağa
40	Tefenni	Ali Efendi Medresesi	Çeşmeci Mah.	Ali Efendi	120	Ali Efendi
41	Tefenni	Müftü Medresesi	Konak Mah.	Hasan Efendi	50	Hacı Süleyman Ağa
42	Tefenni	Şeyh Mehmed Efendi Medresesi	Konak Mah.	Şeyh Mehmed Efendi	60	Şeyh Mehmed Efendi
43	Tefenni	Hacı Ali Efendi Medresesi	Konak Mah.	Hacı Ali Efendi	45	Köy Halkı
44	Tefenni	Cami-i Şerif Medresesi	Cami Mah.	Ömer Efendi	22	Köy Halkı
45	Tefenni	Yeğen Osman Medresesi	Bey Köyü	Osman Efendi	35	Yeğen Osman

						Efendi
46	Tefenni	İsmail Medresesi	Bayındır Köyü	İsmail Efendi	60	Köy Halkı
47	Tefenni	Mehmed Efendi Medresesi	Söğüd Köyü	Mehmed Efendi	15	Köy Halkı
48	Tefenni	Süleyman Efendi Medresesi	Dirmil Köyü	Süleyman Efendi	15	Said Efendi
49	Tefenni	Nasuh Efendi Medresesi	Dirmil Köyü	Nasuh Efendi	10	Köy Halkı
50	Tefenni	Hilmi Efendi Medresesi	Dirmil Köyü	Halim Efendi	25	Köy Halkı

Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, H.1321, M.1903, s. 592-594.

Tablo 25'te görüldüğü gibi 1903 Maarif Salnâmesine göre Burdur'da 50 medrese bulunmaktadır. Medreselerin 26'sı Burdur Kazası 24'ü Tefenni Kazası dâhilinde öğretim faaliyetlerini icra etmektedir. Medreselerde eğitim gören öğrencilerin 295'i Burdur, 875'i Tefenni'deki medreselerde devam etmektedir. Tabloda görüldüğü gibi Salnâmede bazı medreselerin öğrenci sayısı verilmesine rağmen bazı medreselerin öğrenci sayıları belirtilmemiştir. Bu medreselerin Burdur'un çeşitli mahalle ve köylerinde kurulduğu, hayırsever kişiler, mahalle veya köy halkı tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Kuyu, Hacı Ahmet ve Derslik Mahallelerinde medrese sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca medreselerin isimleri de medrese kurucularının adını taşımaktadır. Muhtemel ki bu mahalleler diğerlerine oranla daha kalabalık ve öğrenci sayısının fazla olduğu yerlerdir. Tabloda dikkat çeken diğer bir ayrıntı ise Kuyu mahallesinde açılan ve 25 öğrencinin öğrenim gördüğü medresenin kurucusunun Hatice Hanım isminde bir kadının olmasıdır. Benzer şekilde Tefenni'de de Fatma Hatun adına açılmış bir medrese mevcuttur.

1903 Maarif Salnâmesine göre Tefenni kazası içinde Çeşmeci Mahallesinde kurulan Hacı İbrahim Medresesi ve Ali Efendi Medresesi en çok öğrenciye sayısına sahip medreselerdir. Aynı mahallede bulunan Müftü medresesinde öğrenim gören öğrenci sayısı 15'tir. Bu medresede öğrenci sayısının aynı mahallede olan diğer medreselere göre çok az olmasının nedeni ya medresenin öğrenci alabilme kapasitesinin düşük olduğu veyahut bu medresenin diğer iki medreseye göre öğrenciler tarafından pek

fazla tercih edilmediğinden kaynaklanabilir. Salnâmede bazı medreselerde öğrenim gören öğrenci sayısı belirtilmemekle beraber, Müderrisin Hilmi Efendi olan Hilmi Efendi Medresesi'nin hangi mahalle ve köyde olduğu bilinmemektedir. Tabloda dikkat çeken bir değer husus medreselerin isimleri ya kurucusunun adıyla anılmış yahut ta medresede ders veren müderrisin ismiyle anılmış olmasıdır.

4.1.3. Kütüphaneler. Osmanlı Devleti kurulduğu tarihten beri padişahlar, padişahların eşleri, vezir-i azamlar, şehzadeler, defterdarlar, şeyhülislam ve devletin diğer üst düzey görevlileri, eğitim kurumları, ibadethaneler, külliye gibi binaların içerisinde kütüphane kurmuşlardır. Bu binaların yanı sıra müstakil olarak kurulan kütüphaneler de mevcuttur. Osmanlı Devleti'nin her döneminde dini, edebi ve bilimsel konularda kitap toplama ve kütüphane oluşturma, geleneksel hale gelmiştir. Oluşturulan bu kütüphaneler genellikle vakıf kurumları olarak kurulmuştur. Kurulan bu kütüphanelerin hizmet etme amacının ne olduğu, nasıl yönetildiği, kütüphanenin gelir ve giderleri, personel sayıları kütüphanenin vakfiyesinde yer almıştır. Osmanlı Devleti'nde saraya mensup kişiler ve ulema yazılı materyallere dolayısıyla kütüphanelere ilgi göstermiş ve önem vermişlerdir. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu tarihten yıkıldığı döneme kadar geçen süre içerisinde farklı özelliklerde birçok kütüphaneler yapılmıştır.

Kurulan kütüphanelerdeki kitaplıkların birçoğu vakfedilen kitaplarla oluşturulmuştur. Fakat oluşturulan bu kitaplıklardaki kitap sayısı her dönemde aynı kalmamış ve kitap sayısı da zaman geçtikçe artmıştır. Kurulduğu tarihten itibaren Osmanlı kütüphaneleri, kitap sayılarını satın alma yoluyla, kitap yazdırma, müsadere usulüyle, ganimet yoluyla, çeşitli devlet adamlarından gelen hediye kitaplar ve vakıf sahiplerinin vakfettiği kitaplarla artırmıştır (Anameriç, 2006, s. 57-58).

17. yüzyıl başlarından itibaren, büyük merkezlerde tesis edilen kütüphanelerin yanı sıra, imparatorluğun diğer bölgelerinde kurulan kütüphanelerin sayısında da artış görülmüştür. Kütüphanelerin büyük şehirlerin dışına yayılması, halk arasında okuma yazma oranının artması ve kitaba duyulan ihtiyaç nedeniyle kütüphane sayısında artış görülse de halkın ihtiyacından çok medrese öğrencilerinin ihtiyacı göz önünde tutulmuştur (Erünsal, 1991, s.54). Bu durum Burdur'da bulunan kütüphaneleri ve kitap sayısını da olumlu yönde etkilemiştir.

Tablo 26.

1877-1886 Tarihleri Arasında Burdur Kütüphaneleri

Kütüphane Adı	Kitap sayısı
Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi	1260
Halil Hamid Paşa Kütüphanesi	72
Küçük Şeyh Kütüphanesi	89
Toplam	1421

Salnâme-i Konya, H.1294, M.1877, s.150; Salnâme-i Konya, H.1303, M.1886, s.319.

Tablo 27.

1887-1888 Tarihlerinde Burdur Kütüphaneleri

Kütüphane Adı	Kitap sayısı
Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi	1260
Halil Hamid Paşa Kütüphanesi	72
Küçük Şeyh Kütüphanesi	79
Toplam	1411

Salnâme-i Vilâyet-i Konya, H.1305, M.1887, s.247; Konya Vilâyet-i Celîle Salnâmesi, H.1306, M.1888, s.248.

Tablo 28.

1889 Tarihinde Burdur Kütüphaneleri

Kütüphane Adı	Kitap sayısı
Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi	1760
Halil Hamid Paşa Kütüphanesi	72
Küçük Şeyh Kütüphanesi	79
Toplam	1911

Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1307, M.1889, s.221.

Tablo 26-28’de görüldüğü gibi 1877-1886 yılları arasında Burdur’da 3 kütüphane kaydedilmiştir. Ancak 1818’de kurulan Hacı İsmail Ağa Kütüphanesi vilâyet salnâmesinde geçmez iken Maarif Salnâmesi’nde yer almaktadır. Kütüphanelerdeki toplam kitap sayısı 1421 adettir. 1887-88’de 1411’e düşen kitap sayısı 1889’da 500 kitaplık artışla 1911’e çıkmıştır. Ancak bu bilginin hatalı olma ihtimali vardır. Zira iki yıl sonra yayınlanan salnâmede ve sonrasında Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi’ndeki kitap sayısı eskisi gibi 1260 olarak gösterilmiştir (Salnâme-i Konya, H.1309, M.1891, s.221; Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1310, M.1892, s.318; Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1312, M.1894, s.393).

1899’da ise kütüphane sayısı 4, kitap sayısı ise 3125’i yazma, 1410’u basma olmak üzere toplam 4535 adet olarak verilmiştir (Konya Vilâyet Salnâmesi, H.1317, M.1899, s.266).

Tablo 29.

1903’te Burdur Kütüphaneleri

Kütüphane Adı	Mahallesi	Kurucusu	Kitap sayısı	Kuruluş Tarihi
Sadr-ı Esbâk Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi	Şeyh Sinan Mahallesi	Mehmed Paşa	4500	H.1233 M.1818
Sadrazam Halil Hamid Paşa Kütüphanesi	Çeşmeci Medresesi	Sadrazam Halil Hamid Paşa	120	H.1184 M.1771
Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi	Hacı Ahmed Mahallesi	Şeyh Mustafa	750 ¹	H.1237 M.1822
Sadenzâde Hacı İsmail Ağa Kütüphanesi	Divan Baba Mahallesi	Hacı İsmail Ağa	3200	H.1233 M.1818

Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, H.1316, M. 1898, s. 1162; H.1317, M.1899 s.1362; H.1318, M.1900, s.1535; H.1319, M.1901, s.870; H.1321, M.1903,s. 597.

¹ H.1318, M.1900 Maarif Salnâmesi’nde 720 olarak verilmiştir. Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, s.1535

Tablo 29’da görüldüğü gibi XX. yüzyıl başlarında Burdur’da 4 kütüphane vardır. Bu kütüphanelerde toplamda 8570 kitap mevcuttur. En eski kütüphane Halil Hamid Paşa kütüphanesidir. Bu kütüphane 1771 senesinde faaliyete geçmiştir. 1887 ve 1903 yılları arasında kütüphanelerde çok önemli bir dönüşüm olduğu anlaşılmaktadır. Okullaşmaya bağlı olarak üç kütüphanede 1887’de 1421 olan kitap sayısı 1903’te 5370’e yükselmiştir. Maarif Salnâmelerine göre kitap sayısı değişimi yaşanan kütüphanelerden biri de Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesidir. Bu kütüphanede 1900 yılında 720 olan kitap sayısı 1903’te 750’ye çıkmıştır. Dönem itibariyle baktığımızda o yıllarda küçük bir kaza olan Burdur’da kitap sayısının bu denli fazla olması dikkat çekicidir. Bu durum Burdur halkının okumaya ne denli önem verdiğinin göstergesidir.

4.1.3.1. Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi. Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi, günümüzde Şeyh Sinan Mahallesinde, Oluklaraltı denilen mevkide, Şeyh Sinan Camii’sinin karşısında, Hoca Balı Hamamı bitişiğinde yer almaktadır. Kütüphane binası kesme taşıtan yapılmış, kubbesi kurşunla örtülü olan, Osmanlı mimarisi tarzında yapılmış ve vakfedilmiştir (Şahin, 2002, s. 51).

II. Mahmut Dönemde 1818-1820 yılları arasında Sadrazamlık yapmış olan Derviş Mehmed Paşa Burdur’a bir kütüphane yaptırmıştır. Salnâmelerde yanlış şekilde kütüphanenin kuruluş tarihi 1771 olarak geçmektedir. Ancak 1765’te doğan Paşa’nın (Koç, 1999, s. 157) 1771’de daha altı yaşındayken bir kütüphane yaptırmış olması mümkün değildir. Kütüphanenin yapım tarihinin vakfiyenin yazıldığı yıl olan 1818 olması muhtemeldir.

Vakfiyelerden anlaşıldığı üzere, bu kütüphanede bulunan mevcut kitaplar başka yerlere taşınmış, kütüphane binası mütevellilere (vakfin idaresine memur edilmiş kimse) bırakılmıştır. Mütevelliler, kütüphane binasının kubbesini yıkarak ahşap çatı ve tavan yapmak istemişse de, binayı daha çok tahrip edip orijinal halini bozmuşlardır (Oral, 1960, s. 233).

Osmanlı Devletinde kütüphanelerin çalışma saati bir esasa bağlanmamıştır. Kütüphane görevlileri çalışma saatlerini güneşin doğuş ve batış saatlerine göre düzenlemiştir. Kütüphanelerde yeterli aydınlatma sistemi olmadığı için güneş

doğduktan bir saat sonra açılır, güneşin batışından bir saat önce kapatılırdı. Kütüphaneler bulundurduğu kitap sayısı kapasitesine göre haftanın beş günü veya altı günü açık kalırdı. Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi ise vakfiyesinde belirtildiği üzere haftanın her günü açık olduğunu aynı zamanda kütüphanede eğitim verildiğine dair bilgiler vardır (Yılmaz, 2015, s. 958-959).

Derviş Mehmet Paşa, Mart 1818 tarihinde hazırlattığı vakfiyede I. Abdülhamit ve III. Selim döneminde İstanbul'da kurulan kütüphanelerin vakfiyelerinin tesiri görülmektedir. Hazırlanmış olduğu vakfiyede, Hafız-ı Kütübların (kütüphane memuru) kütüphanede ders verecek nitelikte âlim kimselerden seçilmesi, kütüphanede dini faaliyetlerin yapılmasına izin verilmesi, belli zaman aralıklarında tatlı dağıtılması kütüphanenin vakfiyesinde yer almıştır (Erünsal,1991, s. 124-125).

Kütüphane binası 1914 depreminde çok ağır hasar görmüş ve yıllarca bakımsız halde kalmış, kütüphane binası uzun bir zaman ev olarak kullanılmıştır. Bu binanın Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi olduğu tespit edilince Burdur Belediyesi kütüphaneyi tescil ettirip satın almıştır. Kütüphane binası aslına uygun bir şekilde restore edilmiş; ancak hâlihazırda hizmete açılmıştır.

Şekil 3. Sadrazam Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi'nin restore edilmeden önceki hali (Yeni Gün Gazetesi, 31 Mart 2017 Cuma) ve günümüzdeki hali.

4.1.3.2. Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi. Bu kütüphane Küçük Şeyh Efendi diye bilinen Şeyh Mustafa tarafından 1822 yılında Özgür Mahallesinde yaptırılmıştır (Şahin, 2002, s. 52). Kütüphane bugünkü müze müdürlüğü bahçesinde yer almaktadır. Pir Kulzade Kütüphanesi olarak da bilinir. Kütüphanenin son hafız-ı kütüpleri (kütüphane memurları) Pir Kulzade Hacı Hasan Efendi ve onun oğlu olan Pir Kulzade Hacı Necip Efendi olduğundan bu isimle zikredilmiştir. Küçük Şeyh Mustafa Kütüphane binası Osmanlı mimarisinin güzel bir örneğini teşkil eder (Yılmaz, 2015, s. 956).

Kare şeklinde bir kaide üzerine kurulmuş, üstü kubbe ile kapatılmıştır. Duvarların içine birer gömme dolap şekli verilerek kitap rafları yapılmıştır. Binanın doğu ve batı duvarları kuzeye doğru uzatılarak Türk mimari tarzı kemerli, eyvan şeklinde bir kapı siperi ile bir sofa meydana getirilmiştir (Oral, 1960, s. 234).

1971 Burdur depreminde ağır hasar gördüğünden dolayı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 1972 yılında onarılmıştır. Günümüzde de ayakta olan bu bina bir dönem Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Satış Mağazası olarak hizmet vermiştir. Günümüzde ise Müze Müdürlüğü tarafından sergi salonu olarak kullanılmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 956).

Şekil 4. Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi.

4.1.3.3. Hacı İsmail Ağa Kütüphanesi. Kütüphane 1818 tarihinde Değirmenler Mahallesinde, Küçük Divan Baba Camii yanında Burdur eşrafından Hacı İsmail Ağa'nın vasiyeti üzerine inşa edilmiştir. Küçük kubbeli bir bina olarak cami avlusu içindedir. Kütüphanedeki kitaplar uzun yıllar kimseler ilgilenmediği için bakımsız kalmıştır. 1914 Burdur depreminde büyük hasar gören kütüphane binası daha sonradan tamir edilerek hizmete girmiştir. Dönemin Maarif Müdürü Mehmet Atay kütüphanede bulunan kitapları halkevi binasında toplamıştır (Oral,1960, s. 234).

Şekil 5.Hacı İsmail Ağa Camii ve Kütüphanesi

4.1.3.4. Sadrazam Halil Hamit Paşa Kütüphanesi. Kütüphanenin kurucusu Ispartalı Halil Hamit Paşa (1736-1785)'dir. 1771 yılında Yenice Mahallesinde, çay boyu kenarında Çeşmeci Medresesi bünyesinde ahşap bir bina olarak yapıldığı bilinmektedir. Kütüphane binasının ahşaptan yapılmış olmasından ve binanın bakımsız olmasından dolayı yıkılıp, kütüphanenin arsası satılmıştır. İçinde bulunan kitaplar da muhtemelen diğer kütüphanelere taşınmıştır (Oral, 1960, s.233).

4.2. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemi

Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışını, Türk toplumunun ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapısı, Batı dünyasındaki gelişmeler, bilim ve teknikte yaşanan ilerlemeler, yabancı ülkelerden gelen eğitim uzmanlarının fikirleri etkilemiştir. Hazırlanan eğitim

programları bu anlayışın etkisine göre yeniden düzenlenmiştir. Atatürk; “Eğitim millî, bilime dayalı, işe yarar ve üretici, yeni nesillerin fazilet, düzen, disiplin duygularını geliştirici, toplumu cehaletten kurtarıcı, onun bilgi ve ahlâk düzeyini yükseltici, yeteneklerini ortaya çıkartıcı ve geliştirici nitelikte olmalıdır” diyerek, eğitimin temel sorunlarını sıralamış, eğitim sisteminin buna göre yeniden düzenlenmesi istenmiştir. Cumhuriyet’in getirdiği bu anlayışa göre Millî Eğitimin hedefleri, okul sistemleri, okutulacak dersler ve bu derslerin içeriği yeniden düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenlemelerden başka Türkiye’ye Dewey, Kühne, Albert Malche gibi yabancı eğitim uzmanları davet edilerek, bu uzmanlarında görüşlerinden yararlanılmıştır. Cumhuriyet döneminin eğitim anlayışının oluşmasında Ziya Gökalp, Rüştü Uzel ve Hasan Ali Yücel gibi kişiler de katkı sağlamışlardır. Yeni Türk devletinin kurulmasıyla, devletin kurucuları eğitime çok büyük önem vermiştir. Türk milleti de eğitim gibi önemli bir konuyu benimseyerek katkı sağlamıştır (Özodaşık, 1999, s. 190). Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle birlikte Burdur halkı da bu eğitim seferberliğine katılmış şehirlerde ve köylerde devletin desteği ve kendi imkânlarıyla okullar açılmasına katkı sunmuştur.

1946’de Burdur hakkında ayrıntılı bir çalışma yapan Rıza Erdem Burdur’da Eğitimin durumu hakkında ayrıntılı bir rapor hazırlamıştır. Rıza Erdem’e göre;

Burdur ili maarif ve okul bakımından eski yıllardan beri ileri bir durumdadır. İl küçük olmasına rağmen daima bu konuda ileri ve çevresini milli eğitim bakımından kuvvetli bulundurmıştır. Burdur Cumhuriyet’e girerken de hali hazırda okul durumuna yakın bir okul ve öğretmen kadrosu ile karşılaşmıştır. Halen öğretmenler, eğitimci kadrosu mevcut köylerde o zamanda günün eğitim şartlarına göre çalışan okullar mevcut bulunmaktadır. Cumhuriyet yıllarında bu kadro zaman zaman artmış ve bazen de eksilmiştir. Burdur’da milli eğitim çalışmaları ve bilhassa köy okulları inşaatı hamlesi esaslı ve şuurlu bir surette merhum Vali Hazım zamanında Milli eğitim müdürü Neşet Zühtü Saylan zamanında başlamıştır. 1930-1934 yılları arasında hızlanan bu ülkülü dava geçen dört yıl içinde il köylerinde 20’ye yakın yeni okulu ve birkaç yatılı kültür yuvasını il maarifine hediye etmiştir. 1934-1939 yılları içinde Vali Saip Okay, Abdülhak Savaş, bu ülkülü yolda devam etmişler Ağlasun, Böbekler, Hacılar, Karamanlı, Armutlu, Çeltikçi, Çavdır okulları gibi muazzam yatılı büyük irfan ocaklarını yükseltmişlerdir. Bunlardan başka ilin muhtelif köylerinde de önemli miktarda yeni okullar yaptırılmıştır (Rıza Erdem,1946, s.77-78).

Erdem’den öğrenildiğine göre, 4274 sayılı kanun gereğince ilde 10 yıllık bir okul inşaatı programı yapılmış, üç yıldır bu programın tahakkukuna çalışılmıştır. Burdur halkı ile gurur duyan Erdem, 10 yıllık programın hemen yarısına yakının üç yıllık hamlede başarılmış olduğunu söyleyerek, halkın okul meselesini sahiplendiğini iddia eder. Burdur’da işler gerçekten de hızlı ilerlemektedir. Zira 8 okulun yapımı 1946 yılı içinde tamamlanacak, 37 okulun yapımı devam etmekte, 29 okulun ise yapımı

planlanmıştır. Mevcut durum tablo 31’de gösterilmiştir (Rıza Erdem, 1946, s.82). Program dâhilinde, 1945-1955 yılları arasında Burdur’da 129 okul yapılacaktır. Yıllara göre yapılması planlanan okul sayısı tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30.

Burdur İlinin 10 Yıllık Okul İnşaat Programı

Yıllar	Köylerde yeni yapılacak okullar
1946-1947	8
1947-1948	15
1948-1949	20
1949-1950	18
1950-1951	10
1951-1952	3
1952-1953	19
1953-1954	8
1954-1955	12
1955-1956	16
Toplam	129

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.80

Tablo 31.

İlde Yapılmakta Olan Okulların Bugünkü İnşaat Durumu

Birim	Bu yıl bitecek	Yapımı Devam Eden	Hazırlığı Yapılan
Merkez	7	14	9
Tefenni	-	5	11
Yeşilova	1	6	3
Bucak	-	12	6
Toplam	8	37	29

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok).s.82.

4.2.1. Maarif merkez teşkilatı. Cumhuriyet'in ilan edilmesinin sonra 3 Mart 1924'te milli kültürü güçlendirip, milli birlik ve beraberliği sağlamak için, 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Eğitim tarihimizdeki en önemli reformlardan biri sayılan, aynı zamanda inkılap kanunları arasında yer alan 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat kanununun temel hükümlerine göre, yeni kurulan Türk devleti içinde bütün bilim ve eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına (Maarif vekâleti) bağlanmıştır. Şeriyeye ve Evkaf Vekâleti ya da özel vakıfların yönettiği bütün medreseler ve okulları Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Çıkarılan bu kanunla dini eğitim kurumu olan medreseler kapatılmıştır. Osmanlı devletinden kalan dini kimlik taşıyan eğitim sistemi bu kanunla laik bir nitelik kazanmıştır (Güven, 2015, s. 268).

1925 yılında hazırlanmış olan Maarif-i Umumiye Kanunu'nda, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ilmi hizmette görev yapmak için Talim ve Terbiye Heyeti ve Heyet-i İlmiye kurulması kararlaştırılmıştır. Türk milli eğitiminin ana sorunları üzerinde tartışmak ve gerekli kararları almak için 26 Aralık - 8 Ocak 1926 tarihlerinde Ankara'da Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda alınan kararlar arasında ilköğretimi ilgilendiren ve bu kurumlara

öğretmen yetiştirilmesi ile ilgili kararlar vardı. Bundan böyle öğretmen okulları belirli merkezlerde toplanacak ve sayıları artırılabilecektir (Memioğlu, 2003, s. 247).

4.2.1.1. Öğretmenler. Cumhuriyet'in ilan edildiği ilk yıllarda öğretmenliğin bir meslek haline gelebilmesi için yasal çalışmalar yapılmıştır. 13 Mart 1924 tarihli Orta Tedrisat Kanununun 1. maddesine göre öğretmenlik, devletin genel hizmetlerinden talim ve terbiye görevini üstlenen, bağımsız sınıf ve derecelere ayrılan bir meslek olarak tanımlanmıştır. 22 Mart 1926 tarihli ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunun 12. maddesinde de “maarif hizmetlerinde asıl olan muallimlik” denmiştir. Bu yasal düzenlemelerle öğretmenlik, devletin bir kamu görevi olan eğitim ve öğretimi yerine getiren bir meslektir (Akyüz, 2001, s. 344).

1926 yılında Maarif Teşkilatına Dair Kanunun kabul edilmesiyle ilköğretim öğretmenlerinin yetiştirildiği okullar “İlk Muallim Mektepleri” ve “Köy Muallim Mektepleri”dir. 1927-1928 öğretim yılında, kırsal bölgelerde görev yapacak öğretmen yetiştirmek için Denizli ve Kayseri illerinde iki “Köy Muallim Mektebi” açılmıştır.

Bu uygulama dört yıl sürmesine rağmen istenilen sonuç alınamamıştır. Öğretmen okullarının eğitim süresi 1932-1933 öğretim yılında altı yıla uzatılmıştır. Bu okullarda ortaokul programlarının ilk üç yılı ilk devre sayılmış, okulun son üç yılı da mesleki devre olarak ortaokul programı aynen kabul edilmiştir. Daha sonra ilk öğretmen okullarının ilk devresi kaldırılmış bu okullara ortaokullardan öğrenci alınmıştır. Köy öğretmeni yetiştirme konusu 1937 yılında tekrar gündeme gelmiştir. Köy öğretmeni yetiştirmek için Eskişehir Mahmudiye ve İzmir Kızılcıllu'da “Eğitim Yurdu” açılmıştır. 3238 sayılı “Köy Eğitim Kursları” ve “Köy Öğretmen Okulları” ile ilgili kanunların çıkarılmıştır. Daha sonra da Köy Enstitüleri ile ilgili 4274 sayılı Kanunun yayınlanmıştır. 1924 ile 1938 yılları arasında ilköğretim okullarının “nazari” derslere fazla önem verip meslek derslerini ve “ameli çalışmaları” yeterli titizlikle ele almadıkları için eleştirilmiştir (Akyüz, 1993, s. 331).

1948 yılına kadar ülkenin çeşitli bölgelerinde 21 köy enstitüsü açılmıştır. İlkokullara geçici başöğretmen ve denetmen yetiştirmek amacıyla üç yıllık yükseköğrenim veren yüksek köy enstitüsü kurulmuştur (Üstüner, 2004, s. 4).

Cumhuriyetin ilan edildiği yıl Türkiye’de 10102 ilkokul öğretmeni vardı. Bunların 9021’i erkek, 1018’i kadındır. Eğitim Bakanı Saffet Arıkan’ın 1936 ‘da mecliste yaptığı konuşmasında, ülke genelinde ilkokul öğretmenlerinin sayısı 13834 ‘tür. Bunlardan 3518’i erkek ve 3515’i kadın olmak üzere 6933’ü kentlerde bulunmaktadır. Köylerde ise 5825’i erkek ve 1076’si kadın olmak üzere toplam 6901 öğretmen görevlidir. Ortaöğretim kademesinin durumu da aynıydı. Vekilin TBMM’de yapmış olduğu açıklamaya göre 28 sultani vardı. Bunların birkaçı da işgal altındaydı. Bu okullarda yatılı olarak 340, gündüzlü olarak da 2591 öğrenci öğrenim görmekteydi. 5887 tane de öğretmen ve memur görev yapmaktaydı (Polat, 2014, s. 334).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte öğretmen sayısındaki artış, öğrenci sayısındaki artışa oranla daha az olmuştur. Bu durum öğretmen başına düşen öğrenci sayısı göz önüne alındığında daha da belirginleşmektedir. Örneğin 1923 -1924 öğretim yılında 1 öğretmene 33 öğrenci düşerken bu sayı 1937-1938 öğretim yılında 48’e yükselmiştir. Öğretmene düşen öğrenci sayısını yükselmesi, niteliksiz öğretmen okulları yerine, nitelikli az sayıda öğretmen okulu açma düşüncesiyle birlikte 1924 yılında kapatılan medreseler yoluyla yetiştirilen öğretmen kaynağının kurumaları sonucu ortaya çıkmıştır. 39 vilayet ve sancakta mevcut ilkokulların sayısı 1764’ü açık, 581’i kapalı olmak üzere 2345’tir. Darülmuallimin mezunu 875 erkek öğretmen mevcuttur. Geri kalan 1511 öğretmen başka kaynaklardan yetişmiştir. Kız öğretmenlerin 135’i Darülmuallimat mezunu, 512’si diğer okullardan yetişmiştir (Polat, 2014, s. 334-335).

Tablo 32.

1927-1932 Yıllarında Burdur'da İlkokullarda Görev Yapan Öğretmen Sayıları

Yıllar	Yüksek Mektep Mezunları		Muallim Mektebi Mezunları		Muallimlik Hukukuna ve Şahadetnamesine Haiz Olanlar		Muvakkat(Geçici) ve Daimi Muavinler		Vekiller		Toplam	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
1927-1928	-	-	22	3	3	-	12	9	-	-	37	12
1928-1929	1	-	3	-	-	-	-	-	38	17	42	17
1929-1930	-	-	9	-	24	9	-	-	-	-	33	9
1930-1931	1	-	35	2	12	8	-	1	-	1	48	12
1931-1932	-	-	33	4	5	5	-	-	-	-	38	9

B.V.U.İ.M., Neşriyat No:26, s.76.

Tablo 32'de görüldüğü gibi 1927-1932 yılları arasında Burdur'da ilkokullarda görev yapan öğretmen sayısında yıllara göre sürekli bir artış olduğu görülmektedir. Bu tarihler arasında yüksek mektep mezunu 2 öğretmen Burdur'da görev yapmıştır. Ayrıca Burdur'da görev yapan Muallim mektebi mezunu öğretmen sayısı da yıllara göre artış göstermiştir. 1927-1932 yılları arasında muallim mektebi ve yüksek mektep mezunu öğretmenler görev yapmış olsa da öğretmen açığını kapatmak için muvakkat ve vekil öğretmende istihdam edilmiştir.

1946 yılında Cumhuriyet idaresinin eğitim meselesine dair kendine hedef olarak koyduğu öğretmen açığının giderilmesi konusunun da önemli ölçüde çözüldüğü, ancak yetersizliklerin devam ettiği anlaşılmaktadır. Tablo 33 incelendiğinde 13460 öğrenciden neredeyse 5'te birine eğitimler tarafından ders verilmektedir. Şehir merkezlerinde tamamen öğretmen istihdam edilirken, eğitimcilerin tamamı köylerde hizmet vermektedir. Fakat köylerin de çoğunda öğretmen açığı giderilmiş

durumdadır. İl genelinde 252 öğretmen varken, bunların 90'ı eğitimci sınıfına dâhildir. Yani Burdur ilinde eğitimin hâlâ % 36'sı eğitimci tarafından yürütülmektedir.

Tablo 33.

Öğretmen ve Eğitimci Durumu

Birim	İl Bütçesinden	Enstitü M.	Eğitimci	Toplam
Valilik Merkezi	30	-	-	30
İlçeler	15	-	-	15
Köyler	60	57	90	207
Toplam	105	57	90	252

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.86.

Cumhuriyet İdaresi'nin öğretmene bakışı, sıradan bir ulus devletinin öğretmenden beklentilerinden oldukça fazladır. Bu durum her fırsatta dile getirilmiştir. Devlet için öğretmenler kendi düşündüğü sistemin yayıcıları, ileri karakollarıdır. Nitekim Burdur Halkevi Dergisi'nde bu düşüncenin izlerine rastlamak mümkündür. İlköğretim Müfettişlerinden Ferid Çamoğlu Hayriye Köyü okulunu teftişi sırasında yaşadıklarını kaleme aldığı anılarının sonuna Cumhuriyet'in öğretmenlerden beklentilerini şu şekilde açıklar:

1-Köy öğretmenlerinin görevi eskiden olduğu gibi yalnız çocuklara matematik öğretmek ve yazı yazdırmak değildir. Esas amacı köylünün terbiyesi ve köyün organizesidir. Köy öğretmeni bugün misyoner olmak zorundadır.

2-Burdur'da çevrenin ve ailenin olumsuz etkileri ile okul mücadele etmektedir. Okulun gençler üzerindeki etkisi çevre ve ailenin etkisinden daha üstündür (Çamoğlu, 1939, s.8).

4.2.1.1.1. Öğretmenlerin özlük hakları. 13 Mart 1924 tarihli ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu'na göre, Muallimlik devletin umumi hizmetinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir ve

Maarif hizmetinde asil olmak muallimlikdir. Bu mesleğin yetenekle de ilgisi bulunduğu için bir sanat cephesi, kendi özelliklerine göre bir tekniği de vardır. Yüksek ve Orta Darülmualimin ve Darülmualimat mezunları Bakanlığın göstereceği okullarda bir yıl muallim mavinisi unvanı ile staj yapmak zorunda kalmışlardır. Bu sürenin sonunda muallim unvanını almışlardır. Meslek okulu çıkışlı olmayanlara öğretmenlik çeşitli kanunlarla açık tutulmuştur. Bunlar mesleğe; sürekli maaşlı, öğretmenliğin tüm hak ve görevleri ile geçici, ücretli, ek görevli şeklinde geçiş yapmışlardır (Ayas,1948, s.330). Bu durum günümüz öğretmen yetiştirme politikalarıyla da benzerlik göstermektedir. Kadrolu öğretmenin olmadığı okullarda sözleşmeli veya vekil öğretmen ya da ek ders ücreti karşılığında öğretmen istihdam edilmektedir.

İlköğretmen okulundan yetişmediği halde ilkokullarda öğretmenlik yapmak isteyenlerle ilgili en önemli kanun 20 Mayıs 1926 tarihli ve 842 sayılı İlk Mektep Muallim ve Muallim Muavinleri Hakkında Kanun'dur. Kanununun 5. maddesine göre, eski beş senelik İdadilerden veya orta mekteplerden mezun olanlar muallim mekteplerin de okunup da kendilerinin mezun oldukları mekteplerde görmedikleri derslerden imtihanı vermek şartıyla ilk mektep muallimi olurlardı. 6. maddeye göre, de eski yedi senelik İdadilerden veya Liselerden mezun olanlar veya âli mekteplerde tahsil edenler, meslek derslerinden imtihan edildikten sonra muallim olurlardı. Ali tahsillerinde meslek dersleri görenler bu imtihana tabi tutulmazlardı (Akyüz, 1978, s. 227).

20 Mayıs 1926 tarihli bu kanuna Burdur Milletvekili Baki Bey, 18 Aralık 1926 tarihinde bir kanun teklifi vermiştir. Baki Bey muallim ve muavinleri hakkında, 20 Mayıs 1926 tarihli ve 842 numaralı kanunun 2.maddesine bir fıkra ilave edilmesini önermiştir. Bu kanunda; İstiklal Harbinde, 3 senelik İdadilerin son sınıfında iken silaha altına alınıp askerlik hizmetini yapanların, tahsilini tamamlayamadığı için öğretmen olarak atamasının yapılmadığını, bu durumda bulunan kişilere bir ayrıcalık yapılarak öğretmen olarak atanmasına müsaade edilmesine dair kanunda değişiklik yapılmasını istemiştir (BCA, 30-10-0-0 / 3 - 14 – 22), (27.12.1926).

Burdur'da okullaşmayla doğru orantılı olarak öğretmen lojmanlarının yapımında da bir seferberlik yaşanmıştır. Zira 1946 yılı içinde 39 lojmanın yapımı bitirilmiş, 21

lojmanın ise yapımı devam etmektedir (Erdem, 1947, s.83). Bitirilmiş ve yapımı devam eden lojmanlar tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 34.

Öğretmen Lojmanları

Birim	Yapılan	Yapımı Devam Eden
Merkez	16	4
Tefenni	9	6
Yeşilova	12	7
Bucak	2	4
Toplam	39	21

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.83.

4.2.1.1.2. Öğretmenlerin maaşları. Milli mücadele yıllarında 300 kuruş maaşla atanan genç bir ilkokul öğretmenin eline geçen para “harp zammı” ile beraber 15 lira civarındadır. Genel olarak öğretmenler 400-500 kuruş maaşla atanmaktadırlar ve ellerine geçen para 20 lira kadardır. Bu yıllarda hayat eskisine oranla çok pahalıdır. Ekim 1921’de Samsun’da şekerin okkası 1282 gr. 53-54 kuruş, zeytinyağının ise 100 kuruştur. İstanbul’da erkek paltosu 7 liradır. Pek nadiren bazı öğretmenler 600 kuruş maaş almaktadır. Bu alınan maaştan vergi matrahı olarak 240 kuruş düşüldükten sonra ele geçen para yaklaşık olarak 360 kuruştur.

Öğretmenlerin temel ihtiyaçları olan barınma, yeme içme, elbise ihtiyaçları ve çalıştıkları okulların uzaklıklarına göre yol ücretleri ve bir de buna geçindirmekle sorumlu olduğu aile bireylerini kattığımızda öğretmenlerin eline geçen paranın çok düşük olduğu görülmektedir. O dönemde bir takım elbisenin fiyatının 18-20 lira arasında değiştiği düşünülürse yaklaşık olarak alınan maaşın %30 elbiseye gitmektedir. Oturduğu evin kirası, sabah, öğlen, akşam yemek masrafını ve aile fertlerini de kattığımızda alınan ücretlerin öğretmenin geçimini sağlamada pek katkı sağlamadığı ve buna ilaveten maaşlarını düzenli alamadıklarını da eklersek hakikaten milli mücadele dönemi öğretmenlerin en önemli olmazsa olmaz sorunu ekonomik problemlerdir.

8 Nisan 1923 tarihli kanunda İlkokul öğretmenlerinin maaşları 600 kuruş olarak saptanmıştır. Bu maaş öğretmenlere asgari bir yaşam düzeyi sağlayamadığı gibi maaşlar düzenli bir şekilde de ödenmemiştir. 27 Aralık 1924 tarihli ve 538 sayılı kanun, öğretmenlerin 600 kuruşluk maaşını 1000 kuruşa çıkarmış ve buna her üç yılda bir 200 kuruş zam yapılacağını belirtmiştir. 22 Mart 1926 tarihli ve 789 sayılı Maarif Teşkilatı'na dair kanunla öğretmenlerin alacağı maaş yeniden belirlenmiştir. Bu kanunla öğretmenlerin maaşları asgari 15 lira, öğretmen yardımcılarının maaşı 8 lira olacak ve maaşlara üç yılda bir %15 zam yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca, ayda 1000 kuruştan çok ve 500 kuruştan az olmamak kaydıyla kira yardımı yapılacaktır. 18 Mayıs 1929'da çıkarılan kanunla bir ilkokul öğretmenin eline 40 lira geçerken bu rakam 1930'da 42-43 liraya kadar artmıştır. 30 Haziran 1939'da yapılan yeni düzenlemeyle yeni mezun bir öğretmenin eline aylık 50 lira geçmektedir (Filiz, 2005, s.88).

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar olan dönemde, genel olarak kamu yönetimi, özel olarak da kamu personel yönetimi, gelişmesini doğal yollarla sürdürmüş, sistemli ve kapsamlı bir yöntem yerine, hizmet alanlarının genişlemesine bağlı olarak örgütsel büyüme gerçekleştirilmiş, güncel sorunların çözümüne yönelik gününbirlik uygulamalar yapılmıştır. Bu dönemde yaşanan en önemli gelişme, 1926 tarihli ve 788 sayılı Memurin Kanunu'nun çıkartılmasıdır. Memurin Kanunu, kamu personelinin genel bir statü içerisinde düzenlenmesi ve o günün şartlarına göre kamu personel sisteminin oluşturulmasında gerekli kimi temel ilkeleri ortaya koyması açısından, ileri sayılabilecek bir kanundur. Yine bu dönemde, 1108 sayılı Maaş Kanunu (1927) ile 1452 sayılı Devlet Memurlarının Maaşlarının Tevhid ve Teadülüne Dair Kanun (1929) çıkartılarak, memur maaşlarının hesaplanmasına bir standart getirilmeye çalışılmıştır (Yılmazöz, 2009, s. 295). Devlet Memurlarının Maaşlarının Tevhid ve Teadülüne Dair çıkarılan kanun gereği Tablo 35'te görüldüğü gibi Burdur'da görev yapan öğretmenlerin maaşlarına da yansımıştır.

Tablo 35.

1929 Yılında Burdur'da Bulunan Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Taadül Kanununa Göre Aldığı Maaşlar

Memuriyet Unvanı	Aldığı Maaş Lira, Kuruş	Taadül Kanununa Göre Aldığı Maaş Lira, Kuruş
Merkez Sakarya Mektebi Baş Muallimliği	81,29	80,25
Merkez Turan Mektebi Muallimliği	62,74	60
Bügdüz Karyesi Muallimliği	72,62	70
Kurna Karyesi Muallimliği	72,62	70
Merkez İnönü Baş Muallimliği	76,68	74,25
Merkez Cumhuriyet Baş Muallimliği	76,68	74,25
Aziziye Karyesi Muallimliği	70,64	70
Çerçin Karyesi Baş Muallimliği	70,2	66
Merkez Gazi Karyesi Baş Muallimliği	72,6	70,25
Merkez Gazi Karyesi Baş Muallimliği	57,81	56
İstiklal Mektebi Baş Muallimliği	72,6	70,25
Sakarya Mektebi Baş Muallimliği	57,81	56
Turan Mektebi Baş Muallimliği	72,6	70,25
Turan Mektebi Baş Muallimliği	57,81	56
İnönü Karyesi Muallimliği	57,81	56
Cumhuriyet Karyesi Muallimliği	57,81	56
Kışla Karyesi Baş Muallimliği	67,43	66
Askeriye Karyesi Muallimliği	67,43	66
Sala Karyesi Muallimliği	67,43	66
Kırvakaz Karyesi Muallimliği	67,43	66
Hacılar Karyesi Muallimliği	67,43	66
Düger Karyesi Muallimliği	67,43	66
Yassıgüme Karyesi Muallimliği	67,43	66
Lengüme Karyesi Muallimliği	67,43	66
Kayış Karyesi Muallimliği	67,43	66
Askeriye Kazası Muallimliği	55,46	52
Merkez Gazi Mektebi Muallimliği	53,79	52

Merkez İstiklal Mektebi Muallimliği	53,79	52
Merkez Sakarya Mektebi Muallimliği	53,79	52
Merkez Turan Mektebi Muallimliği	53,79	52
Merkez İnönü Mektebi Muallimliği	53,79	52
Merkez Cumhuriyet Mektebi Muallimliği	53,79	52
Askeriye Karyesi Muallimliği	47,48	45
Yazı Karyesi Muallimliği	57,48	55

BCA, 134 - 964 - 4, 09.04.1930.

Tablo 35'te görüldüğü gibi 1929 yılında çıkarılan teadül kanunuyla öğretmen maaşlarında düşüş görülmüştür. Öğretmen maaşlarında görülen bu düşüşün nedeni şüphesiz tüm dünyada baş gösteren 1929 Dünya Ekonomik Buhranının yaşanmasıdır. Tüm dünyada görülen bu buhran nitekim Türkiye'de de hissedilmiştir. Devlet ekonomik tedbirler olarak memur maaşlarında bir düzenlemeye gitmiş öğretmenlerde devletin almış olduğu bu ekonomik tedbirlerden kendi üzerine düşen payı almıştır.

4.2.2. Okullar. Okulların kuruluş sistemindeki ilk değişiklik, 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile olmuştur. Bu kanunla laik ve demokratik okulların temelleri oluşturulmuştur. Okulların kuruluş sistemi esas yapısıyla 5+3+3 modelinde kabul edilmiştir.

Tablo 36.

1933-1955 Yılları Arasında Burdur'da Okul Sayısı Erkek ve Kız Öğrenci Sayıları

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı		Toplam
		Erkek	Kız	
1933-1934	36	2549	1385	3934
1935-1940	55	4787	1840	6627
1940-1945	70	6324	3571	9895
1945-1950	174	9268	6521	15789

Özdemir, Ö. (1998), Türkiye Cumhuriyeti 1923-1998: Burdur İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim, Gültürk Ofset, Burdur, s.29.

Tablo 36’da görüldüğü gibi 1933-1955 yılları arasında Burdur’da hızlı bir okullaşma süreci başlamış yıllara göre okul ve öğrenci sayıları büyük artış göstermiştir. 1933 yılında Burdur’da 36 okul ve toplamda 3984 öğrenci varken 17 yıllık sürede okul sayısı 1950’de 174 olup yaklaşık olarak % 200’den fazla artmıştır. Okullaşma oranının artmasına bağlı olarak öğrenci sayısı da artmış 1950 yılında 15789 öğrenci okula devam etmektedir.

Tablo 37-39’da görüldüğü gibi 1946 yılında Burdur merkezde 58 okul vardır. Ancak bu okullardan sadece 13’ü yeni tip denen okuldur. İl genelindeki okul sayısı ise 136’dır. Bu okullarda toplam 10053’ü kız, 13134’ü erkek olmak üzere 23187 öğrenci öğrenim görmektedir. Tablo 34’den anlaşılacağı gibi Cumhuriyet en önemli hedeflerinden birine en azından Burdur’da ulaşmış, köyde okuryazar sayısı ciddi olarak artmıştır. Öğrencilerin sadece 3770’i şehir merkezlerinde iken 19417’si köylerde ikamet etmektedir. Cumhuriyet idaresinin bir başka temel hedefi de kız çocuklarının okutulması idi. Burdur ilinde bu hedefe de ulaşıldığı görülür. Zira mevcut öğrencilerin neredeyse yarısı kız çocuklarından oluşmaktadır. Bu tablolar Cumhuriyet’in geçen zaman içerisinde eğitime ne kadar çok önem verdiğinin ve Burdur halkının da Cumhuriyet’in idealleri doğrultusunda eğitim seferberliğine destek verdiğinin göstergeleridir.

Tablo 37.

1946 Burdur’ da İlkokul durumu

Birim	Eski Tip	Eski yeni	Tip	Yeni Tip	Oda Halinde	Toplam
Merkez	13	15		13	17	58
Tefenni	-	13		3	5	21
Yeşilova	-	20		6	8	34
Bucak		15		3	5	23
Toplam	13	63		25	35	136

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.81.

Tablo 38.

İlde Mevcut Öğrenci Durumu

Birim	Erkek	Kız	Toplam
Valilik Merkezi	1375	1090	2465
İlçe Merkezleri	1009	296	1305
Köylerde	10750	8667	19417
Toplam	13134	10053	23187

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.84.

Tablo 39.

Öğrenci Durumu

Birim	Öğretmenli Okullarda			Eğitmenli Okullarda			Genel Toplam
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
Valilik Merkezi	956	646	1602	-	-	-	1602
İlçeler	686	232	918	-	-	-	918
Köylerde	5749	3044	8793	1300	847	2147	10940
Toplam	7391	3922	11313	1300	847	2147	13460

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s. 85.

4.2.2.1. İlkokullar. Ülkemizde ilkokul programı dünden bugüne çok önemli bir gelişme göstermiştir. İlkokul programlarımızda ilk önemli değişme Cumhuriyet kurulduktan iki yıl sonra 1926 yılında yapılmış, toplu öğrenme sistemi ilkokullarımız için esas alınmıştır. 1926 ilkokul programı buna göre düzenlenmiştir. İlkokul programımız 1936'da ve 1948'de yeniden bazı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Ayrıca 1929 yılında yayınlana İlk Mektepler Talimatnamesi, ilköğretimin kendine

özgü amaçlarını da göstermiştir. Yapılan düzenlemeler 1926 İlkokul programını ve o programla getirilen toplu öğretim sistemini geliştirici yönde olmuştur. Bütün bu düzenlemeler ilkokulu, psikoloji alanındaki buluşları ile öğretim metodu, kültürel ve teknolojik alanlardaki yeni gelişme ve ihtiyaçlara cevap verebilir bir düzeyde tutmak amacıyla yapılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde, ilköğretimdeki yenilik ve gelişmeleri bu programlar çerçevesinde değerlendirmek gerekir (Özodaşık, 1999, s. 210).

1926 tarihli ilkokul programının en önemli özelliği ve yeniliği şüphesiz ki toplu öğrenme uygulaması getirmesidir. 1936 İlkokul programında ise, eğitim ve öğretimle ilgili çocuğun okula ayak bastığı ilk günden bütün okul hayatı boyunca göz önünde tutulması gereken ilkeler hiçbir yanlış anlama ve yoruma izin vermeyecek biçimde tespit edilmiştir (Güven, 2015, s. 275).

Tablo 40.

1927-1931 Yıllarında Burdur'da Bulunan İlkokullar

Yıllar	Şehirde	Köyde	Toplam
1927-1928	9	61	70
1928-1929	15	48	63
1929-1930	8	52	60
1930-1931	8	52	60
1931-1932	9	52	61

B.V.U.İ.M., Neşriyat No:26, s.14.

Tablo 40'da görüldüğü gibi 1927-1931 yılları arasında Burdur şehir ve köylerinde bulunan ilk mekteplerin yıllara göre sayısı verilmiştir. 1927-1937 yılları arasında köy nüfusu şehir nüfusundan fazla olduğu için köylerde bulunan ilkokul sayısı şehirde bulunan ilkokul sayısından fazladır.

Tablo 41.

1927-1931 Yıllarında Burdur'da İlkokul Öğrenci Sayıları

Yıllar	Sınıf 1				Sınıf 2				Sınıf 3			
	Şehirde		Köyde		Şehirde		Köyde		Şehirde		Köyde	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
1927-1928	325	170	1101	868	186	74	650	193	183	54	561	58
1928-1929	440	282	845	718	300	129	448	203	235	69	531	79
1929-1930	241	173	901	736	212	91	500	277	154	64	388	113
1930-1931	278	187	953	818	192	97	465	244	176	76	350	122
1931-1932	318	200	907	800	200	123	569	323	147	77	357	143

B.V.U.İ.M., Neşriyat No:26, s.14.

Tablo 41'de 1927-1931 yılları arasında Burdur'da şehir ve köylerde okuyan ilk mektep öğrenci sayıları verilmiştir. 1927 yılından 1932 yılına kadar geçen 5 yıllık sürede şehirde ve köyde eğitim gören ilk mektep öğrencileri sayısında artış olmuştur. Tablo 42-44'den anlaşılacağı gibi Burdur ili köyde okullaşma oranını 1945 gibi erken bir tarihte büyük bir oranda çözmüş durumdadır. Burdur halkı sadece okul binası yapmakla kalmamış, çocuklarını da okula göndererek Cumhuriyet'in ideallerine sahip çıkmışlardır. Orhan Hançerlioğlu'nun *Ekilmemiş Topraklar* romanında anlattığı gibi Cumhuriyet geri kalmışlık ve cehaletten kurtulmanın yolu olarak okulu görüyor ve toplumu kemiren hastalıklardan ancak eğitim yolu ile kurtulacağına inanıyordu (Hançerlioğlu, 1999, s.115-200).

Tablo 42.

1945-1946 Yılında Merkez ve Köylerde Öğrenci Durumu

	Öğretmenli Okullarda		Eğitmenli Okullarda	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Burdur	642	930	-	-
Köy Adı				
Askeriye	94	118	-	-
Akkaya	38	32	-	-
Bügdüz	52	112	-	-
Bayındır	-	-	16	20
Bereket	-	-	-	-
Boğaziçi	-	-	-	-
Cinbilli	-	-	5	26
Çerçin	58	98	-	-
Çine	-	-	-	-
Çendik	-	-	11	16
Geresin	-	-	17	35
Gölde	-	-	-	-
Hacılar	38	94	-	-
İnar	-	-	28	56
Kışla	72	110	-	-
Kırvaz	72	110	-	-
Kurna	-	-	27	43
Kuruçay	-	-	8	10
Karacaveran	-	-	11	24
Karagent	-	-	10	9
Karaçal	-	-	-	-
Lengüme	29	34	-	-
Marmara	-	-	4	27

Mandıra	-	-	8	14
Suludere	-	-	14	12
Sala	-	-	18	89
Soğanlı	-	-	10	12
Sorkun	-	-	-	-
Sarıova	-	-	-	-
Taşkapı	-	-	-	-
Yarıköy	42	59	-	-
Yazıköy	21	57	-	-

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.90-91-93.

Tablo 43.

Çeltikçi Bucağı Öğrenci Durumu

Köy Adı	Öğretmenli Okullarda		Eğitmenli Okullarda	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Arvallı	94	127	-	-
Aşağı Sülemiş	-	-	17	13
Aksu	-	-	-	-
Başköy	39	80	-	-
Belönü	153	240	-	-
Beşkavak	-	-	-	-
Çeltikçi	67	135	-	-
Çebiş	46	69	-	-
Dere	-	-	6	11
Hisar	-	-	13	13
Halebi	-	-	18	19
Kayış	23	19	-	-
Kuz	44	47	-	-
Kapaklı	-	-	9	13

Mamak	64	99	-	-
Ovacık	-	-	-	-
Tekke	-	-	11	9
Yazır	-	-	16	20
Yukarı Sülemiş	-	-	5	19
Yumrutaş	-	-	-	-

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.93.

Tablo 44.

Sertaç Bucağı Öğrenci Durumu

Köy Adı	Öğretmenli Okullarda		Eğitmenli Okullarda	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Aziziye	67	137	-	-
Akveren	-	-	13	25
Akçaveren	-	-	11	11
Belenli	33	90	-	-
Bozlar	-	-	-	-
Elmacık	14	50	-	-
İğdeli	-	-	8	16
Kayı	-	-	17	13
Karataş	-	-	-	-
Kılavuzlar	-	-	23	27
Kozluca	63	117	-	-
Pınarbaşı	-	-	-	-
Sertaç	81	121	-	-
Yakalar	-	-	-	-
Yenice	-	-	-	-

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok). s.92.

4.2.2.1.1. Burdur'da Açılan İlkokullar. Gazi İlkokulu, Atatürk Burdur'a geldiğinde (6 Mart 1930) kendisine hediye edilmek üzere günümüzde Belediye Sarayı'nın olduğu yerde bir köşk inşa edilmiştir. Atatürk bu hediye kabul ederek, okul olarak kullanılmak üzere Burdur halkına armağan etmiştir. Bina 29 yıl kesintisiz eğitime devam etmiştir. 1959 yılından 2017'ye kadar Gazi Caddesi'nde bulunan ve 2018 yılında yıkılan binada eğitim öğretime devam etmiştir. Gazi İlkokulu Burdur'un hem eğitim hem de kültürel hayatında oldukça önemli rol oynamış bir okuldur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet erkânı bu okuldaki törenlere katılır ve verilen eğitimi bizzat takip ederlerdi. Mesela şekil 6'da görüldüğü gibi dönemin Burdur Valisi öğrencilerin hazırladıkları bir etkinliğe katılmıştır. Bu ziyaretler hem teftiş hem de öğrenci ve öğretmenlere destek özelliği taşımaktaydılar. Ziyaretler şekil 6'da görüldüğü gibi haber değeri taşıyan olaylardı. Kardeşlik sofrası daha sonra yerli malı olacak haftanın ilk örneğidir. Kardeşlik sofrası gününde öğrenciler derslerde öğrendikleri teorik bilgileri pratiğe dökerek hazırladıkları yemek vs. diğer şeyleri arkadaşları ile paylaşırlardı. 1939'da okulun başöğretmeni Hüseyin Gülyurd idi. Masa'nın başında ev sahibi konumunda olan kişidir. Sağ üstte ise vali görülmektedir.

Şekil 6. Dönemin Valisi Abdülhak Savaş Gazi İlkokulu öğrencileri (Burdur Halkevi Dergisi, C.1, Sayı:5, s.13).

Şekil 7.1938 Gazi İlkokulu (Muhammet Çekirge arşivi)

Şekil 8.Yıkılmadan önce Gazi İlköğretim Okulu (Muhammet Çekirge arşivi)

Cumhuriyet İlkokulu, Okul 30.09.1928 tarihinde Yenice Mahallesi'nde 5 sınıfla Mahmut Celal Bey isminde bir öğretmenle eğitim-öğretime başlamıştır. Mahmut Celal Bey'in o günkü çalışma arkadaşları Hürrem Hanım, Sadık Bey, Fazilet Hanım, Ali Bey ve Zehra Hanım'dır. Okulun öğrenci aldığı çevre geniş olunca okul, zamanla ihtiyacı karşılayamaz olduğundan 1955 yılında yeni okul binası yapılmıştır. Bu bina

daha sonra 2016 yılından itibaren özel eğitim ilkokulu ve ortaokulu olarak eğitim öğretime devam etmektedir (Özdemir, 1998, s. 55).

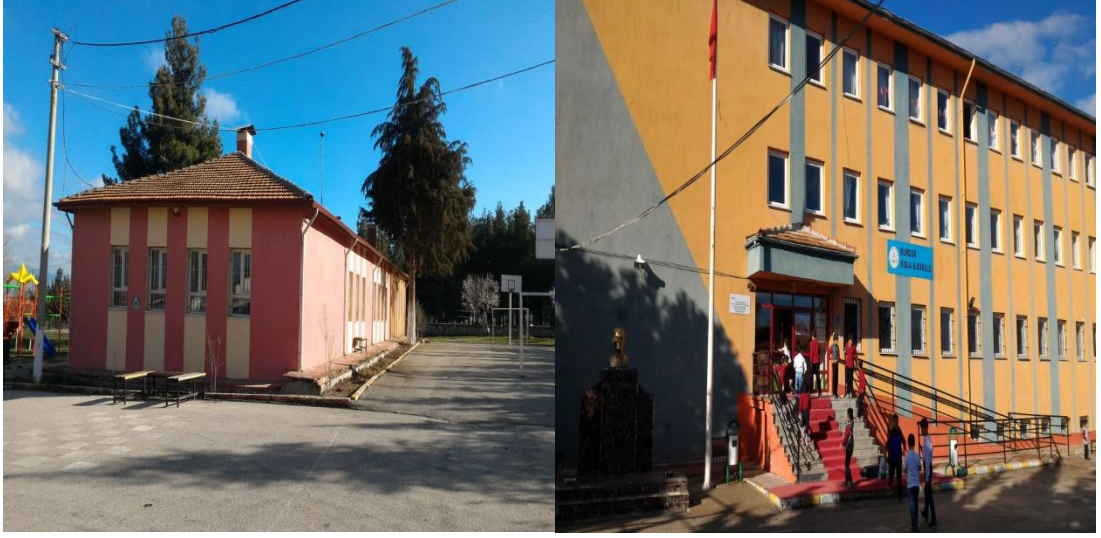
1939'da okulun başöğretmeni Kemal Sâdan idi. Sâdan il genelinde ve Halkevi'nde etkili biri idi. Sâdan Halkevi Dergisi tertip heyetinde görev almış ve 1939 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı konuşmasını o yapmıştır (Burdur Halkevi Dergisi, C.1, S.10, s.1-2) .

Bir başka öğretmen ise “*temiz ahlâkı ve kıymetli çalışmaları*” ile tanınan, aynı zamanda Halkevi Kitapsaray Kolu üyesi Daim Karagöz'dür. Daim Karagöz 25 Ağustos 1939 Perşembe günü hayatını kaybetmiştir (Burdur Halkevi Dergisi, C.1, S.8, s.12).

Şekil 9.Cumhuriyet İlkokulu binası günümüzde Özel Eğitim İlkokulu ve Ortaokulu

Kışla İlkokulu, 1928 yılında köy odasında 3 sınıflı bir okul olarak eğitim-öğretime başlamıştır. Bir süre sonra öğrenciler Askeriye Yatılı Bölge Okulu'na nakledilerek 1941 yılına kadar burada okumuşlardır. 1943 yılında köylü ve devletin işbirliği ile yapılan okul 1956 yılına kadar hizmet vermiştir (Özdemir, 1998, s. 57). 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 72 kız öğrenci, 80 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91).

Şekil 10. Kışla İlkokulu eski ve günümüzde eğitim veren yeni binası

Mehmet Akif Ersoy İlkokulu, 1936-1937 yıllarında Yeni Mahalle Köprübaşı mevkiinde binanın temeli atılsa da maddi imkânsızlıklar yüzünden okul inşaatı tamamlanmamıştır. Yardımsever Hüsnü Bayer ve halkın yardımı ile 1945 yılında Hüsnü Bayer İlkokulu olarak eğitim-öğretime açılmıştır. Okulun ilk başöğretmeni Lütfi Özgün'dür. 1971 depreminde hasar gören okul kullanılmaz bir hale gelince aynı yerde barakalarda eğitime devam edilmiştir. 1973 yılında Çatalpınar mevkiinde okulun yeni binası yapılarak okulun adı Mehmet Akif Ersoy olarak değiştirilmiştir (Özdemir, 1998, s .57).

Şekil 11. Mehmet Akif Ersoy İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Akyaka İlkokulu, Akyaka köyünde eğitim-öğretime 1925-1926 yıllarında cami avlusu içindeki 2 odalı bir binada başlanmıştır. 3 yıllık eğitim-öğretim yapan okulun ilk öğretmeni Fahriye Hanım'dır. Kayıtlara göre ilk resmi öğrenci kütüğü 1939 yılında eğitimci Mustafa Kılınç tarafından tutulmuştur. 1944-1945 yılında yeni bina yapılarak 5 sınıfla eğitim öğretime devam etmiştir (Özdemir, 1998, s. 62-63). 1945-1946 eğitim öğretim yılında 38 kız öğrenci, 930 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 90).

Şekil 12. Akyaka İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.

Askeriye İlkokulu, Askeriye Köyü'nde köyün içerisinde 2 katlı, basık ve sıvaları dökülmüş bir okul bulunmaktayken, okulun yeniden yapılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine köyden 500 m uzakta bir okul yapılarak 1934 yılında eğitim öğretime başlamıştır. Daha sonra Askeriye, Çerçin, Kışla Köylerindeki halkın bir araya gelmesiyle imece usulüyle bir de pansiyon yapılmıştır. Okul bodrum hariç 2 katlıdır, 12 dersliği vardır ve göle nazırdır. Okulda yemekhane, mutfak, kiler, hamam ve tuvaletler okuldan ayrı olarak inşa edilmiştir (Şekil 13). Yemekhane yemekler temiz beyaz muşamba kaplı masalarda yenmektedir. Her öğrenci için masa, sandalye, tabak, çatal, kaşık ve peçetelik mevcuttur. Ancak yatakhane kısmında karyola eksiktir. Hamam 15 günde bir yanmaktadır. Bu durumda öğrenciler 15 günde bir yıkanmaktadır. Her öğrenci için ayrı ayrı peştamal ve havlu mevcuttur. Okul bahçesine 120'si meyve, 175 ise diğer türlerde ağacın dikimi yapılmıştır. Yatılı olarak sadece Çerçin ve Kışla Köyleri'nden öğrenci kabul edilmektedir. 1935-36'da 24'ü yatılı erkek olmak üzere toplam 107 erkek 57 kız öğrenci mevcuttur. Ertesi yıl bu sayı 56'sı yatılı 150 erkek, 58 kız olmak üzere 208'e; 1937-38 senesinde ise 62'si

yatılı 152 erkek 60 kız öğrenci okulda eğitim görmüştür. 193-39'da yatılı öğrenci sayısı 74'e yükselmiştir. Pansiyona kayıt olan öğrencilerin ailelerinden 8 aylık azık olarak 100 kg un, 25 kg bulgur veya fasulye, nohut, patates, 2,5 kg yağ, 4 kg soğan, 2 kg. tarhana, 2 yük te odun alınmaktadır. Bunların haricinde gazyağı, et, peynir, pekmez, zeytin vs. diğer besin maddeleri okul ve köy bütçelerinden karşılanmaktadır. Öğrencilerin Bir Haftalık yemek listesi aşağıdaki tablo 45'teki gibidir. Görüleceği gibi mönü çok zengin olmamakla birlikte, II. Dünya Savaşı arefesinde yeterli olarak kabul edilmiştir. Haftada 6 gün yemek çıktığına göre Pazar günleri öğrencilerin evlerine gittikleri anlaşılmaktadır (Özgün, 1939, s.9-11).

Tablo 45.

Askeri Köyü Pansiyonu'nun 1939'daki 1 Haftalık Yemek Listesi

Günler	Sabah	Öğle	Akşam
Pazartesi	Peynir	Patates	Bulgur Pilavı
Salı	Un Çorbası	Bulgur Pilavı	Nohut
Çarşamba	Tarhana Çorbası	Fasulye (Tahın Karması)	Pilav
Perşembe	Zeytin	Pilav	Patates
Cuma	Mercimek Çorbası	Nohut	Pilav
Cumartesi	Ihlamur	Fasulye (Un Tatlısı)	Pilav

1939'da okulda 5 sınıf ve 5 öğretmen vardır. Okulun başöğretmeni Lütfü Özgün'dür. Okulda Gazete, Spor, Müze, Gözlem, Müzik, Bahçe, Sağlık, Kütüphane, Ekonomi, Kooperatif ve Müsamere kolları mevcuttur (Özgün,1939, s.9-11).

1945- 1946 eğitim öğretim yılında 94 kız öğrenci, 118 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 90).

Şekil 13. Askeriye Yatılı Okulu-1939 (Burdur Halkevi Dergisi, C.1, Sayı:3, s.9)

Şekil 14. Şehit Hazım Bey (Askeriye) İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Aziziye İlkokulu, 1945 yılında imece usulü ile yapılan okul binada Aziziye İlkokulu eğitim öğretime başlamıştır. 1947 yılında bahçe ağaçlandırılması yapılmıştır. 1945-1946 eğitim öğretim yılında 67 kız öğrenci, 137 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 92) 1971 yılında depremden hasar gören okul binasının yerine 2 ek bina yapılmış ve 1973 yılında hizmete girmiştir (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 15. Aziziye İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Çatağıl İlkokulu, Köyde eğitim-öğretim 1935 yılından 1946 yılına kadar eğitimciler tarafından 3.sınıfa kadar sürdürülmüştür. 1946 yılında planlı bir okul binası yapılmıştır. Yaşar Özkan ve Hasan Çeliker isimli öğretmenlerle 5 yıllık eğitim-öğretime başlanmıştır. 1995 yılına kadar bu binada faaliyetlerini sürdüren okul yıkılmış yerine 1995 yılında yeni okul binası yapılmıştır (Özdemir,1998,s.63).

Şekil 16. Çatağıl İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Düğer İlkokulu, Köyde eğitim 1928 yılına kadar eski yazıyla, 1928 yılından sonra yeni yazıyla 3 yıl olarak devam etmiştir. 4. ve 5. Sınıf öğrencileri öğrenimini Hacılar Köyü'nde tamamlamıştır. 1948 yılında yeni okul binası yapılarak 5 sınıflı eğitim-öğretim köyde devam etmiştir. Öğrenci sayısı artınca 1976 yılında okula yeni bir ek bina eklenmiştir (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 17. Düğer İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.

Gökçebağ İlkokulu, 1940 yılında bir evde 3 yıl olarak bir eğitimle eğitim-öğretime yapılmaya başlanmıştır. 1943 yılında bir derslik, bir işlik ve lojman olarak yapılan okul 1981 yılına kadar kullanılmıştır. Günümüzdeki okul binası 1981 yılında 2 katlı, 14 derslikli olarak inşa edilmiş ve eğitim öğretime günümüzde bu binada devam edilmektedir (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 18. Gökçebağ İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Halicılar Vefik Kitapçığı İlkokulu, 1930 yılında Sala İlkokulu olarak Testos Ali Efendi ile eğitim öğretime başlamıştır. Şimdiki okul ise 1945 yılında Muallim Ali Rıza Efendi ile eğitim öğretime başlamıştır. 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 18 kız

öğrenci, 89 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91). Köyün adının Karcılar olarak değiştirilmesiyle, okulun adı da Karcılar İlkokulu olmuştur. Halıcılığın gelişmesiyle 1973 yılında köyün adı Halıcılar, okulun adı ise Halıcılar İlkokulu olmuştur (Özdemir, 1998, s. 63). Günümüzde Vefik Kitapçığı İlkokulu adını almıştır.

Şekil 19. Halıcılar Vefik Kitapçığı İlkokulu eski ve günümüzde eğitim veren yeni binası.

İlyas İlkokulu, 1933 yılında köylü tarafından yapılan binada 3 sınıflı İlyas Köyü İlkokulu olarak açılmıştır. 1945 yılında yapılan yeni okul binasına taşınarak 5 sınıflı ilkokul durumuna geçmiştir. Yeni binaya 1965 yılında ek olarak 2 derslik yapılmıştır. 1978 yılında geçici binada ortaokul açılmıştır. Köylü tarafından yapılan ortaokul 1980 yılında tamamlanmış ve ortaokul yeni binasında eğitim öğretime devam etmiştir (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 20. İlyas Köyü İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Kayaaltı İlkokulu, Köyde ilkokul 1316/1900 senesinde iki katlı kerpiç olarak inşa edilmiş ancak eğitime 1328/1912 senesinde başlayabilmiştir. Sırası ile Ömer Hafız, Mehmet, Süleyman, Dilbaşıoğlu Hilme ve Tahir Efendiler köyde öğretmenlik

yapmışlardır (Pamukçuoğlu,1939,s.12). Son iki öğretmenin Cumhuriyet Dönemi öğretmenleri oldukları anlaşılmaktadır. Tahir Efendi 1933-34 senelerinde köyde yeni bir okul binası yapımına öncülük etmiş ve 1939’da 400 lira harcanarak okulun üzeri kiremitle örtülmüştür (Pamukçuoğlu,1939,s.12; Pamukçuoğlu,1939,s.10). Okula ait 1924-1925 eğitim öğretim yılında Osmanlıca olarak yazılmış sınıf geçme defterlerinde bulunmaktadır. Sınıf geçme defterinde 1 nolu öğrenci olarak Hüseyin Efendi yazmaktadır. Latin harfleri ile ilk kayıtlar 1928-1929 öğretim yılına ait şahadetname ve tasdikname defterlerinden anlaşılmaktadır. Ders yılı raporlarındaki kayıtlara göre 1932-1933 eğitim öğretim yılından 1934-1935 eğitim öğretim yılı sonuna kadar “Kıravkaz İlk Mektebi” olarak anılmış, 1934-1935 öğretim yılı sonundan 1949-1950 eğitim öğretim yılı sonuna kadar da “Kıravkaz Köyü İlkokulu” olarak adlandırılmıştır. 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 72 kız öğrenci, 110 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91). 1974-1975 eğitim-öğretim yılında ortaokul açılmıştır. 1991-1992 öğretim yılında ilkokulla ortaokul birleştirilerek ilköğretim okulu olmuştur (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 21. Kayaaltı İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.

Kayış İlkokulu, 1929 yılında İdadi Mektebi mezunu muallim muavini Faik El ve ilk mektep mezunu Kuz köylü İsmail Hakkı tarafından eğitim-öğretime başlanmıştır. Okul binası olarak seçilen bir köy evinde çevre köylerden gelen öğrencilere yeni Türk alfabesi öğretilmiştir. 1933 yılında köylü tarafından bir okul yapılmış, okulun alt katı demirci ve kalaycı yetiştirecek atölye olarak düşünülmüştür. Ancak öğrenci bulunamadığından amaca yönelik kullanılamamıştır. 1973 yılında devlet tarafından 5 derslikli bir okul yapılmıştır ve günümüzde eğitim öğretim bu binada devam etmektedir (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 22.Kayış İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Taşkapı İlkokulu, 1938 yılında mescit şeklinde yapılan okulda eğitimci Mustafa Acar tarafından 25 öğrenci ile 3 yıllık eğitime başlanmıştır. 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 34 kız öğrenci, 31 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91).1949 yılında tek derslikli 5 yıllık eğitim veren ilkokul yapılmıştır. 1951 yılında devlet tarafından yeni bir okul binası yapılarak eğitim-öğretime açıldı. Bu okulun ihtiyaca cevap vermemesi yüzünden 1977 yılında yeni okul binası yapılmıştır ve eğitim öğretim günümüzde bu okul binasında devam etmektedir (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 23.Taşkapı İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Yarıköy İlkokulu, 1929 yılında Yeni Türk Alfabesiyle öğretmen Şükrü Öner ile 3 sınıflı olarak eğitim-öğretime başlamıştır. 4. ve 5. Sınıflar Hacılar Köyü'nde eğitim öğretime devam etmiştir. 1946 yılında 5 sınıflı okul yapılarak hizmete girmiş, Hacılar köyüne giden öğrenciler kendi köylerinde öğrenimlerini sürdürmeye başlamışlardır. 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 42 kız öğrenci, 59 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91). Okul ilk mezunlarını 1947 yılında vermiştir. 1971 yılında depremde yıkılan okul yerine devlet aracılığı ile 1972 yılında yeni okul binası yapılmıştır (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 24. Yarıköy İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.

Yazıköy İlkokulu, Okul 1929 yılında Latin Harfleri ile eğitim-öğretime başlamıştır. Daha önceki yıllarda Arapça eğitimi yapılıyordu. Okulda eğitim 3. sınıfa kadar veriliyordu. 4. ve 5. sınıfı okumak isteyenler öğrenciler Hacılar Köyü Yatılı Bölge Okulu'nda eğitim görmüştür. Köyde bir eğitimle 1946 yılına kadar okuma yazma çalışmaları yapılmıştır. 1946 yılında 5 sınıflı bir ilkokul yapılarak öğrenciler beşinci sınıftan mezun olmaya başladılar. 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 21 kız öğrenci, 57 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91). 1971 yılındaki depremde okul yıkılınca 1972 yılında devlet aracılığı ile yeni bir okul binası yapılmıştır (Özdemir, 1998, s. 63).

Şekil 25. Yazıköy İlkokulu eski binası ve günümüzde eğitim veren binası.

İstiklal İlkokulu, Okul 1905 yılında Karasenir Mahallesi'nde iki odalı bir evde Fevziye Okulu adında eğitim-öğretime başlamıştır. Okulun ilk öğretmeni Hasan Tecimen'dir. 1922 yılında Ekmekçi Tomos'un evi, Başöğretmen İsmail Hakkı tarafından okul olarak kullanılmaya başlanmıştır. İki katlı, 6 odalı olan bu binada 5 sınıfla eğitim-öğretime devam etmiştir. 1943 yılına kadar Fevziye İlkokulu olarak eğitime devam eden okulun ismi, 1944 yılında İnönü İlkokulu olarak değişmiştir. 1953 yılında okulun adı İstiklal İlkokulu olarak değiştirilmiştir. 1965 yılında 10 derslikli olarak hizmete açılan okul günümüzde de bu binada eğitim öğretime devam etmektedir (Özdemir, 1998, s. 55).

Şekil 26. İstiklal Ortaokulu günümüzde eğitim veren binası.

Sakarya İlkokulu, Burdur'un Yoğurtçu Mahallesi'nde 1895-1896 yılları arasında açıldığı tahmin edilen bu okul Burdur'da açılan ilk mekteptir. Burdur'da açılan ilk iptidai mektebine 18 Aralık 1893 tarihinde Mustafa Efendi adında bir öğretmen atanmıştır. Mustafa Efendi'nin 1893 tarihinde atanması bu mektebin 1893 tarihinde açıldığının kuvvetli bir göstergesidir. Toprak dam bir kiliseden çevrilerek sağ tarafta Mescid-i Osman, sol tarafta Muallim Sıbyan gibi bölümler yapılarak bir eğitim yuvası haline getirilmiştir. Hacıoğlu Sıbyan Mektebi diye anılmaya başlanan okul 1903 yılında yeniden yapılmıştır. Öğretmeni Konyalı Mustafa Efendi olduğu için Konyalı Mektebi diye anılmıştır. Burdur'da meydana gelen 1914 depreminde yıkılan okulun yerine yeni bir bina yapılmıştır. 1917 yılında bazı değişiklikler yapılarak Rehber-i İntizam adıyla ortaokul seviyeli bir okul haline getirildi. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra okulun adı Sakarya olarak değiştirilmiştir. 1925 yılında okul bahçesi genişletildi. 1959-1960 yılında 5 sınıflı bir okul yapıldı. Okul günümüzde Sakarya Mahallesinde ilkokul olarak eğitim öğretime devam etmektedir (Özdemir, 1998, s. 55).

Şekil 27. Sakarya İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Osmanlı'dan günümüze eğitime devam eden bu okula ait çeşitli evrak defterleri günümüze ulaşmayı başarmıştır. Bu kayıtlardan en önemlisi öğrenci tasdiknâme defteridir. İlgili defterlerde 1926-29 senelerine ait mezun olan öğrenciler yer almaktadır. 1926-27 senesi eğitim öğretim yılı sonunda 17 Ağustos 1927'de 20 öğrenci mezun olmuştur. 1927-28 senesi eğitim öğretim yılı sonunda 22 Eylül 1928'de ise 18 öğrenci mezun olmuştur. Bu öğrencilerin 6'sı pekiyi, 5'i iyi, 6'sı orta,

1'i ise karib-i vasat notuyla mezun olmuştur. 1928-29 mezunları tablo 46-47'de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü savaş yıllarında doğan çocuklar Cumhuriyet'in ilk okuryazar kitlesi olarak toplum hayatına atılmışlardır. Bu öğrencilerde dikkati çeken başka bir husus da tamamının imzalarını Latin Alfabesi ile atmış olmalarıdır. Hâlbuki okulun tasdiknâme defterinin matbu kısmı Eski Harfli, kalemle yazılı kısımları ise Latin Alfabesi ile yazılmıştır. Okulun resmî mührü de Eski Harflilerdir. Mühre göre okulun resmî adı: *Türkiye Cumhuriyeti Burdur Vilâyeti Merkez Sakarya Erkek İlk Mekteb Baş Muallimliği'dir*. Bir yıl sonra Harf İnkılâbı ile birlikte eski harfli tasdiknâme defteri kullanılmaya devam edilirken, mührün Latin Alfabesi ile değiştirildiği görülmektedir. Mührün üzerindeki isim: *TC. Burdur Sakarya İlk Mekteb Baş Müdürlüğü*, tarih ise 1929'dur. 15 Eylül 1929'da okuldan 24 öğrenci mezun olmuştur. Bu öğrenciler, Türkçe, Tarih-Coğrafya, Tabiat-Eşya, Hesap-Hendese, Resim-Elişi, Cimnastik ve Musiki derslerinden sınava girip başarılı olmaları halinde mezun oluyorlardı (Sakarya İlkokulu Tasdiknâme Defterleri 1-3).

Tablo 46.

1928 Yılında Sakarya İlkokulu'ndan Mezun Olan Öğrenciler

Sıra	Okul numarası	Öğrencinin Adı	Baba Adı	Doğum Tarihi	110 üzerinden aldığı not ve karşılığı
1	92	Mehmet	Ömer	1330/1914	108-Pekiyi
2	183	Hasan	İsmail	16 Şubat 1330/1 Mart 1915	104-Pekiyi
3	271	Zeki	Rahmi	27 Mayıs 1334/27 Mayıs 1918	99-Pekiyi
4	176	Mustafa	Hüseyin	25 Ağustos 1330/7 Eylül 1914	97-Pekiyi
5	11	Niyazi	Hüseyin	1 Temmuz 1331/14 Temmuz 1915	96-Pekiyi
6	199	Necip	Ahmet	13 Mart 1331/ 26 Mart 1915	95-Pekiyi
7	1	Mehmet	Hüsnü	6 Mart 1331/ 19 Mart 1915	93-İyi
8	12	Salih	Yusuf	15 Mart 1329/ 28 Mart 1913	92-İyi

9	128	İsamil	Hüseyin	1337/1921	87-İyi
10	207	Ali	Ahmet	1330/1915	87-İyi
11	291	Reşat	Süleyman	----	83-İyi
12	131	Numan	Hakkı	11 Mart 1330/ 24 Mart 1914	75-Orta
13	92	Ali	Kamil	5 Mart 1327/ 18 Mart 1911	74-Orta
14	205	Süleyman	Süleyman	8 Mart 1326/ 21 Mart 1910	73-Orta
15	174	Mehmet	Arif	12 Mart 1329/ 25 Mart 1913	67-Orta
16	303	Salih	Hüsni	4 Mayıs 1330/ 17 Mayıs 1914	66-Orta
17	---	Hasan	Hüseyin	1327/1911	60-Orta
18	305	Reşat	Osman Nuri	15 Mart 1327/ 28 Mart 1911	58-Karib-i vasat

Sakarya İlkokulu Tasdiknâme Defteri.

Tablo 47.

1929 Yılında Sakarya İlkokulu'ndan Mezun Olan Öğrenciler

Sıra	Okul numarası	Öğrencinin Adı	Baba Adı	Doğum Tarihi	110 üzerinden aldığı not ve karşılığı
1	15	Abdullah	Nazif	1333/1917	İyi
2	17	Abdullah	Osman	1331/1915	İyi
3	117	Mustafa	Hamdi	1330/1914	Orta
4	118	Halil	Osman	1331/1915	İyi

5	138	Rifat	Mustafa	1330/1914	İyi
6	187	Kadir	İbrahim	1332/1916	Orta
7	100	Osman	Yunus	1331/1915	Orta
8	203	Haydar	Rıza	1333/1917	İyi
9	206	Mustafa	Ali Rıza	1329/1913	İyi
10	208	Süleyman	Sabri	1327/1911	İyi
11	217	Recai	Mehmet	1330/1914	Pekiyi
12	227	Emin	Sait	1332/1916	İyi
13	290	Refik	İbrahim	1330/1914	İyi
14	370	Sadi	İbrahim	1332/1916	İyi
15	386	Hamdi	Veli	1332/1916	Pekiyi
16	389	Tahsin	Hüsnü	1332/1916	Pekiyi
17	390	Hüseyin	Ali	1329/1913	Orta
18	391	Mehmet	Süleyman	1332/1916	Orta
19	392	İsmail	Ali	1331/1915	İyi
20	393	Hilmi	Kebapçioğlu ²	1332/1916	Orta
21	394	Veysel	Nuri	1334/1918	Orta
22	395	Tevfik	Abdullah	1331/1915	Orta
23	397	İbrahim	Süleyman	1333/1917	Orta
24	132	Sabri	Mustafa	1332/1916	Pekiyi

Sakarya İlkokulu Tasdiknâme Defteri.

² Baba adı yerine yanlışlıkla aile adı yazılmıştır.

Burdur Turan İlkokulu, Burdur'un Üçdibek Mahallesi'nde 1898-1899 yılında Hamidiye İnas mektebi olarak açılmıştır. Padişahın doğum gününde açılmasından dolayı Burdur'un ilk kız mektebi olan bu okula Hamidiye adı verilmiştir. Meşrutiyetle birlikte pek çok okulun ismi değiştiğinden dolayı 1912 yılında okula ilk hava Şehidi olan Asım Bey'in adı verilmiştir.

İlk Başöğretmeni Uluborlulu Halıcı Mehmet Efendi'dir. Bu öğretmen halı işletmesini bitirdiği için okulda kız öğrencilere bir halı tezgâhı kurarak öğrencilerine halı işlemlerini öğretmiştir. Burdur'a ilk halı işlemlerini Mehmet Efendi getirmiştir. Bu sebepten Halıcı Mehmet Efendi diye tanınırdı. Okul kız okulu olarak eğitim hayatına devam etmiştir. Okulun resmî adı Burdur Turan İlk Kız mektebi idi. 1924-1925 öğretim yılında İptidai Meclisi kararıyla adı Turan İlkokulu olarak değiştirilmiş ve 1926 yılında karma olarak öğrenime başlamıştır. Okuldaki değişimi fotoğraflardan da takip etmek mümkündür (**Ek-3**). 1929 yılında öğrenci sayısının artması üzerine çevresindeki evler istimlak edilerek bahçesi genişletilmiş, iki derslikli bir baraka yapılmıştır. 1956 yılında okulda öğrenim yapılamaz raporu verilince Hüsnü Bayer İlkokulu'na taşınarak devlet tarafından 10 derslikli bugünkü binanın yapımına başlanmıştır. 1962 yılında binanın tamamlanması üzerine okul kendi binasına taşınmıştır. Okulun ismi 2017 yılında Şehit Hakan Aktürk Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi adıyla değiştirilerek özel eğitim okulu olarak eğitim öğretime devam etmektedir (Özdemir, 1998, s. 55).

Şekil 28. Turan İlkokulu binası günümüzde Şehit Hakan Aktürk Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi.

Buğdüz Ömer Naci Bozkurt İlkokulu, Buğdüz Köyü İlkokulunun eğitim-öğretime ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. 1927'den önce Arap harfleriyle eğitim veren okul 5 yıl üzerinden mezun vermiştir. 1928 yılından sonra Latin alfabesiyle eğitim öğretime devam etmiştir. 3 sınıfı bulunan okulda eğitim-öğretim 1944 yılına kadar devam etmiştir. 1944 yılında köylülerin katkısıyla yeni bir okul yapılmıştır. 1944-1945 yılında 5 yıllık öğretime geçmiştir. (Özdemir, 1998, s. 55). 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 52 kız öğrenci, 112 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 91).

Şekil 29. Buğdüz Ömer Naci Bozkurt İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

Hacılar İlkokulu, 1922 yılında Antalya Muallim Mektebi mezunu Refik Bey tarafından köy odalarında eğitim-öğretime başlamıştır. 1926 yılında devletin teşvikiyle ve halkın desteğiyle Yatılı Bölge Okulu yapılmıştır. 1945- 1946 eğitim öğretim yılında 38 kız öğrenci, 94 erkek öğrenci bu okulda öğrenim görmüştür (Erdem, 1946, s. 90). 1971 yılında tamamen yıkılan okulun yerine 3630 metrekare alana 2 bina ilkokul olarak yapıldı (Özdemir, 1998, s. 55).

Şekil 30. Hacilar Yılmaz Turgan İlkokulu günümüzde eğitim veren binası.

4.2.2.2. Ortaokullar. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduktan sonra ortaöğretimin ilk devresini oluşturan ortaokullar, ilk on yıl sadece liselere öğrenci yetiştiren okullar olarak açılmıştır. 1930 yılından sonra orta dereceli meslek okullarının açılmasıyla, bu okullar öğrencileri hem belli bir mesleğe yöneltmeye, hem de liseye hazırlayan kurumlar haline getirilmiştir (Özodaşık, 1999, s. 222).

Orta dereceli okulların amaçları geniş ve net bir şekilde ilk defa 1927 Lise ve Orta Mektepler Talimatnamesi'yle belirlenmiştir. Talimatnamede orta mektepleri, öğrencileri liseye hazırlayan ve mesleki bazı bilgiler veren okullar olarak tanımlamıştır. Orta mektepler öğrencilerin iyi huylu, iyi bir aile bireyi, bir meslek adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı sıfatıyla millet içinde faydalı işlerde bulunmasını, boş zamanları iyi değerlendirmesi ve memleket için faydalı bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Bu amaçlar 10 Kasım 1930 Talimatnamesi'nde de değiştirilmeden kabul edilmiştir.

1930 Lise ve Orta Mektepler Talimatnamesi, öğretmenlerden Cumhuriyet eğitimini vermek için programları ve her fırsatı değerlendirmelerini istemiştir. Özellikle Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Sosyoloji, Felsefe, Cumhuriyet ve yurttaşlık eğitiminin verildiği dersler üzerinde önemle durulmuştur. 1924 programında ortaokullarda din dersi okutulmaktadır; fakat lise müfredatında din dersi yer almamıştır. 1930 yılında ise din dersi ortaokullarda da tamamen kaldırılmış uzun bir zaman da din dersi programa girmemiştir.

1944 tarihli Lise ve Ortaokul Talimatnamesinde Ortaokullar için bariz bir değişiklik yapılmamıştır. Talimatname ile ortaokulların amaçları ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerden beklentiler şu şekilde ifade edilmiştir: Türkiye Cumhuriyeti'nin, milli ahlakını benimsemiş ve pozitif bilim anlayışına sahip, çalışkan, yararlı bir vatandaş olarak yetişmek, öğrencilerin bilgilerini gerçek hayatta kullanma yollarını öğretmek, ilerleyen yıllarda öğrencilerin yeteneklerini geliştirerek meslek seçmesini kolaylaştırmak, iyi ahlak sahibi, ruha ve bedenen sağlam olan ve öğrencilerin yüksek bir kültür seviyesine çıkmasını amaç edinmiştir.

1948 tarihli İlkokul Programı yayımlandıktan sonra Ortaokul Programında da bir değişiklik yapılmıştır. Bu nedenle 1949 yılında Ortaokul Programı Projesi hazırlandı. Programın tümüne baktığımızda toplumu ve bugünkü hayat şartlarının istediği insan tipini yetiştirmeyi amaç edinmiştir. 4. Milli Eğitim Şurasında Demokratik Eğitim İlkeleri okulun amaçları arasında yer almıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde ortaokul programlarında ilk defa eğitim ve öğretim ilkeleri belirlenmiştir. Bu ilkeler kısaca: Ortaokulun milli bir kurum olduğunu, okulda pratik işe yarar bilgilere ve becerilere önem verilmesi gerektiğine, okulun öğrencilere fikirlerini ve duygularını serbestçe anlatma imkânı vermesine, okulun her öğrenciyi kendi yetenekleri ve sınırları içinde yüksek başarıya götürmesini, okulun öğrencilerde güzel şeylere karşı sevgi ve bağlılık uyandırmasını iyiyi doğruyu arayıp bulma alışkanlığı kazandırmasını ilke edinmiştir. Görüldüğü gibi 1949 tarihli ortaöğretimin amaçları 1948 tarihli ilkokul programının benzeridir. İki öğretim kurumunda insan yetiştirme amaçlarında birlik sağlamaya çalışıldığı görülmektedir (Özodaşık, 1999, s. 224-227).

4.2.2.2.1. Burdur Ortaokulu. Burdur'da 1906 yılında mevcut 3 sınıflı rüşdiyeye iki sınıf daha ilave edilerek 5 senelik bir idadi teşkil edilmiştir. 1915 yılında bu sınıflara bir sınıf daha ilave edilerek 6 senelik bir idadi olmuştur. Bu idadi 8 yıl eğitim öğretime devam etmiş olsa da 1923 yılında İdadilerin lağvedilmesi üzerine bir devreli lise olarak 2 yıl eğitim vermiştir. İlk kısım sınıfların ayrılmasıyla bu mektep 1925 yılında ortaokul olarak açılmıştır (Yücel, 1938, s. 635).

Tablo 48.

1933-1934 Yıllarında Burdur'da Ortaokul Kütüphanesindeki Kitap Mevcudu

Vilayet Adı	Türk Lisanı		Ecnebi Lisanı			Genel Toplam
	Türk Harfi	Arap Harfi	Toplam	Şark Dili	Ecnebi Dili	
Burdur	514	560	1074	-	-	1074

B.V.U.İ.M, Neşriyat No:60, s. 69.

Tablo 48'de 1933-1934 Yıllarında Burdur Ortaokul kütüphanesinde 1074 kitap bulunmaktadır. Listede dikkati çeken bir husus da Harf inkılabına rağmen kütüphanedeki kitapların çoğunun Arap Harfli olmasıdır. Yine dikkati çeken başka bir husus da Latin Harfleri'nden Türk Harfi olarak bahsedilmesidir.

Burdur Ortaokulu'na sadece şehir merkezinde yaşayanlar değil ilçe ilkokullardan mezun olan öğrencilerin de devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim 1939 yılında Tefenni İlkokulu öğrencileri Gazi İlkokulu öğrencilerine yazdıkları mektupta bu hususu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin yazdığına göre, Tefenni İlkokulu'ndan her yıl 20-25 civarında öğrenci mezun olmaktadır. Bu öğrencilerden bazıları "*ulusa yarayışlı olmak için*" Burdur Ortaokulu'na gitmektedirler (Çamoğlu, 1939, s.14).

1939'da okulun Müzik Öğretmeni Fahriye Bilge aynı zamanda Burdur Halkevi Ar Kolu başkanlığını da yürütmekteydi. Bilge yetiştirdiği 15-20 öğrenci ile halka 11 konser vermiş ve bu konserleri 6700 kişi izlemiştir (Burdur Halkevi Dergisi, C.1, S.5, s.15-16). Fahriye Bilge'nin yanında Türkçe Öğretmeni A. Selçuk Köseoğlu da *Burdur Halkevi Dergisi'nin* yazı işleri müdürlüğünü yürütmektedir. Ancak Köseoğlu 18 Eylül 1939 Pazartesi 19.00 sıralarında Memleket Hastanesi'nde hayatını kaybetmiştir. "*Feragati nefisle vatna ve millet işlerinde yılmadan ve bıkmadan çalışan temzi nasıyeli*" ifadeleri kullanılan Köseoğlu için büyük bir tören düzenlenmiş ve "*Aziz ölü layık olduğu merasimle ebedi metfenine*" götürülerek defnedilmiştir. (Burdur Halkevi Dergisi, C.1, S.8, s.12). Derginin 9. sayısında Nuri Ermiş tarafından Köseoğlu'nun hayat hikâyesi kaleme alınmıştır (Ermiş, s.2-4).

1945-46 senesinde Ortaokulda 2'si kadın 10'u erkek 12 öğretmen görev yapmaktaydı (Erdem, 1946, s.87). 12 öğretmene düşen öğrenci sayısı ise 183 idi. Öğrencilerin 69'u birinci sınıf, 48'i ikinci sınıf, 66'sı ise üçüncü sınıf öğrencisidir. Tablo 49'da görüleceği gibi öğrencilerin 37'si (% 20) kız, 146'sı erkek (% 80)'tir. Öğrencilerin 29'u pansiyonda yatılı olarak kalmaktadır (Erdem, 1946, s.89)

Tablo 49.

Ortaokullarda Öğrenci Durumu

Ortaokul	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	Toplam
Erkek	58	37	51	146
Kız	11	11	15	37
Toplam	69	48	66	183

Rıza Erdem,1947, s.88

4.2.2.3. Liseler. Cumhuriyet ilan edilmeden önce rüşdiye, idadi ve sultani gibi farklı isimler altında eğitim veren ortaöğretim kurumları, bu dönemde üç yıllık eğitim veren ortaokul ve lise olarak iki kısma ayrılmıştır. Ortaokul öğrencilerini liseye, liselerin de yüksekokullara öğrenci hazırlayan kurumlar olmasından dolayı ortaöğretimler aynı zamanda meslek bilgilerinin verildiği yerler olarak görülmüştür. Bu bağlamda hazırlanan yeni programlarda Cumhuriyet fikrinin yerleşmesinin yanı sıra bazı mesleki bilgilerin verilmesine de özen gösterilmiştir (Dağcı, 2008, s. 111). Cumhuriyetin ilk yıllarında Lise programlarında, Fransız ve Latin kültürlerinin etkisi altında kalan müfredatın yerine, milli ve yerli müfredata yer verilmesi kararlaştırılmıştır. Birinci ve İkinci Heyet-i İlmiye toplantılarında, lise son sınıfların fen ve edebiyat kollarına ayrılması, özellikle Cumhuriyet fikrinin toplumda yerleşmesine hizmet edecek programların hazırlanmasına özen gösterilmiştir (Sakaoğlu, 2003, s. 214).

1924 müfredat programı Cumhuriyet Dönemi'nin ilk lise programı olup özellikle tarih dersi üzerinde durulmuştur. Tarih dersinin içeriğinden saltanatla ilgili bölümler çıkartılarak, İstiklal Harbi, Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu, Sevr ve Lozan antlaşmaları, Cumhuriyetin ilan edilmesi, Halifeliğin kaldırılması gibi konular eklenmiştir (Cicioğlu, 1985, s. 197).

İkinci Heyet-i İlmiye toplantısının en çok tartışılan ve en önemli konusu şüphesiz kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönünde kız liselerinin eğitim-öğretim süresinin erkek liselerin eğitim-öğretim süresiyle eşitlenmesi olmuştur. Kız liselerinin eğitim programlarıyla erkek liselerinin eğitim programlarının aynı olması kararlaştırılmıştır. Ayrıca okul kitaplarının yazılması için yarışma usulü benimsenmiştir. 1926 yılında toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye ise Maarif Vekili Necati Bey başkanlık etmiş ve liselerin belirli merkezlerde çoğaltılarak güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

22 Mart 1926 tarihinde TBMM’de çıkarılan 189 sayılı kanunda (Maarif Teşkilatına Dair Kanun) ortaöğretim okullarının süresi üç yıl olarak belirtilmiştir. Bu yasayla yerel yönetimler tarafından yürütülen mesleki ve teknik öğretim kurumları da Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine alınmıştır. 1952 yılına gelindiğinde orta öğretim okullarının süresi dört yıl olmuş, 1955 yılında ise ortaöğretim okullarının süresi tekrar 3 yıla indirilmiştir (Güven, 2015, s. 284).

4.2.2.3.1. Burdur’da açılan liseler. Burdur Lisesi, 1923 yılında idadiler kaldırılınca mevcut idadi tek devreli lise haline getirilmiş ve iki yıl tek devreli lise olarak öğretim yapan okul 1925 yılında tekrar ortaokula dönüştürülmüştür. Üç yıllık tedrisat Zafer Mahallesi’ndeki kilise binasında 1945–1946 yılına kadar devam etmiştir.

Özel İdarenin, Vekâletin, Belediye ve halkın yardımlarıyla Lise binasının temeli 1936 yılında atılmış ve binanın inşaatı 1946 yılında tamamlanmıştır. Bu tarihten itibaren yine ortaokul olarak bu yeni binada kalmıştır. Bahçesi ile birlikte 43.207 metrekare toplam alanı olan bina ortaokul olarak 1945–1946 eğitim öğretim yılında açılmıştır. 1951-1952 eğitim öğretim yılında 24.09.1951 tarihinden itibaren lise olarak eğitim verilmiş ve lise sınıflarına şube açılmıştır. 1952- 53 eğitim öğretim yılında lisenin ikinci sınıfı, 1953-54 eğitim öğretim yılında üçüncü sınıfı ve 1954-55 eğitim öğretim yılında ise dördüncü sınıfın açılmasıyla tam teşekküllü bir lise olarak eğitime devam etmiştir.

1954-1955 eğitim öğretim yılında 7 sınıf ve 13 şube olarak eğitime devam etmiştir. O yılda ayrı ayrı iki kitaplığı olan liseenin 20 bin cilt kitabı vardır. Ayrıca fizik, kimya ve tabiat bilgisi dersleri için laboratuvar vardır. Laboratuvar malzemeleri 1950 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından liseye hediye edilmiştir. Lise

bünyesinde resim atölyesi, biçki-dikiş atölyesi, tarih, coğrafya, müzik ve lisan dersaneleri bulunmakta ayrıca müstakil ve birçok ihtiyacı karşılayacak beden eğitimi salonu bulunmaktadır. Üç katlı olan bina bütün ihtiyaçları karşılayacak şekilde tertiplenmiştir. 1955 yılında 62 kız ve 366 erkek olmak üzere 448 öğrencisi bulunmaktadır. Okul müdüründen başka 26 öğretmen, üç müdür yardımcısı, bir kâtip ve birde ders aletleri memuru görev yapmaktadır. Almanca, Fransızca ve İngilizce gibi yabancı dil dersleri de verilmektedir (Burdur Valiliği, 1955, s. 62-63).

Lise binası ise 1971 yılında depremden dolayı tamamen hasar görmüş, aynı yıl 7 adet baraka inşa ettirilerek eğitim öğretim barakalarda devam etmiştir. Günümüzde eğitim veren okul binasının temeli 1972 yılında atılmış ve 1974 yılında inşaat bitirilerek ortaokul ve lise olarak öğretime açılmıştır (<http://burdurlisesi.meb.k12.tr/>)

Şekil 31. Burdur Lisesi günümüzde eğitim veren binası.

Burdur Kız Meslek Lisesi, Okul 1944-1945 eğitim-öğretim yılında Akşam Kız Sanat Okulu olarak öğretime başlamıştır. 1947 yılında 3 kadın öğretmen bu okulda görev yapmıştır. 1945-1946'da okulun 1. Sınıfında 69, 2. Sınıfında 66 olmak üzere toplam 135 öğrenci öğrenim görmekteydi. Kızlar içinde yatılı olarak öğrenimi sürdüren öğrenci yoktur. (Erdem, 1946, s. 87-88) 1951-52 eğitim- öğretim yılında Kız Enstitüsü olarak faaliyete geçmiştir. 1955-56 yılında Konak mahallesindeki yeni binasına taşınmıştır. 1967 yılında 18 öğretmen 182 kız öğrenci, 2 memur ve 5 hizmetli görev yapmıştır. Akşam Kız Sanat Okulu ve Genel Müdürlüğüne bağlı üç

ilçede kadın kursu bulunmaktaydı (Burdur Valiliği, 1967, s. 167-168). 1974-1975 öğretim yılında 3. Beş yıllık kalkınma planı hedeflerine ve 9. Milli Eğitim şurası kararlarına uygun olarak Kız Meslek Lisesi adını almıştır (Özdemir, 1998, s. 53). Günümüzde Emekevler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ismiyle eğitim-öğretime devam etmektedir.

Şekil 32. Burdur Kız Meslek Lisesi günümüzde eğitim veren binası.

Burdur Endüstri Meslek Lisesi, Okul 1943-44 eğitim öğretim yılında Erkek Sanat Enstitüsü olarak şimdiki alayın bulunduğu yerde tesviyecilik, demircilik, marangozluk bölümleriyle kurulmuştur. 1945-46 eğitim-öğretim yılında okulda 16 erkek öğretmen görev yapmaktaydı. Öğrencilerden 38'i yatılı olmak kaydıyla, 119'u 1. Sınıf, 52'si 2. Sınıf, 23'ü 3. Sınıfta toplam 194 öğrenci öğrenim görmekteydi (Erdem, 1946, s.87-89).

1967 yılında günümüzdeki binada Erkek Sanat Enstitüsü olarak açılmıştır. 1967 yılında 22 öğretmen 274 öğrenci, 3 memur, 8 hizmetli görev yapmaktadır. Bünyesine bağlı 4 ilçede sabit kursları faaliyet göstermektedir. Bu kurslarda 8 öğretmen çalışmaktadır. (Burdur Valiliği, 1967,s. 167-168) 1966 yılında yeni derslik binası eklenerek elektrik bölümüyle birlikte bölüm sayısı dörde çıkmıştır (Özdemir, 1998, s. 53). Okul günümüzde Burdur Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ismiyle eğitim öğretime devam etmektedir.

Şekil 33. Burdur Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi günümüzde eğitim veren binası.

4.2.2.4. Üniversiteler. Cumhuriyet Dönemi'nde Burdur'da araştırma zamanımız olan 1923-1950 yılları arasında bir üniversite bulunmamaktadır.

4.2.2.5. Kütüphaneler.

4.2.2.5.1. *Burdur Halkevi Kütüphanesi.* Bir kültür yuvası olarak görülen halkevleri, bu görevlerini yerine getirirken öncelikle kendi koşullarından çok yöredeki halkın koşullarını göz önüne almışlardır. Kütüphaneler de yörelere göre, halkı okumaya ve kütüphaneyi kullanmaya sevk etme politikası izlemiştir. Bazı kütüphanelerde, bilimsel araştırma yapan kişilere özel odalar ayrıldığı da görülmektedir (Erol, 2000, s. 477).

Halkevi kütüphaneleri bir kurum olarak kendi bünyesinde çeşitli etkinlikleri barındırması açısından önem arz etmektedir. Halkevlerinin çeşitli etkinlikleri ve kursları bünyesinden barındırması nedeniyle burada yer alan kütüphaneler geniş bir okuyucu kitlesine sahiptir. Halkevine müzik, tiyatro, folklor çalışmasına ya da bir spor kursuna gelen gençler, kurs, ders veya prova saatlerini beklerlerken bu boş zamanlarında bir şeyler okumak için kütüphaneye gitmişlerdir. Bu kurs ve etkinliklerden yararlanan gençler bu sayede halkevi kütüphanelerinin değişmez okuyucuları olmuşlardır. Halkevi kütüphaneleri barındırdığı zengin kitap koleksiyonlarıyla yıllarca halka hizmet vermiş mahalle, köy ve cezaevlerinde okuma odaları açarak halkın kültürel gelişimine katkı sağlamıştır. Halkevleri çalışma talimatnamesinin 89. maddesinde “*Kütüphaneler halk bilgisinin ilerlemesinde*

başlıca âmildir. Bu sebeple her Halkevinde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması Halkevinin ilk kurulma şartlarından sayılır.” İfadesi şüphesiz halkevleri kütüphanelerinin misyonunu en açık şekilde ifade etmiştir (Özer, 2015, s. 349).

1933-1934 yıllarında Burdur şehir merkezinde bir adet okuma odası olmasına rağmen bu tarihlerde Burdur köylerinde okuma odaları bulunmamaktadır (B.V.U.İ.M, Neşriyat No: 60, s.3).

Burdur Maarif Müdürlüğü bünyesinde bulunan vakıf kütüphanesi ve halk okuma odasına ait kitaplar 1935 yılında halkevinin açılmasıyla birlikte halkevi kütüphanesine devredilmiştir. Vakıf kütüphane defterine göre devredilen bu kitapların sayısı 2226 cildi eski ve 955 cildi yeni olmak üzere toplam 3181 adettir. Aradan geçen 3 yılda Burdur Halkevi kütüphanesindeki kitap sayısında artış görülmüş, 1938 yılında kitap sayısı 4789’a çıkmıştır. Halkevi kütüphanesinde 1937-1938 yıllarında bir yıllık süre zarfında 24.300 kişi faydalanmıştır. Haziran 1938’den Haziran 1939’a kadar bir yıllık sürede 22.947 kişi halkevini ziyaret etmiş, çeşitli konulara ilgili 1944 kitaptan faydalanmıştır. Kütüphanede yeni eserlerden zaman zaman sergiler düzenlenmiştir. 1940 yılı Mart ayında yapılan sergiye vatandaşlar yoğun bir ilgi göstermiştir. Kütüphanenin haftanın her günü açık olmasına ve okuyucuların kütüphanelerden olabildiğince yararlanmasına dikkat edilmiştir. Kütüphaneye gelen yeni kitaplar ve eserler le ilgili okurlara bilgilendirilmiştir. 1948 yılında kütüphanede bulunan eser sayısı on bini bulmuştur (Özer, 2015, s. 349).

Şekil 34. Halkevi Kütüphanesi'nin içerisinde yer aldığı Halkevi Binası 1936 (Burdur, C.I, Sayı:1, Şubat 1939, s.2.)

Tablo 50.

1933-1934 Yıllarında Burdur'da Halk Okuma Odalarında Okuyucu Sayısı ile Mesleklerini Gösteren Tablo

Okuyucuların Meslekleri		Türkçe ve Edebiyat	Tarih ve Coğrafya, Yurt Bilgisi	Hesap ve Hendese	Tabii İlimler	Felsefe, Mantık, Ruhiyat, Ahlak, Terbiye	Tıbbi ve sıhhi Bilimler	Edebi Eserler	Hikâye, Masal, Romanlar	Siyasi, İçtimai gazete ve mecmualar	Toplam
Öğrenci	E	3	5	-	1	3	1	1	63	36	113
	K	2	1	-	3	1	-	2	36	11	56
Öğretmen	E	2	3	4	-	2	-	-	1	35	47
	K	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Sivil ve Askeri memurlar	E	2	-	-	-	-	-	-	1	5	8
	K	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	E	7	8	4	1	5	1	1	65	76	168
	K	2	1	-	3	1	-	2	36	13	48

B.V.U.İ.M, Neşriyat No:60, s. 21.

Tablo 50'de 1933-1934 yıllarında Burdur'da halk okuma odalarında okuyucuların sayısı ile meslekleri gösterilmiştir. En fazla kitap okuyanlar öğrenciler olup bu öğrenciler daha çok hikâye, masal ve roman türünden eserleri tercih etmiştir. Öğretmenler ise daha çok siyasi, içtimai gazete ve dergileri okumuştur.

Tablo 51.

1933-1934 Yıllarında Burdur Vilayeti'nde Bulunan İlkokul Kütüphanelerdeki Kitap Mevcudu

Vilayet Adı	Mektep Adedi	Türk Lisanı			Ecnebi Lisanı			Genel Toplam
		Türk Harfi	Arap Harfi	Toplam	Şark Dili	Ecnebi Dili	Toplam	
Burdur								
Şehirde	8	448	1095	1543	1	1	2	1545
Köyde	36	1233	1232	2465	-	-	-	2465
Toplam	44	1681	2327	4008	1	1	2	4010

B.V.U.İ.M, Neşriyat No:60, s. 62.

Tablo 51'de 1933-1934 yıllarında Burdur Vilayeti üzerinde şehir ve köylerde bulunan ilkokullarda kütüphanelerdeki kitap mevcudu gösterilmiştir. Köylerde bulunan ilkokullarda kitap sayısının fazla olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

1- Burdur'da ilk maarif komisyonu 1875 yılında Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi başkanlığında kurulmuştur. Türk eğitim sisteminin temel yapısını oluşturan 1869 Maarif Nizamnamesinden sonra özellikle II. Abdülhamit devrinde ülke genelinde okullaşma oranı artmıştır. Bu durum Burdur'a da yansımıştır. Bu bulgu Çora (2015) tarafından yapılan araştırmanın bulgusu ile örtüşmektedir.

2- Salnâmedeki bilgilere göre 1903 Maarif Salnâmesine göre Burdur'da 50 medrese bulunmaktadır. Medreselerin 26'sı Burdur Kazası 24'ü Tefenni Kazası dâhilinde öğretim faaliyetlerini icra etmektedir. Medreselerde eğitim gören öğrencilerin 295'i Burdur, 875'i Tefenni'deki medreselerde devam etmektedir.

3-Medreselerin dışında, camilerin yanında Sıbyan mekteplerinin de olduğunu belirtmek gerekir. Cumhuriyetten önce Burdur'da Gayrimüslim okullarının bulunduğu bilinmektedir. Burdur'da yaşayan Rumlar ve Ermeniler'de kendi çocuklarının eğitimi için okullar açmıştır.

4-1906 senesinde Gayrimüslimlere ait 2'si Rumlara, 2'si Ermenilere ait olmak üzere 4 okul vardır. Öğrencilerin 230'u Rumlara, 170'i Ermenilere aittir. Rumların 4 öğretmenine karşı Ermenilerin 3 öğretmeni vardır. Bu bulgu Özdemir (1998) tarafından ele alınan eserde de belirtilmiştir. Nitekim bu okulların da Burdur'da eğitim öğretime katkı sağladığını söyleyebiliriz. Ermeni okulunda, 1898'de 8 farklı ders okutulmuştur. Ancak bu derslerden sadece Elifbâ-yı Osmanî ve Letâif-i Âsâr derslerini verecek öğretmenlerin adları bellidir.

5- Meşrutiyet Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nde temel eğitim kurumları ile ilgili birçok düzenleme yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile temel eğitim okullarının eğitim süresi altı yıl olarak belirlenmiştir. Meşrutiyet Dönemi'nde okulların masraflarının karşılanması için vilayet bütçesinden ödenek ayrılmış ayrıca bu okullarda görev yapan öğretmen maaşları da bu paralardan ödenmiştir.

6- Osmanlı Devleti'nin sınırlarının geniş bir alana yayılması nedeniyle devletin her kasaba ve köye okul açma ve bu sınıflara öğretmen atamak mümkün değildi. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı Devleti'nin bir taraftan dıştan gelen tehlikelerin, diğer

tarafından ülke içindeki iç karışıklıkların yaşandığı, ekonomik imkânsızlıkların hat safhada olduğu yıllardı. Nitekim devletin içinde bulunduğu bu durum eğitim politikalarına da yansımıştır.

7-Hükümet savaşla birlikte ilk özveriyi memur kesiminden beklemiş, artan fiyatlara karşın, aylıkların % 50'sinden zorunlu tasarruf yoluna gitmiştir. Bu durumdan en çok etkilenenler arasında da öğretmenler bulunmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde öğretmen maaşlarının belirli bir standarttan ve gelirden yoksun olduğu görülmektedir. Öğretmen maaşlarındaki dengesiz dağılım ve maaş ödenmesindeki istikrarsızlıkta eğitim öğretimi olumsuz etkilemiştir. Birçok öğretmen ya maaşını alamamış ya da maaşı zamanında ödenmediği için istifa etmiş veyahut başka yerlere tayin istemek zorunda kalmıştır.

8-Öğretmenlerin sosyal hakları konusunda atama, terfi, emeklilik gibi pek çok sorunları vardır. Tabidir ki eğitim öğretimi aksatan bir başka etken de öğretmenlerin atama ve yer değiştirmeleri ile ilgili bir düzenleme yapılamamasıdır. Bu dönemde öğretmenler yılın herhangi bir günü yer değiştirebilme isteğinde bulunabilmiştir. Sık sık yaşanan istifalar eğitim öğretim hayatını olumsuz etkilemiş öğrencilerin belli bir kalite ve standartta eğitim öğretim almasına mani olmuştur.

9-Burdur'a tayin olan öğretmenler de sık sık yer değiştirmiştir. Yaşanan bu olumsuzluklara rağmen II. Abdülhamit Dönemi'nden, Millî Mücadele Dönemi'ne kadar Burdur'da birçok temel eğitim kurumlarının teşekkül etmesi eğitim adına büyük bir çaba sayılır. Öğretmenlerin Anadolu ve Rumeli'nin en ücra köylerine gidip öğretmenlik yapmaları ülke insanının aydınlanması açısından önemlidir. Hiç şüphesiz ki bunun en basit örneği Burdur'da görev yapan öğretmenlerdir. İşgal yıllarında İtalyanların Burdur'u işgal ettiği dönemde Burdur'da görev yapan öğretmenler halkı, işgale karşı örgütlemişlerdir.

10-Öğretmenler, Muallim-i evvel (birinci öğretmen), Muallim-i sani (ikinci öğretmen), Başmuallim, muallim ve muallim vekili olarak sınıflandırılmıştır. Öğretmenlerin bu unvanları almalarında ehliyetname ve şahadetname dereceleri belirleyici olmuştur. Ders başına almış oldukları ücret ise derecelerine göre belirlenmiştir. Yani Muallim-i evvel ile Muallim-i saninin almış oldukları ders ücretleri farklıdır. Burdur Rüşdiyesi'nde görev yapan öğretmenler de bu unvanları kullanmışlardır. Günümüzde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan uzman

öğretmenlerin ya da yüksek lisans yapmış öğretmenlerin ek ders ücretlerini diğer öğretmenlerden fazla almaları gibi. Burdur'da görev yapan öğretmenlerin birçoğu ya öğretmen okulundan mezun olmuştur ya da sınavlara girerek öğretmenlik ehliyetnamesi almışlardır. Zira öğretmenlik yapmak için ehliyetname almak şarttır.

11-1874 yılında Konya Vilayet Salnâmesi'ne göre Burdur'da 1 tane Rüşdiye mektebi bulunmakta ve 61 öğrenci bu Rüşdiyede eğitim görmektedir.

10-Burdur'da 1914 yılının Ekim ayında 7.1 büyüklüğünde meydana gelen şiddetli deprem Burdur merkez ve köylerinde bulunan birçok okul binasını yıkıp harap etmiştir. Birçok okul o yılın eğitim öğretim döneminde tatil edilmiş ders işlenmemiştir. Bu durum elbette ki Burdur'un eğitim durumunu olumsuz olarak etkilemiştir.

12-Osmanlı Devleti eğitim kurumlarında öğretmenlerin ve öğrencilerin karşılaştığı belki de en büyük sorun okuma yazma öğretiminden kaynaklanmaktadır. Osmanlı aydınları ve maarif işlerinde bulunan devlet adamları bu sorunun farkında olduğundan bu konu sıkça gündeme gelip farklı fikirler sunulsa da soruna çözüm bulunamamıştır.

13-Burdur'da ilk kütüphane 1771 yılında açılan Halil Hamid Paşa kütüphanesidir. 1887 ve 1903 yılları arasında kütüphanelerde çok önemli bir dönüşüm olduğu anlaşılmaktadır. Okullaşmaya bağlı olarak üç kütüphanede 1887'de 1421 olan kitap sayısı 1903'te 5370'e yükselmiştir. Dönem itibariyle baktığımızda o yıllarda küçük bir kaza olan Burdur'da kitap sayısının bu denli fazla olması dikkat çekicidir. Bu durum Burdur halkının okumaya ne denli önem verdiğinin göstergesidir.

14-Osmanlı Devleti zamanında kurulup, Cumhuriyet'in ilanından sonra eğitime devam eden Burdur Lisesi, Sakarya İlkokulu, Turan Ortaokulu, Buğdüz Ömer Naci Bozkurt, Halıcılar ve Yassıgüme köylerinde bulunan okullar Burdur'da eğitimin önemli yapı taşlarını oluşturarak günümüzde de eğitim öğretime devam etmektedir.

15-Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra, Atatürk İlke ve İnkılapları doğrultusunda eğitim teşkilatı yeniden şekillenmiştir. 1924'te medreselerin kapatılmasıyla okullardaki dini eğitim gücünü kaybetmiştir. Bu dönemde temel eğitime büyük önem verilmiştir. Burdur'da Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte birçok yeni ilkokullar, ortaokullar ve liseler açılmıştır. Burdur'da eğitimin gelişmesi

Cumhuriyet'in ilanından sonra ivme kazanmıştır. Burdur'da Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim gören öğrenci ve öğretmen sayısında Osmanlı Dönemi'ne göre büyük artış görülmüştür.

16-Cumhuriyet Dönemi'nde Burdur'da eğitim alanında yapılan hamleler incelendiğinde, gerek okullaşma oranı gerekse okullara devam eden kız ve erkek öğrenci sayıları Burdurluların Cumhuriyet İdaresi'nin eğitim alanında ortaya koyduğu idealleri paylaştığı görülür. Burdurlular 20 yıl gibi kısa bir süre içinde neredeyse her köye okul yapmış, kız erkek demeden çocuklarını okullara göndermişlerdir. Cumhuriyetin bu ilk dönemlerinde yapılan yatırımların ve anlayışın, günümüzde Burdur'un bir eğitim kenti olarak anılmasında büyük payı olduğu gerçektir.

17-1945-46 yıllarındaki okullaşma oranlarına bakarak Cumhuriyet'in öğretmen ve okullaşma için kendine koyduğu hedefi gerçekleştirdiği iddia edilebilir. Zira 1946 sonunda Burdur'da şehirlerin öğretmen ihtiyacı giderilmiş, sadece köylerde olmak kaydıyla eğitimler tarafından eğitim verilmektedir. Yine her köye ilkokullar açılarak Cumhuriyet'in cehalet ve yoksulluğa karşı açtığı mücadelede önemli mevzi kazanılmıştır.

18-Cumhuriyet İdaresi öğretmenleri sadece eğitim öğretim yapan kişiler olarak görmemiş, özellikle köy öğretmenlerini çevrelerini organize eden, düzenleyen ve dönüştüren kimseler olarak görmüş, bu yüzden öğretmenlere eğitim öğretim faaliyetlerinin yanında toplumu dönüştürme görevi de verilmiştir.

5.2. Öneriler

Burdur Eğitim Tarihi hakkında daha fazla bilgi edinilmesi için yeni çalışmalar gerekmektedir. Ancak, yapılanların tekrar niteliğinde olmaması için bilimsel metotların kullanılması önem taşımaktadır.

Milli Eğitim ve okul müdürlüklerinin oluşturduğu arşivlerin korunması Burdur eğitim tarihi ile ilgili belgelerin, fotoğrafların tek merkezde toplanması ve araştırmacılara açılması da gelecekte yapılacak çalışmaların sağlıklı verilere dayandırılması açısından önemlidir. Yer, bölge ve okul adlarının değiştirilmesi de şehrin tarihi açısından olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu hallerden

dolayı yapılan değişikliklerin kayıtları tutularak Şehrin hafızasının korunması sağlanabilir.

Günümüzde hayatta olan ünlü eğitimcilerin, anılarının derlenmesi ve yaşıadıkları dönemin eğitimi hakkında bilgi verebilecek kişilerin hatıraları da Burdur'un eğitimine ışık tutacak önemli çalışmalar olarak gelecek nesillere ve araştırmacılara kaynak olacaktır. 2017 yılında Burdur Teknik ve Mesleki Eğitim Lisesi bünyesinde açılan Eğitim tarihi müzesi bu anlamda bir başlangıç teşkil etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdemir A. S. (2013).Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/12, 15-28
- Akgündüz, M. (2004). *Osmanlı Medreseleri XIX. Asır*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Akyol, F. (2015). *Milli Mücadele Döneminde Burdur, 1918-1922* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta.
- Akyüz, Y. (1994). İlköğretimin Yenileşme Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Talimatı, *OTAM*, Sayı 5, 1-47.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 100-M.S.2013*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Anameriç, H. (2006). Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 19, 53-78.
- Antel, S. C. (1940). *Tanzimat Maarifi*. İstanbul: Maarif Vekâleti.
- Arslan, M. (2005). Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları Bağlamında Üniversitelerimizde Demokratiklik Tartışmaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 18, 23-49.
- Aslan, E. (2010), Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Ders Kitapları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, C. 35, Sayı 158, 215-231.
- Aslan, E. (2011). Türkiye Cumhuriyeti’nin İlkokullarda İzlediği İlk Öğretim Programı: “1924 İlk Mektepler Müfredat Programı”. *Elementary Education Online*, 10 (2), 717-734.
- Atatürk, M. K. (1989). *Söylev ve Demeçler*. C. II. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Balkan, Y. (2014). *Kırıkkale Eğitim Tarihi (1923-2014)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Erzurum.

Baltacı, C. (1976). XV.-XVI. *Asırlarda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: İrfan Matbaası.

Baytal, Y. (2000). Tanzimat ve II. Abdulhamid Dönemi Eğitim Politikaları. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* (11) 23-32.

BCA, 134 - 964 – 4.

BCA, 30-10-0-0 / 3 - 14 – 22.

Bilir, A. (2011). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihsel Evrimi ve İstihdam Politikaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 2, Sayı 44*, 223-246.

BOA. BEO.; 1215-09-1113-001; 2876-215658-001-001; 3759-281902-001-001.

BOA. DHMKT.; 00909-0037-005.

BOA. MF. MKT.; 00002_00066; 00002_00070; 00003_00031; 00004_00102; 00010_00047; 00025_00031; 00115_00092; 00173_00103; 00178_00005; 00187_00011; 00265_00037; 00265_00037; 00280_00010; 00341_00064; 00384_00018; 00386_00008; 00409_00016; 00416_00012; 00476_00073; 00498_00009; 00500_00053; 00516_00033; 00553_00042; 00603_00007; 00660_00026; 00711_00057; 00715_00005; 00737_00060; 00794_00007; 00838_00007; 00921_00021; 00960_00046; 00961_00007; 00961_00017; 01001_00062; 01013_00018; 01015_00031; 01027_00056; 01027_00057; 01028_00005; 01034_039; 01052_00064; 01054_00028; 00031_00135; 00961_00017.

BOA. ŞD.; 01008_00053.

BOA., Y.A.RES.; 00112_00010.

Burdur Halkevi Dergisi. (1939). C.1. Sayı:1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12.

Burdur Halkevi Dergisi. (1939). C.2. S.13-14.

Burdur Lisesi (tarihsiz). *Tarihçe*. <http://burdurlisesi.meb.k12.tr/> sayfasından erişilmiştir.

Burdur Valiliği (1955). Burdur 1973 İl Yıllığı (1974). İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

Burdur Valiliği (1974). Burdur 1973 İl Yıllığı (1974). Ankara: Güven Matbaası.

Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi)*. İkinci Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:140.

Çağır, M. ve Türk İ. C. (2017). 1869 Maarif-İ Umumiye Nizamnamesi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*. C. 4, Sayı 11, 62-75.

Çamoğlu, F. (1939), Hayriye Köyü Okulundan. *Burdur Halkevi Dergisi*, C.1, Sayı:2, Burdur: Burdur Basımevi, 5-8.

Çamoğlu, F. (1939), Karamanlı Nahiyesi'nin ve Okulunun Tarihçesi. *Burdur Halkevi Dergisi*, C.1, Sayı:2, Burdur: Burdur Basımevi, 13-14.

Çınar, S. (2005). *Eskişehir Eğitim Tarihi (1876–2004)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Eskişehir.

Çora, E. (2015). *Osmanlı Döneminde Burdur'da Modern Eğitim Kurumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.

Dağcı, H. (2008). *Maarif Vekâleti'nin Kuruluşu ve Çağdaşlaşma Çabaları (1920-1938)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Eskişehir.

Demirtaş, Z. (2007). Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17, Sayı: 1, 173-183.

Doğan, R. (1997). Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 37, 407-442.

Ekinci, Y. (1995). *Burdur*. Ankara: (Yayınevi Yok).

Erdem, R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*. Burdur: (Yayınevi Yok).

Erdoğan, T. (1996). Maarif-i Umumiyye Nezareti-I, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 183-247.

Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası.

Ergün, M. (1996). *II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*. Ankara: Ocak Yayınları.

Ermış, N. (1939), Selçuk İhtifalinde Nuri Ermış'ın Söylevi. *Burdur Halkevi Dergisi*, C.1, Sayı:9, Burdur: Burdur Basımevi, 2-4.

Erol, M. (2000). Halkevi Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, C.14, Sayı 4, 472-479.

Erünsal, İ. E. (1991). *Türk Kütüphaneleri Tarihi II, Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Filiz, T. (2005). *Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Örgütlerinin Eğitim Sorununa Bakışı (1920-1935)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.

- Gölen, Z. (2010). *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*. Ankara: TTK Basımevi.
- Güven, İ. (2015). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1999). *Karanlık Dünya. Ekilmemiş Topraklar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hızlı, M. (2008). Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C.17, Sayı: 1, 25-46.
- Kansu, N. A. (2015). *Türkiye Eğitim Tarihi*. E. Levent ve C. K. Umut (Haz). İstanbul: Maya Akademi Yayınları.
- Karamuk, Z. (1964). *Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kayacan, R. (2012). *Sosyal Bilgiler Dersinin "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" Öğrenme Alanı Bağlamında Burdur Halkevi ve Faaliyetleri (1935–1945)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kazan, M. (2009). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bolu Merkezde Eğitim Kurumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kılıç, R. (1999). Türkiye'de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 3, 289-310.
- Koç, H. (1999). Mehmed Paşa (Derviş). *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi* içinde (C. 2, s.157). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Koçer, H. A. (1991). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Koçıbay, O. (2017, Mart 31). Geçmişten Günümüze Burdur Kütüphaneleri. *Yeni Gün Gazetesi*, s.5.

Kodaman, B. (1991). *Abdülhamit Dönemi Eğitim Politikaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Konya Vilâyet Salnâmeleri, 1285-1322.

Kurt K. S. (2013). *Yabancı Okullara Karşı Osmanlı Refleksi Özel İslam Mektepleri*, İzmir: Yitik Hazine Yayınları.

Mahmut Cevat bin eş-Şeyh Nafi, (2001). *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Târihçe-i Teşkilât ve İcrââtı, (XIX. Asır Osmanlı Maarif Tarihi)*. Taceddin Kayaoğlu (Haz). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Memioğlu, A. Z. (2003). İmparatorluktan Cumhuriyete İlk Öğretimimiz, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 21, 241-252.*

Mete, F. ve Candegir, Ü. (2014). Burdur Halkevi Dergisi'nin Eğitim Yönünden İncelenmesi (1939–1941). *Karaelmas Journal of Educational Sciences 2* 140-146.

Oğuz, M. (2008). *Osmanlı Devletinin Yükselme Döneminde Enderun Saray Okulunun Yeri ve Önemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Oral, M. Z. (1960). Mevcut Vesikalara Göre Burdur Kütüphaneleri ve Kitap Vakfiyeleri Vesikaları. *Bellekten, C.XXIV, Sayı 94, TTK, 233-261*

Özata, M. (2009). *Burdur Tarihi*. İzmir: Umay Yayınları.

Özdemir, Ö. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti 1923-1998: Burdur İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*. Burdur: Gültürk Ofset.

Özer, S. (2015). Burdur Halkevi ve Faaliyetleri (1935-1951). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl 11, Sayı 22, 331-362.*

Özgün, L. (1939). Askeriye Köyü Pansiyonlu İlkokulu. *Burdur Halkevi Dergisi. C.1, Sayı:3, Burdur: Burdur Basımevi, 9-11.*

- Özodaşık, M. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Pamukçuoğlu, M (1939), Köylerimizi Tanıyalım-III. *Burdur Halkevi Dergisi, C.1, Sayı:9*, Burdur: Burdur Basımevi, 12.
- Pamukçuoğlu, M (1939), Köylerimizi Tanıyalım-IV. *Burdur Halkevi Dergisi, C.1, Sayı:10*, Burdur: Burdur Basımevi, 10.
- Polat, Ü. (2014). *Mütarekeden Cumhuriyete Basında Eğitim ve Öğretmen Sorunları (1918-1923)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Programı, Ankara.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye, 1316-1321*.
- Sargın, S. (2007). Türkiye'de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl/Volume: 3, Sayı 5*, 133-150.
- Sarikaya, Y. (1997). *Medreseler ve Modernleşme*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Soydan, T. (2013). Osmanlı'dan Cumhuriyet Dönemine Türkiye'de Temel Eğitimin Gelişmesi ve Finansmanı Sorunu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, C.5, Sayı 8*, 53-72.
- Soysal, Ö. (1999). *Türk Kütüphaneciliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Şahin, B. (2002). Geçmişten Günümüze Burdur Kütüphaneleri. *Burdur Araştırmaları Dergisi, Sayı 3*, Ankara.
- Şerif Korkut. *Yaşadığım Dört Devir: Mutlakiyet, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Demokrasi*. Yazma Nüsha Yayımlanmamış Anı.

- Şişman, A. (2006). *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti'nde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Temurçin, K. ve Atayeter, Y. (2014). *Burdur İli Merkez İlçesinin Coğrafi Etüdü*. Burdur: Burdur Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tızlak, F. (2015). Burdur'da Amerikan Misyoner Okulu Açılması ve Bu Konuda Yaşanan Gelişmeler. Ş. Kazan Nas (Ed.), *I. Teke Yöresi Sempozyumu* içinde (s. 963-970), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Tuncel, M. (1992). Burdur. *İslam Ansiklopedisi* içinde. (C. 6, s. 426-429). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tutsak, S. (2002). *İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tarihsiz). *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Maarif 1923-1932 İstatistikleri*. Neşriyat No: 26 <https://kutuphane.tuik.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tarihsiz). *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Maarif 1933-1934 Halk Okuma Odaları ve Umumi Kütüphaneler İstatistiği Neşriyat No: 60* <https://kutuphane.tuik.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Türkyılmaz, M. (2009). *Osmanlı Klasik Döneminde, Enderun Mektebindeki Üst Düzey Yönetici Eğitimi ile Günümüzdeki Üst Düzey Yönetici Eğitiminin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uysal, M. A. (1998). *Salnamelere Göre Burdur (1868-1914)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta.
- Ünal, U. (2015). *II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri (1897-1907)*. Ankara: TTK Yayınları.

- Üstüner, M. (2004). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme ve Günümüz Sorunları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C.5, Sayı:7.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2015). Antik Çağ'dan Günümüze Burdur Kütüphaneleri. Ş. Kazan Nas (Ed.), *I. Teke Yöresi Sempozyumu* içinde (s.951-962), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Yılmaz, M. A. (2015). *Maarif Salnamelerine Göre Osmanlı Devleti Eğitim Sisteminde İdadiler (1898–1903)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Yılmazöz, M. (2009). Türkiye'de Kamu Personel Yönetimi Sorunu. *Maliye Dergisi*, Sayı 157, 293-302.
- Yücel, H. A. (1938). *Türkiye'de Orta Öğretim*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye'de Orta Öğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

